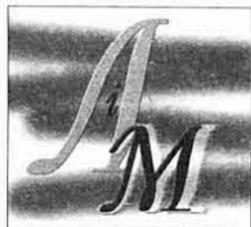

МЯТАРА АТРА

і мастацтва

7 кастрычніка

2005 г. № 40/4327

АНОНС!

ЯДВИГА ГРЫГАРОВІЧ:

«НАШЫ СТУДЭНТЫ САМЫЯ ЛЕПШЫЯ»

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў быў заснаваны трыццаць гадоў таму. Пасля змены вучэбных планаў і пашырэння пераліку спецыяльнасцей (а да 1993 года іх было толькі тры) Мінскі інстытут культуры быў перайменаваны ў Беларускі ўніверсітэт культуры.

СТАР.

4

Дзень прэзентацыі музычнага альбома «Месяц і сонца» быў абраны невыпадкова — напярэдадні 23 верасня, надыходу восеньскага раўнадзенства, што ў Японіі адзначаецца як нацыянальнае свята. Нечаканай навіной сталася тое, што сінатура беларускага першадрукара — «сонца маладзіковае», — змешчаная на вокладцы новага дыска, не толькі шчыльна звязаная з нашай культурай, але і добра зразумелая жыхарам Краіны ўзыходзячага сонца. Пра гэта і іншае кожны ўладальнік кружэлкі мог даведацца з прадмовы да яе, якую арыгінальна напісаў Міхал Анемпадыстаў.

СТАР.

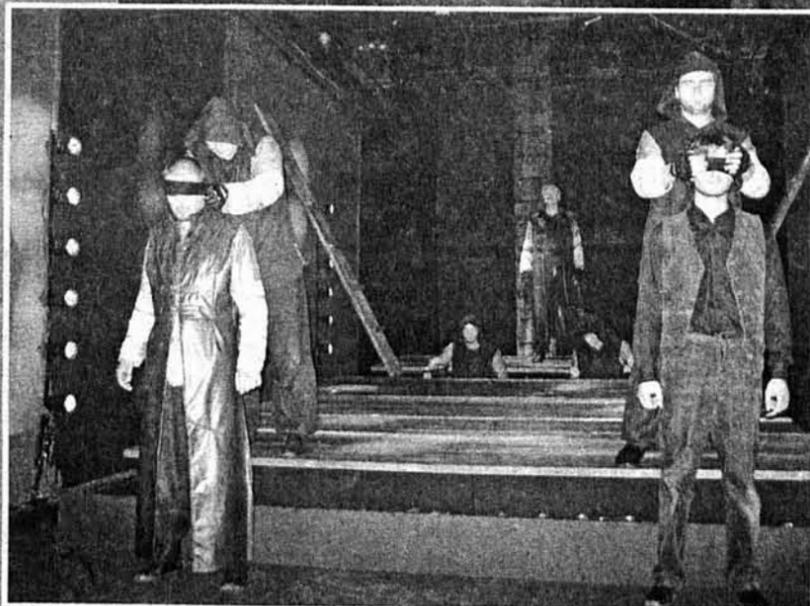
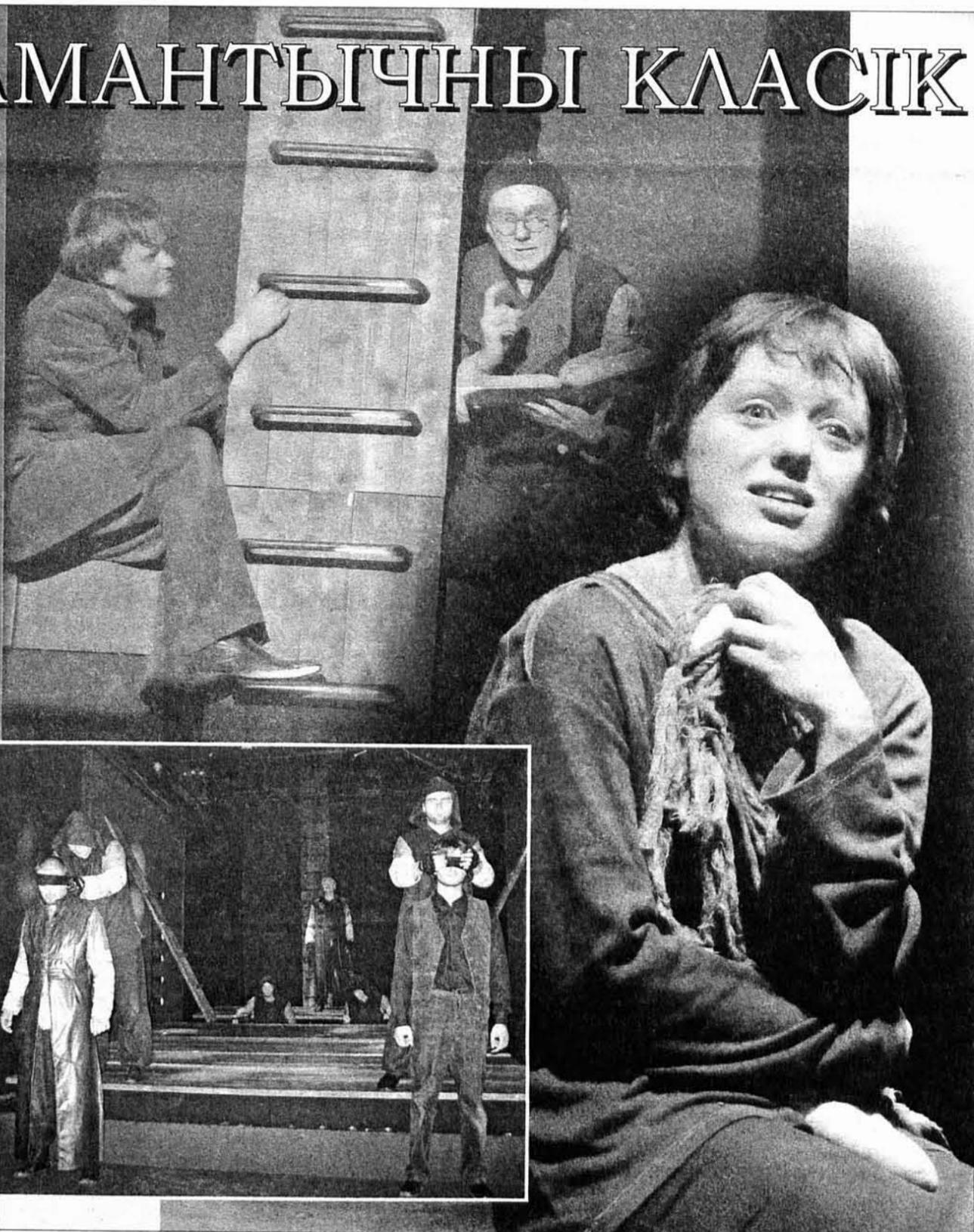
10

САМЫ РАМАНТЫЧНЫ КЛАСІК

Паэтычная філасофія, мудрая вобразнасць, захапляльнасць фабулы, свежая самабытнасць слова і романтичная чысціня духу беларускага... Усё гэта ў новым спектаклі — ад яго першароднай крыніцы, ад літаратурнага вытоку. І маладая энергія стваральнікаў тэатральнай версіі аповесці Уладзіміра Караткевіча «Дзікае паляванне караля Стаха» толькі падкрэслівае сучаснасць класіка нашаму часу.

Прэм'ера, увасобленая рэжысёрам Уладзімірам Савіцкім, адбылася на Малой сцэне Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы. У адрозненне ад іншых тэатральных калектываў краіны (Караткевічавы творы інсцэніраваліся яшчэ пры яго жыцці, ёсць нават оперы паводле «Свой легенды» і «Дзікага палявання караля Стаха»), купалаўцы ўпершыню звярнуліся да творчасці нашага самага романтичнага класіка. Сімвалічна, што адбылося гэта ў год яго юбілею. Запознены дэбют усенародна любімага пісьменніка на галоўнай драматычнай сцэне краіны выклікаў шчырую цікавасць у самых розных глядачоў і стаўся паспяховым.

Фота АДЗМІТРЫЕВА
Калаж В.КАПІНА

Напрыканцы верасня буйнейшая маладзёжная арганізацыя краіны сабрала сваіх членаў у Палацы Рэспублікі. Там адбыўся 39-ы з'езд Беларускага рэспубліканскага саюза моладзі.

Летась на розных будоўлях рэспублікі было занята 32 тыс. студэнтаў. Зыходзячы з узростаючай папулярнасці студатрадаў, чакаеша, што ў наступным годзе жадаючых з карысцю правесці вольны летні час будзе яшчэ больш. Апроч працы на будоўлях, студэнты дапамагалі вяскоўцам збіраць ураджай, а шэраг валанцёрскіх каманд удзельнічу ў экалагічных праектах. Гэтаксама на з'ездзе падведзены вынікі работы зводнага студэнцкага атрада БРСМ імя 60-годдзя Вялікай Перамогі па рэканструкцыі Аўгустоўскага канала.

Зараз у краіне распрацоўваецца рэспубліканская праграма "Моладзь Беларусі" на 2006—2010 гг. Прапановы і заўвагі, выказаныя на з'ездзе БРСМ, будуць улічаны ў рабце над гэтым дакументам.

Моладзь вызначае прыярытэты

Ёсць пачатак, будзе і працяг

На сённяшні дзень колькасць членаў БРСМ складае 307 тысяч чалавек.

Роля гэтай арганізацыі ў згуртаванні моладзі выключна важная. Разам з прафсаюзамі, Саветамі дэпутатаў, жаночымі і ветэранскімі арганізацыямі, саюз знітоўвае беларускае грамадства. Беларуска-рэспубліканскі саюз моладзі заклікае дапамагачь адаптавацца людзям у новых калектывах, зарабіць у будатрадах, умацоўваць стабільнасць і мір у грамадстве, аказваць садзейнічанне кіраўнікам ВНУ і прадпрыемстваў у кіраванні калектывамі.

— Ініцыятыва ідзе не зверху, а знізу, ад пярвічных арганізацый, якіх у нас больш за 7 тысяч, — патлумачыў першы сакратар ЦК ГА БРСМ Міхаіл Арда. — Арганізацыя існуе для моладзі, а не для ЦК ці райкама. Задача камітэтаў — чыста каардынацыйная, яны толькі абагульняюць прапановы з месцаў і дапамагаюць у іх рэалізацыі. Сітуацыя, калі зверху скідаюць загад "Сёння ты павінен зрабіць тое і тое!" з моладдзю не пройдзе, — лічыць кіраўнік саюза.

Але апошнім часам у адрас БРСМ гучыць шмат абвінавачванняў, у тым ліку і ў амаль прымусовым прыцягненні да ўдзелу ў арганізацыі.

— Я з самага пачатку работы першым сакратаром заявіў, што малады чалавек, якога прымусілі ўступіць у БРСМ, павінен проста пазваніць і распавесці пра гэта. Мы будзем разбірацца з такімі рэчамі вельмі жорстка. Нам патрэбны добраахвотнае жаданне і ўсвядомленае ўласнае рашэнне.

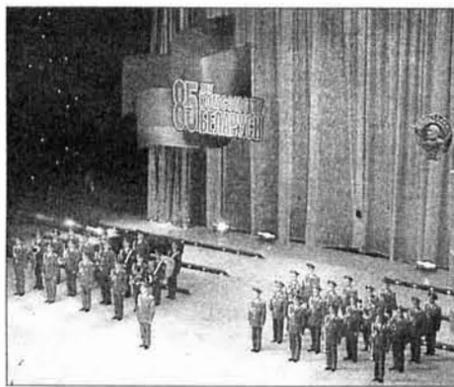
Асаблівая ўвага

Яна на з'ездзе была нададзена праблемам патрыятычнага выхавання моладзі. Паводле

слоў сакратара Цэнтральнага камітэта БРСМ, члена Савета Рэспублікі Аляксандра Далжэўскага, сёння пры тэрытарыяльных камітэтах саюза створаны і эфектыўна працуюць больш як сто патрыятычных клубаў. БРСМ рэалізуе шэраг праектаў, скіраваных на героя-патрыятычнае, духоўнае выхаванне юнакоў і дзяўчат, ладзіць і бярэ ўдзел у такіх мерапрыемствах, як вахты памяці, дабрачынная акцыя "Моладзь — ветэранам", тэматычныя сустрэчы з ветэранамі вайны і працы, фестывалі патрыятычнай песні.

Моладзь рэгулярна працуе на добраўпарадкаванні помнікаў і пахаванняў воінаў, загінулі ў Вялікай Айчыннай вайне, азеляненні гарадоў і вёсак.

Акрамя таго, штогод БРСМ ладзіць акцыю "Мы — грамадзяне Беларусі!", якая прымеркавана да Дня канстытуцыі. Асноўная мэта — прыцягнуць увагу дзяржаўных органаў і грамадскіх арганізацый да праблем грамадзянска-патрыятычнага выхавання моладзі. Падчас акцыі ўрачыста ўручаюцца нацыянальныя пашпарты.

Моладзь актыўна ўдзельнічала ў падрыхтоўцы і правядзенні мерапрыемстваў, прысвечаных святкаванню 60-годдзя Вялікай Перамогі. У 2003—2005 гг. іх было арганізавана каля 8,5 тыс. Больш за 800 тыс. чалавек, адзначыў Аляксандр Далжэўскі, так ці інакш далучыліся да гэтага.

Як прагучала на з'ездзе, дзяржава актыўна вітае ўзнаўленне будатрадаўскага руху. Ураду даручана вырашыць праблемы, звязаныя з забеспячэннем працай студэнцкіх атрадаў. Пры гэтым прадпрыемствы павінны адпаведна плаціць тым, хто добра працуе.

І будучыня, і сучаснасць

Перад дэлегатамі з'езда выступіў з прамовай кіраўнік дзяржавы.

Беларусь праводзіць моцную маладзёжную палітыку, і для сучасных хлопцаў і дзяўчат зроблена ўжо шмат. "Моладзь — не толькі наша будучыня, але і сучаснасць. Яна мае праблемы, якія трэба вырашаць сёння", — патлумачыў Аляксандр Лукашэнка.

Гаворачы пра важнасць БРСМ як самай маштабнай маладзёжнай арганізацыі на Беларусі, кіраўнік дзяржавы падкрэсліў: яе намаганні павінны быць скіраваны на тое, каб кожны малады чалавек адчуў, што ён патрэбны і не кінуты. Акрамя таго, беларуская моладзь павінна ўзяць самы актыўны ўдзел у рэалізацыі шырокамаштабнай праграмы адраджэння вёскі.

— Гэты кірунак павінен быць у ліку першасных у дзейнасці Беларускага рэспубліканскага саюза моладзі. Аграгарадкі, новыя тэхналогіі вытворчасці, стварэнне сучаснай сацыяльна-культурнай інфраструктуры — усё гэта патрабуе вашых сіл і энергіі, — падкрэсліў Прэзідэнт.

Аляксандр Лукашэнка ўпэўнены: юнакам і дзяўчатам належыць вялікая роля ў забеспячэнні стабільнасці, парадку ў краіне.

У сваёй дзейнасці БРСМ не трэба распяляцца. Трэба сканцэнтравана намаганні на некалькіх, пяці-шасці напрамках работы, — зазначыў Прэзідэнт. Акрамя таго, на думку кіраўніка дзяржавы, арганізацыі мэтазгодна весці "два-тры буйныя эканамічныя праекты", а таксама захаваць на працаваную практыку правядзення грамадска-палітычных акцый.

Звяртаючыся да ўдзельнікаў маладзёжнага з'езда, Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў, што неабходна прыкласці ўсе намаганні дзеля таго, каб захаваць краіну.

— Адзін прэзідэнт, урад без апоры на грамадскую супольнасць, людзей, асабліва на моладзь, нічога не зробіць. Вы павінны берагчы і захоўваць нашу дзяржаву, нашу зямлю, — заключыў беларускі лідэр.

Міхась АКОВІТАЎ
Фота аўтара

Прысвечана плакату

Агітацыйна-прапагандысцкая работа на Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны ў большасці з нас асацыіруецца з агітплакатам "Раздаём фашысцкую гадзіну" (спадкаемца-часопіс сёння вядомы пад "калючай" назвай "Вождь"). На слыху таксама "Окна ТАСС". Вось, бадай, і ўсё, што ўзгадалася мне да знаёмства з выставай ваенных плакатаў, зладжанай у музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

Між тым, дзейнасць шматлікіх творчых калектываў, "узброеных" з'едлівай сатырай і дасціпным гумарам, нездарма параўноўваецца з яшчэ адной стратэгічнай лініяй фронту. Праўда, сярод байцоў, якія яе баранілі, не было "радавых". Кожнага мастака, паэта і празаіка можна па праве лічыць "генералам" сваёй справы.

Адметнасць экспазіцыі — яе храналагічнасць. Усе экспанаты займаюць сваё месца і суправаджаюцца цікавымі гістарычнымі звесткамі. Напрыклад, першы плакат, убачаны масквічамі на сценах роднага горада, — "Бязлітасна разгромім і знішчым ворага!", аўтарства Кукрыннікаў, фактычна стаў раўнеснікам вайны. Створаны якраз 22 чэрвеня 1941 года, ён, з невялікімі дапрацоўкамі, пабачыў свет ужо праз два

дні і не пакідаў дзеючай арміі да пераможнай майскай пары.

Цэнтральнае месца на выставе займаў своеасаблівы помнік мужнасці салдат-навабранцаў, з вуснаў якіх некалі гучалі словы ваеннай прысягі. "Радзіма-маці кліча!" — ёмкі, хоць і кароткі выраз. У ім — адгадка гераізму савецкага народа, калі паўсюль: і на фронце, і ў глыбокім тыле распачалася зацятая барацьба, у якой бралі ўдзел нават дзеці.

Трэба значыць, агітацыйныя матэрыялы, пры ўсёй сваёй ідэалагічнай скіраванасці, не страчвалі душынай прастаты. Магчыма, таму, што плакатныя героі збольшага не былі выдумкай. Натхняла мастака нярэдка само жыццё.

У той час вялікая ўвага надавалася партызанскім і салдацкім газетам, друкаваным альбо напісаным ад рукі. Многія з іх выпускаліся ў адзінкавым экзэмпляры. Тыражы некаторых дасягалі 14 млн. асобнікаў (менавіта такі лёс напатакў плакат "Воін Чырвонай Арміі, выратуй!" В. Карэцкага).

Цяпер гэта ўсяго толькі кавалачкі пажоўклых гісторыяў з цвялімымі фарбамі. Канечне, ваенныя плакаты наўрад ці здатныя паспрачацца з сучаснымі ў маляўнічасці. Але яны, суровыя і кранальныя адначасова, ствараліся дзеля таго, каб усе мы не зведалі жалівых слоў "вайна", "вораг"...

Святлана САЎКО

БЕЛАРУСЬ І ЗАМЕЖЖА

Беларуская кніга ў Кішыніёве

У сярэдзіне верасня ў Славянскім універсітэце Малдовы з'явіўся аддзел беларускай кнігі. Яго адкрыццё адбылося ў рамках фестывалю "Славянская кніга і прэса-2005", які праходзіў у Кішыніёве.

Больш як сто асобнікаў падручнікаў, грамадска-палітычнай, навуковай і мастацкай літаратуры, выдана ў апошнія гады ў нашай краіне, паклалі пачатак беларускаму фонду вядомай у Малдове вышэйшай навучальнай установы. Як паведамляе прэс-служба МЗС Беларусі, у бліжэйшай перспектыве плануецца значна папоўніць створаны аддзел за кошт усталявання больш шчыльных кантактаў паміж універсітэтам і беларускімі кнігавыдаўцамі.

Рэалізаваны Амбуладай Беларусі ў Малдове праект стаў працягам усталявання ў 2003-м стасункаў паміж Славянскім універсітэтам і беларускім бокам.

Выдадзена ў Балгарыі

У мінулым месяцы ў Сафіі адбылася прэзентацыя зборніка "Анталогія беларускай прозы", у які ўвайшлі творы 60-ці беларускіх аўтараў.

Кніга была выдадзена па ініцыятыве Амбулады Беларусі ў Балгарыі, — пры падтрымцы Саюза беларускіх пісьмнікаў, Таварыства дружбы "Балгарыя — Беларусь". Спонсарам выдання выступіла фірма "Бултрэкс" — афіцыйны дэлер МТЗ у Балгарыі.

На прэзентацыі прысутнічалі начальнік аддзела краін СНД Дырэкцыі "Еўропа 3" Міністэрства замежных спраў Балгарыі Агнян Гыркой, старшыня Федэрацыі дружбы з народамі Расіі і СНД прафесар Захарый Захарыёў, кіраўніцтва і члены Саюза балгарскіх пісьмнікаў, Саюза балгарскіх перакладчыкаў, Таварыства дружбы "Балгарыя — Беларусь".

Госці, якія выступілі на сустрэчы, адзначылі дынамізм беларуска-балгарскіх літаратурных сувязяў. Яны звярнулі ўвагу на тое, што "Анталогія беларускай прозы" дазволіць балгарскаму чытачу бліжэй пазнаёміцца з традыцыямі беларускіх майстроў слова, спазнаць гісторыю, характар і душу брацкага народа. "Кніга стане яшчэ адным своеасаблівым мастом паміж нашымі народамі, адзначыў Часовы Павераны ў справах Беларусі ў Балгарыі Ф. Вітко.

Падрыхтаваў Мікалай АНІШЧАНКА

У Дзяржаўным музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Беларусі — новая выстаўка. Прысвечана яна 85-годдзю Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы.

СЦЕЖКА Ў РАСКВІТНЕЛЫ САД

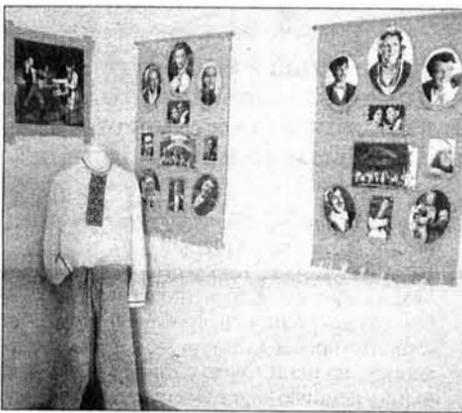

Сад гэты квітнее круглы год, і кожны яго куток поўніцца сваім, адметным і непаўторным, жыццём. Ён захоўвае таямніцы, пестуе мудрую цішыню, люляе мрой рамантычнага кахання, складае легенды, не дае згінучь каларытнаму народнаму жар-ту...

Сталы, багаты сваімі традыцыямі, сваімі Асобамі, Купалаўскі тэатр. У росквіце сваіх 85 гадоў ён і сапраўды нагадвае расквітнелы, прыгожы казачны сад, у якім недарэмна будзе папсукаць нават купальскую папараць-кветку. Нездарма падчас адкрыцця музейнай экспазіцыі, прысвечанай яго юбілею, прыгадалі зусім нядаўняю, амаль містычную гісторыю. З памятных майскіх урачыстасцяў,

кідаць іх не было патрэбы. А калі хтосьці аднойчы ўсё ж выцягнуў іх з вазы, дык не даў сабе веры: букет пусціў карэньчыкі! Цуд гэты пасадзілі ў вазон, і вось ужо на зялёным атожылку з'явіўся новы белы бутон...

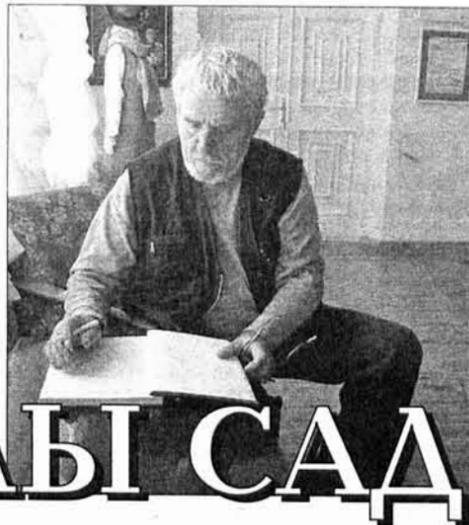
На трэцім паверсе дома №5, што ў Музычным завулку, раней абсталявана некалькі мемарыяльных пакояў, экспазіцыі якіх адлюстроўваюць творчае жыццё знакамітых беларускіх артыстаў, у тым ліку і купалаўцаў: Стэфаніі Станюты, Мікалая Яроменкі. Цяпер гэта ўспрымаецца арганічнай часткай новай, юбілейнай выстаўкі, падрыхтаванай супрацоўнікамі музея на чале з дырэктарам Зінаідай Кучар у садружнасці з Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатрам імя

калі ў Музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Беларусі адзначалі 100-годдзе з дня нараджэння Стэфаніі Станюты, стаяў тут букет. Міналі дні, тыдні. Кветкі чамусьці не вянулі, заставаліся свежымі, вы-

Янкі Купалы.

На яе адкрыцці прысутнічала не вялікая, але прадстаўнічая група купалаўцаў: мастацкі кіраўнік, рэжысёр Валерый Раеўскі, новы дырэктар тэатра і адзін з яго вядучых артыстаў Мікалай

Кірычэнка, папулярныя сярод глядачоў розных пакаленняў актрысы Марыя Захарэвіч, Марыя Зінкевіч, Зінаіда Зубкова ды яшчэ — Клара Мізгайла, якая цяпер узяла на сябе непаўторную ролю захавальніцы гісторыі і традыцый роднага калектыву, збірае ды зберагае тэатральны архіў.

Унікальныя здымкі пачынальнікаў традыцый ды гісторыі колішняга БДТ-1; трапятліва прадстаўленая партрэтная галерэя купалаўцаў першай генерацыі — у спектаклях і без грыву; фота з прэм'ер і рэпетыцый, макеты сцэнаграфіі, касцюмы, рэкізвіт, афішы ды абвесткі... Абліччы Ф.Ждановіча, Г.Грыгоніса, І.Ждановіч, Б.Платонава, З.Стомы, Г.Макаравай, С.Станюты, Б.Дакальскай, А.Доўгай, Т.Кін-Камінскага, Л.Давідовіч, В.Белавосціка, Г.Аўсяннікава, Г.Гарбука, В.Тарасова, В.Філатава, А.Памазана, В.Манаева, Г.Давыдзкі... Каго з далучаных да гісторыі купалаўцаў ні згадай — штосьці пра яго ў гэтай экспазіцыі, пэўна, знойдзеш. Ёсць і асобны куток, прысвечаны візітоўцы тэатра — Купалавай "Паўлінцы". Варта толькі апынуцца ў музейнай цішыні, засяродзіцца і асэнсаваць пабачанае — і можна сэрцам прачытаць жывую старонку гісторыі нацыянальнага беларускага тэатра, нашай самабытнай культуры.

Выстаўка пачала працаваць. Дзень за днём яе наведваюць дзесяткі глядачоў, найперш — маладых. Супрацоўнікі музея дапамагаюць ім увайсці ў чуйны і прыгожы свет старэйшага, але заўсёды маладога сваім творчым духам, тэатра. Дзякуючы такой выстаўцы юны тэатрал увойдзе ў расквітнелы сад мастацтва не выпадковым гасцем, а добрым, чутым сябрам, здатным з паўслова разумець метафарычную мову сцэны, падзяляць эмоцыі, скіраваныя ў залу, шукаць няўгледную купальскую кветку шчасця, з якой таемным чынам звязана душа гэтага тэатра, а значыць — і ўсё жыццё легендарнага калектыву, ганараванага імем Янкі Купалы.

С.БЕРАСЦЕНЬ

Фота В.КАВАЛЁВА

АБСЯГІ

ГРОДЗЕНШЧЫНА

На покліч землякоў Цёткі

Лідскага мастака-скульптара Рычарда Грушу добра ведаюць на Шчучыншчыне. Нагодай для гэтага стала адкрыццё на пачатку года мемарыяльнай дошкі ў гонар Чэслава Немена ў касцёле вёскі Старыя Васілішкі, у якім быў ахрышчаны знакаміты зямляк. Фундатарам знака стаў Рычард Баляслававіч.

А нядаўна ў райцэнтры адбылося адкрыццё помніка землякам-афганцам, што загінулі на неаб'яўленай вайне, аўтарам якога з'яўляецца таленавіты лідчанін. За пару дзён да гэтага ў СШ № 1 г.Шчучына распачала працу выстаўка твораў мастака, своеасаблівы працяг якой меў месца ў кінатэатры "Беларусь". Тут гаварылі пра Рычарда Баляслававіча не толькі як пра мастака-скульптара, але і як пра здольнага паэта. На словы яго вершаў выканалі песні астравецкі спявак і кампазітар Аляксандр Якіменка, тэатр песні "Ліда-мюзікл" ды ансамбль "Шалом" (таксама з Ліды).

У планах Р.Грушы новыя праекты па ўвекавечанні памяці герояў Вялікай Айчыннай вайны на шчучынскай зямлі і чарговыя творчыя сустрэчы. Як прызнаецца мастак, яму цікава і прыемна супрацоўнічаць з землякамі Цёткі і Чэслава Немена.

Алесь ЖАЛКОЎСКИ

ГРОДЗЕНШЧЫНА

Новае памяшканне для маленькіх мастакоў

Творчы калектыв Наваградскай дзіцячай школы мастацтваў сёлета атрымаў доўгачаканы падарунак — дабротнае чатырохпакаёвае памяшканне для заняткаў вучняў мастацкага аддзялення.

Як адзначыла дырэктар школы Зінаіда Кісялёва, тут будуць пазнаваць свет прыгожага больш як сорок зольных хлопчыкаў і дзяўчынак. Свой вопыт і майстэрства ім намераны перадаваць кваліфікаваны педагогі-мастакі Таццяна Петруцый і Уладзімір Грэк. У.Грэк, вядомы на Наваградчыне мастак, ужо доўгія гады паспяхова працуе кіраўніком мастацкай студыі пры Цэнтры пазашкольнай работы. Многія яго выхаванцы вучацца або ўжо закончылі розныя сярэднія ды вышэйшыя навучальныя ўстановы мастацтваў і цяпер паспяхова працуюць не толькі ў Беларусі, але і за мяжой. Напрыклад, Вікторыя Грэк працуе скульптарам у Мінску, Іра Шчасная (Мінск), Мікалай Капытка і Марына Урбановіч (Наваград), С.Бароўская (настаўніца выяўленчага мастацтва ў Маскве), Н.Апановіч (выкладае ў Даніі), Д.Багацішчаў (Канада) і інш.

Яўген ЛАПЦЕЎ

На здымку: выхаванцы мастака У.Грэка на выстаўцы конкурсных работ ЦПР школьнікаў.

Фота аўтара

ПУЦЁЎКА Ў ХАСЕЛТ

Дарослае журы ўжо традыцыйнага дзіцячага конкурсу, праведзенага на "Славянскім базары", аднадушна ганаравала Ксенію яго галоўным прызам.

Уладальніца прэстыжнага Гранпры (а раней — першых прэмій на міжнародных фестывалях у Санкт-Пецярбургу ды ў польскім мястэчку Новая Руда) рыхтуецца да новых конкурсных выпрабаванняў: цяпер — на дзіцячым "Еўрабачанні-2005". Там, у бельгійскім горадзе Хаселце, яна будзе прадстаўляць Беларусь песняй "Мы разам", якая перамагла ў праведзеным нядаўна творчым спаборніцтве "Песня для Еўрабачання". Фінал гэта-

га конкурсу-адбору ладзіўся ў "жывым" тэлеэфіры. Выступілі 10 прэтэндэнтаў на пуцёўку ў Бельгію. Але, як паказалі вынікі інтэрактыўнага глядацкага галасавання ды рапэнтнае журы на чале з прафесарам Васілём Раінчыкам, выступленне Ксеніі Сітнік было па-за канкурэнцыяй. З якім вынікам выступіць беларуская дзяўчынка на Міжнародным дзіцячым конкурсе песні "Еўрабачанне-2005" у Бельгіі, пэўна, даведземся непасрэдна падчас тэлетрансляцыі, якая мае адбыцца 26 лістапада.

Я.КАРЛІМА

Фота А.МАЦЮША

Маленькая фаварытка сёлета на "Славянскага базару" ў Віцебску" Ксенія Сітнік многім запомнілася менавіта ў такім сцэнічным абліччы. У стылізаваным народным уборы выконвала яна тую вясёлую звонкую песню, што прывяла галасістую і артыстычную 10-гадовую мазыранку да перамогі.

ЯДВІГА ГРЫГАРОВІЧ:

«НАШЫ СТУДЭНТЫ САМЫЯ ЛЕПШЫЯ»

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў быў заснаваны трыццаць гадоў таму. Пасля змены вучэбных планаў і пашырэння пераліку спецыяльнасцей (а да 1993 года іх было толькі тры) Мінскі інстытут культуры быў перайменаваны ў Беларускі ўніверсітэт культуры. У 1999 годзе ён атрымаў статус вядучай вышэйшай навучальнай установы ў сістэме нацыянальнай адукацыі ў сферы культуры, што падкрэслівае важнасць і значнасць задач, якія вырашае ўніверсітэт. Улічваючы той факт, што гэтая навучальная ўстанова паступова пачала займацца падрыхтоўкай студэнтаў па спецыяльнасцях, якія ахопліваюць не толькі сферу культуры, але і асобныя віды мастацтваў, нядаўна яна атрымала новую назву: Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў. Сёння тут рыхтуюць высокакваліфікаваных спецыялістаў па 17 спецыяльнасцях і 49 спецыялізацыях: будучыя знаўцаў сусветнай і айчынай мастацкай культуры, спевакоў, дырыжораў, рэжысёраў, мастакоў, харэографоў, фалькларыстаў, літаратурных і музейных работнікаў, бібліятэкараў, менеджэраў сацыяльна-культурнай сферы, сацыяльных педагогаў, маркетологаў бібліятэчнай справы і іншых. Па многіх спецыяльнасцях культуры і мастацтва ўніверсітэт выступае манапалістам.

«Але я не думаю, што гэта вельмі добра, — заўважае рэктар БДУ культуры і мастацтваў прафесар Ядвіга Грыгаровіч, — бо ўпэўнена, што здаровая канкурэнцыя заўсёды ідзе толькі на карысць. Так склалася, што мы рыхтуем спецыялістаў не толькі для галіны культуры, але і для сродкаў масавай інфармацыі, сферы адукацыі і інфармацыі, турызму і многіх іншых».

Калыска кадраў культуры

— Якія яны, сённяшнія студэнты БДУ культуры і мастацтваў?

— Студэнты ў нас самыя лепшыя ў Беларусі! Маладыя людзі, якія з дзяцінства атрымліваюць мастацкую адукацыю, маюць перавагу перад іншымі, бо яны навучыліся сістэматычна працаваць. Звычайна пасля заканчэння музычнага вучылішча, акрамя валодання прафесіяй, чалавек выпрацоўвае ў сябе такія якасці, як упартасць, уседлівасць, працавітасць. Кажуць, што мастакі ці музыканты — людзі без скуры, і гэта сапраўды так. Бог патраціў шмат сіл на тое, каб зрабіць іх таленавітымі, каб яны чулі музыку, адчувалі колер, кампазіцыю, але ў той жа час мы з задавальненнем адзначаем у нашых студэнтаў, у тым ліку на творчых спецыяльнасцях, сістэмнасць мыслення, умённе дасягнуць сваёй мэты, гатоўнасць пакласці ўсе сілы на тое, каб атрымаць прафесію.

Паводле маіх назіранняў, нашы будучыя студэнты не аддаюць перавагу іншым навучальным установам і часам паступаюць да нас нават па сем-восем разоў, пакулі не трапляюць на абраны імі факультэт. Пераважная большасць абітурыентаў ужо мае мастацкую адукацыю і мэтанакіраваная на пільную працу ва ўніверсітэце. Паступіць нескладана, калі чалавек ужо раней шмат працаваў. На ўступных выпрабаваннях выкладчыкі заўсёды добра адрозніваюць. Калі абітурыент разгубіўся і не можа ад хвалявання сыграць тое, што трэба, яго падтрымліваюць, даюць магчымасць праявіць сябе, бо наша задача — адбраць самых таленавітых, самых лепшых.

Я магла б назваць ўніверсітэт «кузняй кадраў культуры», але мне слова «кузня» не падабаецца. Сістэма вышэйшай школы грунтуецца на прынцыпе добраахвотнага навучання, і чалавек сам выбірае — набываць вышэйшую адукацыю ці не. Я назвала б нашу ўстанову калыскай кадраў культуры.

— Ядвіга Дамінікаўна, як вы ставіцеся да студэнтаў, якія ігнаруюць заняткі, спысваючыся на працу? Ці многія пачынаюць працаваць яшчэ падчас навучання?

— Сапраўды, пачынаючы з другога-трэцяга курсаў працуе палова студэнтаў, з чацвёртага — амаль усе. Па магчымасці мы ідзем ім на сустрэчу, дазваляем прапускарць заняткі з наступнай адпрацоўкай, часам складаем індывідуальныя графікі. Падыходзім да гэтага з разуменнем і разглядаем іх працу як свай-

го роду практыку. Справа ў тым, што практычна ўсе працуюць менавіта па абранай спецыяльнасці.

— Якімі студэнтамі вы асабліва ганарыцеся? Увогуле, ці ўласціва ім «зорная хвароба»?

— Бывае. Асабліва моцна яна распаўсюджана ў ансамблях, якія рэгулярна выезджаюць за мяжу. Чым небяспечная «зорная хвароба»? Побач з так званай «зоркай» людзі адчуваюць сябе няўтульна, і гэта перашкаджае пільна працаваць як выкладчыкам, так і студэнтам. Але ад «зорнай хваробы» ёсць цудоўныя лекі — адзнакі па прадметах у залікоўцы, якія «ахалоджваюць» лепш, чым доўгія прамовы пра зорнасць.

У той жа час пчыра ганаруся тымі, хто пасля заканчэння ўніверсітэта славіць нашу alma-mater і родную Беларусь сваёй таленавітай працай.

— Назавіце, калі ласка, самае галоўнае з таго, што вы імкнесьцеся даць студэнтам, будучай творчай эліце краіны.

— Асабіста я займаюся выкладчыцкай дзейнасцю на працягу трыццаці пяці гадоў. На першых этапах рабіла ўсё, каб студэнты атрымалі ведаў як мага больш і ўзялі іх у сваё жыццё. Пасля дваццаці-дваццаці пяці гадоў працы па-іншаму пачала глядзець на свае мэты і задачы. Зараз разумее, што галоўнае — навучыць чалавека настойліва здабываць неабходныя веды, навучыць вучыцца. Акрамя таго, трэба навучыць чалавека любіць іншага, як самога сябе, бо шчасце, дабрабыт, псіхалагічнае і фізічнае здароўе лобого чалавека залежаць ад таго, як да яго ставяцца іншыя. Упэўнена, што гуманнасць павінна стаць галоўным зместам дзейнасці ў выхаванні асобы.

— Чым, на ваш погляд, абумоўліваецца поспех для сённяшніх маладых людзей?

— Мне здаецца, што поспех абумоўліваецца многімі абставінамі. Па-першае, умённем практычна планаваць сваё прафесійнае, асабістае і сацыяльнае жыццё. Па-другое, здатнасцю прывучыць сябе разумна і пільна працаваць над задуманым і трымаць лёс у сваіх руках. Многае залежыць і ад знешніх абставін. Часам яны вышэй за чалавека, таму трэба прыстасавання да іх, калі нельга нічога змяніць. Па-трэцяе, варты разумна будаваць стасункі з людзьмі, які знаходзяцца побач, старанна зразумець іх.

Метамарфозы

— Існуе такое меркаванне: той, хто не ведае гістарычнай спадчыны сваёй краіны, не

можа лічыцца адукаваным і культурным чалавекам. Вы згодная з гэтым?

— Безумоўна. Каб ісці ў будучае, трэба ведаць мінулае. Каб мець дасягненні ў любові сферы дзейнасці, трэба выдатна ведаць сваю гісторыка-культурную спадчыну, тую аснову, на якой грунтуецца ўсё. Гэта датычыць у першую чаргу тых спецыялістаў, якіх рыхтуе ўніверсітэт, і таму менавіта вывучэнню, а таксама практычнай дзейнасці па захаванні гісторыка-культурнай спадчыны, у нас падпарадкаваны ўвесь працэс вучэбнай і выхаваўчай работы.

— Інтэлігентны чалавек — гэта... Чаго трэба дасягнуць, каб лічыць сябе інтэлігентным чалавекам?

— Інтэлігент — гэта чалавек з тонкай душэўнай структурай, якая дазваляе яму разумець сябе, блізкіх і далёкіх людзей, рабіць усё, каб не становіцца перашкодай для існавання іншых. Я думаю, што ніякая кінастужка і кніга не дапамогуць стаць інтэлігентным чалавекам. Мы, наогул, трошкі перабольшваем ролю мастацтва ў гэтым працэсе. Існуюць розныя шляхі. Інтэлігентным чалавек можа стаць тады, калі ён нарадзіўся ў інтэлігентнай сям'і, і бацькі зрабілі ўсё, каб выгадаваць яго інтэлігентным. Ці, напрыклад, калі ты пасля дасягнення пэўнага ўзросту імкнешся здабываць новыя веды, тонка адчуваеш іншых людзей, то, безумоўна, праз пэўны час станеш сапраўдным інтэлігентам.

— Ці існуе розніца паміж паняццямі «культурны чалавек» і «інтэлігентны чалавек»?

— Гэтыя паняцці маюць свае адценні. Інтэлігентнасць уяўляе сабой стан характэру, умённе святлом сваёй душы падзяліцца з іншымі людзьмі. Кажучы пра культурнасць чалавека, трэба пад гэтым разумець шырокі кангламерат якасцей асобы: валоданне культурна-гістарычным вопытам, высокую адукаванасць і ўмённе набываць новыя веды, быць зацікаўленым да падзей жыцця. І галоўнае — умённе ацэньваць усё, што знаходзіцца вакол цябе, з пункту гледжання высокага густу.

— Ядвіга Дамінікаўна, ці даводзілася вам нечым ахвяраваць дзеля мастацтва?

— Канечне, не! Што гэта за мастацтва, якое патрабуе ахвяр. Яно павінна дарыць асалоду... Наогул, чалавек не павінен ахвяраваць нікому, акрамя Бога. Чалавек нараджаецца для шчасця.

— Што, на ваш погляд, рухае мастацтва і культуру?

— Рухальнай сілай заўсёды з'яўляецца асоба, якая выхоўваецца агульнымі намаганнямі сям'і, школы, настаўнікаў на вышэйшай стадыі адукацыі і г.д. У той жа час культура ствараецца народамі. Гэта той набытак, тое самае лепшае і важнае, што працавана ўсёй супольнасцю, якая пражывае ў пэўны час і ў пэўным месцы. Таму культура, безумоўна, — калектыўная творчасць.

— Вельмі часта беларускую эстраду параўноўваюць з расійскай. Наколькі яны падобныя?

— Іх не трэба параўноўваць. Хто хоча слухаць расійскую эстраду — калі ласка. У кожнага народа свой менталітэт і свае патрабаванні. Я, напрыклад, з задавальненнем слухаю Ірыну Дарафееву, асабліва яе старыя песні. Беларуская эстрада мае сваю адметнасць: яна больш падобная на нас — уважлівая, напеўная. На радыё ўвялі ў сетку вярчэння 75 працэнтаў беларускай музыкі, і адразу ў эфіры з'явілася шмат новых цікавых выканаўцаў, цудоўных ансамбляў, якія, дарэчы, «прадаюцца» на расійскім рынку не горш, чым расійскія. А калі палова з іх пачне спяваць па-беларуску, гэта яшчэ больш наблізіць нашу эстраду да нашага народа.

— Існуе такое меркаванне: дзе шмат палітыкі, там няма месца культуры. Вы згодная з гэтым?

— Абсалютна не. Палітыка — мабільнае і гнуткае кіраванне, неабходны элемент развіцця любой дзяржавы. Пераважаюць большасць устаноў, якія працуюць у галіне культуры, — дзяржаўныя. Пытанне ў тым, колькі дзяржава падтрымлівае іх. Калі моцна — развіццё культуры ідзе больш інтэнсіўна. Калі мала — трошкі запаволенна, але ў кожным разе спыніць гэты працэс немагчыма.

— Якую адзнаку вы далі б стану сучаснай беларускай культуры і мастацтва?

— На Беларусі выдатнае выяўленчае мастацтва: нашы жывапісцы і графікі вядомыя і запатрабаваныя ва ўсім свеце. Мы маем цудоўную музычную спадчыну, прыстойнае музычнае «сёння». Нашы тэатры шырокавядомыя далёка за межамі краіны. Спадзяюся, што будзе развівацца і кінамастацтва. На сённяшні дзень не магу назваць яго ўзровень вельмі высокім, але яно існуе, функцыянуе — і дзякуй Богу.

Прыемна, што на Беларусі так пільна развіваецца народная творчасць. Гэта бачна не толькі пры наведванні розных кірмашоў і фэстаў. У кожнай сялянскай хаце можна знайсці сапраўдныя шэдэўры. Сродкі масавай інфармацыі павінны заўважаць сапраўдных народных майстроў, каб людзі маглі бачыць іх твары, чуць іх думкі, развагі.

«Залаты час» — наперадзе

— Ядвіга Дамінікаўна, вы маглі б пазначыць «залаты час» Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў?

— Наша навучальная ўстанова займаецца самым галоўным, што патрэбна любой краіне, — захаваннем традыцый. У шырокім сэнсе. Гэта ацэнена і заўважана дзяржавай. А «залаты час» прыйдзе тады, калі кожны жыхар Беларусі далучыцца да нашай справы.

— Якімі мерапрыемствамі адзначыў універсітэт новы навучальны год?

— У нас традыцыйна прайшоў Дзень ведаў. Як і на працягу апошніх трынаццаці гадоў першага верасня а дзевятай гадзіне раніцы мы сустрэлі сваіх першакурснікаў на прыступках ўніверсітэта. Вялікае тэатралізаванае дзейства грунтавалася на ідэі далучэння іх да студэнцкага брацтва, да нашых гістарычных і культурных здабыткаў. Галовы студэнтаў сімвалічна пасыпалі зернем: няхай іх веды растуць, як жыта ў полі!... А ў другі чацвер кастрычніка ў філармоніі прайдзе інаугурацыя акадэмічнага года. Свята будзе незвычайным, бо прысвечана юбілею ўніверсітэта — нам споўнілася трыццаць гадоў.

— Вашы пажаданні самой сабе і роднаму ўніверсітэту з нагоды юбілею?

— Сабе я пажадаю толькі здароўя. Універсітэту — жыць і дынамічна развівацца. Каб кожны год у яго аўдыторыі прыходзілі найлепшыя студэнты, якія любілі б сваю alma-mater, шанавалі і развівалі яе добрыя традыцыі.

І самае галоўнае, хачу пажадаць свайму ўніверсітэту шчаслівага лёсу.

Ташыяна ДРЫК
Фота забяспечана аўтарам

У верасні распачаўся чарговы сезон Белтэлерадыёкампаніі. На гэты раз не проста новы — юбілейны. Чым парадуюць сваіх глядачоў і слухачоў калегі з электронных СМІ? Што датычыць айчыннага тэлебачання, дык нашы чытачы ўжо мелі магчымасць пазнаёміцца на старонках «ЛіМ» з некаторымі навінкамі, што з'явіліся ў працэсе абнаўлення тэлефіру. Маём намер распавесці і пра самыя свежыя праекты. Наступным разам... А сёння — пагаворым пра радыё: можа, і сціпла, але вартага канкурэнта TV. Пра радыё, якое для старэйшых пакаленняў доўгі час увогуле было — а для кагосьці і застаецца — адзіным святлом у аkenцы, сапраўдным сябрам і дарадцам. Тым больш, калі ўгадаць пра гэта, нагода мецца. Якая?..

Штодзённа — ці больш дакладна, штоночы — іх «сустрэка» трохгадзінная інфармацыйна-музычная праграма «Трэцяя змена». Ну а тым, хто ноччу — у дарозе, адрасаваны праект «Начная магістраль». З гадзіны да дзвюх гадзін слухачоў чакае самая апэратыўная інфармацыя пра стан аўтамабільных дарог Беларусі, кошт гаруча-змазачных матэрыялаў, правілы праходжання мытных тэрміналаў, а яшчэ — апошнія навіны аўтасвету і шмат чаго іншага.

Тыя ж, хто і на золку застанеца са сваім радыёканалам-абраннікам, таксама расчаравана не павінны. А палове пятай гадзіны «радыё» пераходзіць да тэматычных музычных праектаў. А жанры і напрамкі — самыя

Сімвал братэрства

Калі мінская вуліца Максіма Багдановіча яшчэ насіла імя ягонага сваяка — Максіма Горкага, каля перакрывавання яе з вул. Сурганова стаяў камень з надпісам, які абяшчаў, што тут будзе помнік Горкаму. Але вуліцу перайменавалі, а плошча на скрыжаванні атрымала імя ад назвы індыйскага горада Бангалора.

Помнік Горкаму ў Мінску ёсць, як і помнік Багдановічу. Аднак лічу, што болей за ўсё падыходзіць да «індыйскай» плошчы помнік вялікаму індыйскаму пісьменніку Рабіндранату Тагору. Нехта можа спытаць: якое Тагор мае дачыненне да нас — ён жа не быў у Мінску? Але ж і Янка Купала не быў у Нью-Йорку, а там ёсць помнік Купалу!

Тагор — першы з неўрапейцаў нобелеўскі лаўрэат у галіне літаратуры (1913). Калі ў 1914 годзе ў Маскве выдалі паэтычны зборнік Тагора «Гітанджалі» (адзначаны Нобелеўскай прэміяй), Максім Багдановіч, які жыў тады ў Яраслаўлі, першым з беларусаў адазваўся на яго ў мясцовай газеце з рэцэнзіяй, дзе выключна высока ацаніў паэзію Тагора. Так, Багдановіч — першы беларус, які пісаў у прэсе пра творы вялікага індуса. Думаю, будзе сімвалічна, калі вуліца М. Багдановіча перасячэ плошчу, на якой стаіць помнік Тагору.

У 1961 годзе ва ўсім свеце адзначалася 100-годдзе з дня нараджэння Тагора. 5 мая «ЛіМ» адгукнуўся падборкай матэрыялаў. А перад юбілеем Заір Азгур зрабіў з граніту цудоўны скульптурны бюст Тагора (атрымаў у 1958 годзе срэбраны медаль на Сусветнай выставе ў Бруселі). Варта, мабыць, яшчэ дадаць, што паэтычныя творы Тагора «Душа народа» і «Мая залатая Бенгалія» зрабіліся нацыянальнымі гімнамі Індыі і Бангладэш.

Менш як праз 6 год свет будзе адзначаць 150-гадовы юбілей слаўнага сына індыйскага народа. Да гэтай даты і можна было б узвесці ў Мінску помнік Тагору, які быў, па словах Джавахарлала Нэру, выдатным інтэрнацыяналістам.

Давайце вернемся...

Помнікі, будынкі, зялёныя насаджэнні ўпрыгожваюць нашы вуліцы і плошчы. Але ж у нейкай ступені аздабляюць іх і назвы, што лашчаць слых. У 1980-х гадах Паркавую магістраль у Мінску перайменавалі у пр. Машэрава. Між іншым, у ранейшай назве вуліцы — свайго роду сінтэз урбанізму і прыроднага асяроддзя, у гэтым сэнсе з ёй можа сапернічаць, па-мойму, толькі маскоўскае «Садовое кольцо», ды і то «Паркавая магістраль» — лепш. Праўда, маскоўская вуліца апетая ў паэзіі (напрыклад, «Вот и стало обручальным нам Садовое кольцо»). А, як слушна казаў Твардоўскі, рэчаіснасць як бы не зусім поўная, калі яна не замацаваная ў мастацтве, літаратуры. Аднак жа Паркавая магістраль, не ведаю, як у паэзіі, а ў прозе адлюстраваная, пры тым, у творы найвышэйшага гатунку — у «Чорным замку Альшанскім» У. Караткевіча.

Было б добра нядаўняе рашэнне аб перайменаванні пр. Машэрава ў пр. Пераможцаў падкарэкціраваць — аднавіць першапачатковую назву, зафіксаваную не толькі ў гісторыі, але і ў нацыянальнай літаратуры.

А. ІВАНЧАНКА

«ГАВОРОЎЦЬ МІНСК...» ЦІКАВА?

У эфіры дзённым...

Думаю, многія ўжо заўважылі, што Першы нацыянальны канал Беларускага радыё, якое неўзабаве адзначыць сваё 80-годдзе, напярэдадні знамай даты распачаў кругласутачнае вяшчанне — у FM-дыяпазоне і ў сетцы Internet. Доўга рыхтаваўся да гэтай падзеі творчы калектыў. Таму і вынікі агульных намаганняў атрымаліся важкія. Да прыкладу, раніца на Першым нацыянальным у новым сезоне пачынаецца на гадзіну раней. Ужо ў 5.00 «стартуе» выпуск «Навін», эстафету ад якога прымае ранішні інфармацыйны канал.

Маштабным праектам сезона 2005—2006 гадоў стала новая праграма «Радыё.Бу». У першую чаргу, яна адрасавана карыстальнікам глабальнай сеткі Internet — як у нашай краіне, так і ў далёкім і бліжэйшым замежжы, колькасць якіх апошнім часам прыкметна ўзрастае. На афіцыйным сайце Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі www.tvg.by размешчана «старонка праекта». Кожны жадаючы можа знайсці там інфармацыю аб праграме, пакінуць у спецыяльным полі свае каментарыі па найважнейшых пытаннях грамадска-палітычнага і сацыяльна-эканамічнага жыцця Беларусі. Самыя цікавыя думкі і выказванні маюць шанцы быць агучанымі падчас прамога эфіру Першага нацыянальнага канала радыё.

Як вядома, 2006-ы абвешчаны ў нашай краіне годам сям'і. Ужо ў верасні праграма «Для тых, хто дома» пачала «перабудовацца» ў бок больш глыбокага аналізу праблем сям'і і сямейнага быцця. А новы праект «Нашы дзеці» мае на мэце распавесці аб праблемах выхавання хлопчыкаў і дзяўчынак, якія засталіся без апекі бацькоў. Тым жа, хто шукае родзічаў ці сяброў, на дапамогу прыйдзе праграма «Памятай імя сваё», якую можна пачуць кожную нядзелю а 18-й гадзіне. Дарэчы, праграма рыхтуецца сумесна з пошукавымі атрадамі Міністэрства абароны РБ, ветэранскімі і рознымі іншымі гра-

мадскімі арганізацыямі, а таксама музеямі. Па панядзелках Першы нацыянальны будзе запрашаць усіх прыхільнікаў актыўнага ладу жыцця ў цікавае «Падарожжа па Беларусі». Старажытныя гарады і мястэчкі, сядзібы і паркі нібы наяве паўстануць перад слухачамі радыё ў гэтым новым турыстычным праекце.

«Фестывальная калекцыя», «Беларуская калекцыя», «Славянскі базар». Лепшае — вось такое музычнае «суквецце» прапануецца аматарам-знаўцам ужо сёння. Яшчэ адна прыкметная навінка — перад'юбілейны літаратурна-музычны праект «Залаты фонд радыё». Да ўвагі слухачоў — багаты архіўны фонд, які захаваў для нас галасы вядомых сучаснагаў: грамадскіх і палітычных дзеячаў, пісьменнікаў і паэтаў, музыкантаў ды мастакоў...

... і начным

Што датычыць «начных» прапаноў, Першы нацыянальны мае намер мэтанакіравана адыходзіць ад стопрацэнтнага музычнага вяшчання, якое практыкуецца на іншых FM-радыёстанцыях, і тым самым забяспечыць паўнаватарскае праграмае насычэнне эфіру.

А першапраходцам стала інфармацыйная праграма «Падзеі новага дня», якая выйшла і верасня роўна апоўначы. З тае пары кожную гадзіну паўночнікі атрымліваюць ад карэспандэнтаў службы навін самую апэратыўную інфармацыю пра найважнейшыя праблемы ў краіне і свеце ў рэжыме on-line. Больш таго, у новым сезоне галоўны канал айчыннага радыё сумесна з рускай службай Радыё ААН займаецца падрыхтоўкай спецыяльных выпускаў «Навін планеты». Такім чынам, разам з галоўнай радыёстанцыяй краіны слухачы «пабываюць» нават у самых аддаленых кутках Зямлі.

Не пакінуў без увагі творчы калектыў і тых, каго ў начны час службовыя абавязкі прымушаюць пакінуць хатні камфорт.

разнастайныя: класіка, поп, рок, дыска... Такім чынам, у сваёй музычнай палітыцы вылучаюць радыёстанцыя краіны спадзешча максімальна задаволіць запыты беларускай грамадскасці.

Дарэчы, датычыць гэта не толькі музычных прапаноў. І, як высветлілася, не толькі радыёэфіру.

Пры падрыхтоўцы да новага сезона ўсё творчы калектыў Белтэлерадыёкампаніі быў скіраваны на тое, каб кожны «юбілейны» праект атрымаўся сучасным, стыльным і яркім, — паведаміў падчас прэсканферэнцыі з нагоды адкрыцця сезона намеснік старшын Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі Рэспублікі Беларусь Аляксандр Мартыненка. — Наша галоўная мэта заключаецца ў тым, каб забяспечваць сваіх прыхільнікаў толькі высакая-каснай прадукцыяй.

Наколькі гэта атрымоўваецца? Вырашаць вам, шануюнае спадарства...

Інеса ПЕТРУСЕВІЧ
Фота Сяргея ДУБОВІКА

Ажыве палац у Крычаве

Актыўна вядуцца работы па рэстаўрацыі знакамітага Пацёмкінскага палаца ў Крычаве, што на Магілёўшчыне.

Гэты помнік архітэктуры рэспубліканскага значэння быў пабудаваны напрыканцы XVIII стагоддзя паводле праекта вядомага рускага архітэктара Івана Старова. На жаль, поўных звестак пра тое, як першапачаткова выглядаў палац унутры і звонку, да нашых дзён не захавалася. Таму арыенцір для рэстаўратараў — абраны стыль Екацярынінскай эпохі. У дызайне інтэр'ера будуць выкарыстаны некаторыя прадметы побыту, якія захоўваюцца ў мясцовым краязнаўчым музеі.

Як паведамлілі ва ўпраўленні культуры Магілёўскага аблвыканкама, Пацёмкінскі палац павінен паўстаць ва ўсім сваім бляску перад вачыма мясцовых жыхароў, гасцей і ўвогуле аматараў дойлідства ўжо наступным летам. Мяркуюцца, што пасля заканчэння будаўнічых і рэстаўрацыйных работ крычаўскі шэдэўр гасцінна размесціць у сваіх пакоях краязнаўчы музей, карцінная галерэя і Палац шлюбав.

Іна ЛАЗАРАВА

Больш як паўгода выстава «Ікананіс Беларусі XX стагоддзя» падарожнічае па гарадах Брэстчыны. З экспазіцыяй паспелі пазнаёміцца жыхары абласнога цэнтра, а таксама Кобрына, Бяроза. І вось, нарэшце, выстава трапіла ў Баранавічы.

Чым жа прываблівала яна сучаснага глядача? Безумоўна, высокімі мастацкімі

ВЯРТАННЕ ДА ДУХОЎНАСЦІ

вартасцямі прадстаўленых экспанатаў. А таксама разнастайнасцю тэхнік і сродкаў, з дапамогай якіх мастакі дабіваюцца яркасці, маляўнічасці, вытанчанасці і высокай натхнёнасці прадметаў праваслаўнага культу.

Жыхары і госці Баранавічаў пазнаёміліся і з мастацтвам залаташвачак, майстроў пераплётнай справы, разьбіраю па дрэве. Выклікалі захапленне дыхтоўна выканання імі крыжы, распяціц. Зачароўвалі вока віртуозна вышытая бісерам, залатымі ніткамі па парчы ці аксаміце іерэйскае адзенне. Экскурсаводы выставачнай залы Баранавіцкага краязнаўчага музея знаёмлі на-

ведвальнікаў не толькі з жыццямі святых, біблейскімі паданнямі, але і расказвалі пра майстроў, што ствараюць гэтыя незвычайныя рэчы.

Жадаючых пабачыць экспазіцыю было шмат: вернікі, аматары мастацтва, навучэнцы — людзі розных узростаў. Пэўна ж, іх прываблівала не толькі унікальнасць выставы, на якой былі прадстаўлены іконы 10 епархій Беларусі. Хочацца думаць, што наша грамадства бачыць у гэтым адзін са шляхоў далучэння, вяртання да духоўнасці.

Вольга ЖЫГАР

Фота забяспечана аўтарам

Літаратура ўзнікае ад патрэбы пісаць. Але патрэба гэтая можа абумоўлівацца рознымі прычынамі. Адны прагнуць грошай (хаця ў наш час літаратура і грошы — рэчы амаль несумяшчальныя), другія — прызнання і вядомасці, трэція ставяцца да літаратуры як да наканавання. Уладзіміра Шпадарука прымусіла пісаць, як ён сам прызнае, жыццё. Прыкуты да інваліднага крэсла, ён мае шмат часу для роздуму пра свой лёс і лёс грамадства.

Усё сніцца і сніцца лотаць...

Каханне ўслаўлялі і ўслаўляюць пісьменнікі ўсіх часоў і народаў. Яно лічыцца галоўным выпрабаваннем жыцця, якое загартоўвае душу чалавека, пазбаўляе яго прагматычнасці і эгаістычнасці, раскрывае вялікія стваральныя сілы. Каханне! Здавалася б, звычайнае слова. А колькі ў ім эмацыйна-экспрэсіўных адценняў! У кожнага пісьменніка ёсць свае самыя нечаканыя яго азначэнні.

У адным з інтэрв'ю на пытанне, што такое для Раісы Баравіковай каханне, пісьменніца адказала: "...хутэй за ўсё прывід. То з'яўляецца, то знікае дзесьці далёка наперадзе. Мігціць і мігціць..."

Апавяданні Раісы Баравіковай умяшчаюць у сябе шмат жыццёвага матэрыялу, пісьменніцы ўдаецца закрануць важныя праблемы ўзаемаадносін паміж людзьмі, паказаць жыццё ва ўсёй яго шматграннасці, абудзіць думку, скіроўваючы яе ў рэчышча таго вызначальнага, што не можа не хваляваць чалавека. Акрамя таго, апавяданні лёгка чытаюцца, бо напісаны ў жанры псіхалагічнай фантастыкі. Аўтар умее стварыць цікавыя сітуацыі, і чытач да апошняй старонкі не ведае, чым скончыцца твор, як складзецца лёс яго персанажаў. Пісьменніца вельмі тонка адчувае перажыванні сваіх герояў, разам з імі шукае шляхі да шчасця.

Адметнасцю твораў Раісы Баравіковай з'яўляецца тое, што героі апавяданняў шукаюць і не знаходзяць сваё каханне, яно для іх — паводле прызнання самой пісьменніцы, "то з'яўляецца, то знікае дзесьці далёка наперадзе." Вельмі рэдка мы сустрачым узаемнае каханне, часцей за ўсё — неразделенае, заўсёды спадарожнік якога — душэўная адзіноতা, што мы назіраем і ў апавяданні "Лотаць мёртвага пляжа", і ў апавяданні "Гэтыя кветкі не смяюцца". Яшчэ адна выява адзіноты ў творчасці пісьменніцы — гэта адзінота ўдваіх, холад і аддаленасць душ пры знешнім захаванні ладу і згоды, часцей між мужам і жонкай, што часам прыводзіць да ўзнікнення іншага, пазашлюбнага кахання ("Гэтыя кветкі не смяюцца"). У Раісы Баравіковай гэтае пачуццё асацыяруецца з кветкамі, што вельмі лёгка прасочваецца пры чытанні твора.

Напружана разгортаецца дзеянне ў апавяданні "Лотаць мёртвага пляжа". Разышоўшыся з мужам, Галіна прыехала на свой дзень нараджэння да цёткі. За тыздзень перагаварыўшы ўсё, што можна перагаварыць, яна ўпадабала для сябе месца на пляжы і цэлымі днямі там прападала. Адночы сустрэла маладога чалавека, які ёй спадабаўся. Яны пасябравалі. Кожны дзень Галіна бачыла Гнатко на пляжы. Аднаго разу спытала ў хлопца, калі ў яго дзень нараджэння. Гнатко напісаў на вільготным пяску лічбы: 26.07.1999г., падарыў дзяўчыне лотаць і знік. На другі дзень ў альбоме сваёй сяброўкі яна выпадкова ўбачыла на здымку Гнатко і даведдалася, што ён ўтапіўся ў Ясельдзе 26 ліпеня 1999 года — тады памёр чалавек і нарадзіўся прывід, здань...

Вось такі, здаецца, нават містычны сюжэт. Элементы містыкі Раіса Баравікова ўводзіць у твор, каб узмацніць глыбокі псіхалагічны падтэкст. Пасля таго, як Галіну пакінуў муж, жанчына адчувае сябе няшчаснай, яна прагне шчасця, хоча быць каханай. Менавіта гэтыя пачуцці ўасабляе Гнатко і лотаць, якую ён падарыў. Але шчасця няма, кахання таксама, таму і знікае Гнатко як мара пра каханне, як яго прывід. А спакою па-ранейшаму няма, бо Галіна пайшла на кампраміс з бльым мужам, імкнучыся вярнуць незваротнае, свядома прымаючы падман за каханне. Таму па начах усё сніцца і сніцца лотаць.

Няпростыя лёсы і ў герояў апавядання "Гэтыя кветкі не смяюцца". Тут, як і ў папярэднім творы, пісьменніца трымае ў напружанні чытача да апошняга моманту, прымушаючы верыць у містычныя з'явы. Псіхалагічны падтэкст вельмі выразны і відавочны і ў гэтым апавяданні. Кветкі не смяюцца, калі няма кахання, шчасця, калі сэрца чалавека зачынена ў клетцы і яму не хапае паветра. Вуснамі сваёй гераіні гаворыць: Р. Баравікова "Калі іх пасеяць, калі яны ўздуць, пойдучы ў рост, а потым расцігнуць... Кветкі могуць смяяцца", тым самым сцвярджаючы, што калі чалавек знаходзіць сваё шчасце, каханне, калі сэрца напаяняецца радасцю пачуцця, кветкі пачынаюць смяяцца.

Раісу Баравікову лёс зрабіў найперш паэткай кахання. Апавяданні "Лотаць мёртвага пляжа" і "Гэтыя кветкі не смяюцца" сведчаць, што яна не страчвае ўзятых мастакоўскіх вышыняў, а, наадварот, яшчэ глыбей пранікае ў жыццё і з'яўляецца пісьменніцай, для якой пошукі шчасця і кахання, гармоніі паміж закаханымі ў сённяшнім неспакойным жыцці былі і застаюцца важнейшымі праблемамі.

Ганна Лысяя

«Згаджайся з лёсам і спрачайся...»

Выдадзены сёлета ў Магілёве зборнік паэзіі "Паміж цемрай і святлом" — чацвёртая кніга У. Шпадарука, куды ўвайшлі вершы розных гадоў. У асноўным гэта медытатывная лірыка, развагі сталага чалавека, які разглядае свет праз прызму ўласнага лёсу. Тэматычна кніга атрымалася размаітая: тут можна сустрэць і творы-роздумы пра Чарнобыль, вайну, маральны стан сучаснага грамадства, і ўзоры інтымнай ды пейзажнай лірыкі. Шматгалоссе тэматыкі акрэсліваецца ўжо ў назвах пятнаццаці раздзелаў, з якіх складаецца кніга: "Дапамажы мне, Божа", "Ад вясны да вясны", "Ты і я", "Гэты свет", "Паміж цемрай і святлом"... Дарэчы, назва апошняга раздзела вынесена ў загаловак кнігі невыпадкова.

Паэзія У. Шпадарука здзіўляе сваёй супярэчлівасцю: з аптымістычнай і жыццесцвярдзальнай ("Мне даспадобы", "Пакуль жыць"), яна становіцца рэзка крытычнай, прасякнута пачуццём безвыходнасці, нават варожасці да навакольнага свету. Не толькі адзін верш можа ўспрымацца "антонімам" другога, але і ў межах асобных твораў шмат супрацьпастаўленняў ("стыне сэрца, а грэла ж калісьці"). Часам аўтар нібы кідаецца ў спрэчку з сабою ж. То ён заклікае "трымацца за гэты свет глухі і ганарлівы" і "любіць гэты час", то адваргае само жыццё, што "як мокрая ануча, смуродзіць толькі". Але і гэта можна растлумачыць. Варта згадаць паэтаў лёс і зразумець, што не толькі сучаснае грамадства, але і ён сам знаходзіцца "паміж цемрай і святлом" — паміж адчаем і надзеяй.

Усе вершы знітананы асобай аўтара. Пра што б ні пісаў У. Шпадарук, ён піша пра сябе, свой нялітасцівы лёс, нават калі пра гэта і не гаворыцца "ўголас". Таму нават самыя светлыя вершы, прысвечаныя любай жанчыне, прасякнутыя болем:

*Мы сустрэліся невыпадкова.
Проста Бог, а ён бачыць усё.
Твайго лёсу свабодныя колы
Скіраваў у маё жыццё.
У жыццё маё напалову
З безвыходнасцю і журбой...*

Увогуле, паэт даволі часта спрабуе асэнсаваць чалавечыя ўзаемаадносіны ў святле паняццяў веры,

духоўнасці. Але часам залішняе маралізатарства, дыдактызм, непрыманне іншых меркаванняў, пэўная аднабаковасць псуюць уражанне ад ягонай паэзіі, што пачынае нагадваць ежу, у якой не хапае солі ці перцу. Хочацца, як дзіця, рабіць усё насуперак, спрачацца з аўтарам, хоць і разумееш — у прыныце, думка правільная:

*Трымаць сябе ў руках,
У гневе не зрывацца,
На спёку не злавацца
І дождж не напракаць.*

*Сябрамі даражыць
І ворагаў не клясці.
Паклоны Богу класці,
А там, як набяжыць.*

*Так, менавіта так
Патрэбна жыць на свеце,
Каб сэрца не засмеціць,
Ці не ззубіць няўзнак.*

Каб жа ўсё было так проста! Аўтар не імкнецца зазірнуць углыб праблемы, не спрабуе разабрацца, чаму мы жывём менавіта так, а не іначай, ён толькі канстатуе хваробу. "Вось чорнае — вось белае! Выбірай!" — прапануе паэт, але гэта не дадае яго вершам мастацкай важкасці. Узнікае ўражанне, што ён жыве не побач з намі, а назірае за ўсім збоку і такім чынам робіцца суддзёй. У. Шпадарук "фатаграфуе" рэчаіснасць, на ўсё глядзіць быццам праз аб'ектыў. Свет для яго безапеляцыйна падзелены на дзве часткі: навакольны і ўнутраны. Думаецца, аўтар занадта "зацыкланы" на апісанні ўласнага жыцця, сваіх блізкіх, людзей, якіх мы не ведаем. Вобразы іх не праецыруюцца на жыццёвы вопыт чытача, не набываюць агульназначнасці, нейкай універсальнасці. Таму паэзія У. Шпадарука занадта камерная, прыватная.

Зрэшты, ёсць у зборніку і вартыя ўвагі вершы — напрыклад, трыялеты, што склалі асобны раздзел. У лаканічнай паэтычнай форме схаваны глыбокія думкі. Аднак і гэтыя творы ўраджаюць сваёй мінорнасцю. Паўтор радкоў толькі падкрэслівае засяроджанасць на ўнутраным свеце, удумлівасць чалавека, якому няма куды спяшацца:

*Імкніся сам сябе перамагчы:
Ад поспехаў чужых
не засмучайся,*

*Душою, сэрцам з імі павітайся,
Імкніся сам сябе перамагчы.
Згаджайся з лёсам і спрачайся,
Ды зайздрасць за сабой*

не валачы.

*Імкніся сам сябе перамагчы:
Ад поспехаў чужых*

не засмучайся.

Але паэзія — гэта перш за ўсё прыгажосць. Калі казаць пра мастацка-выяўленчыя сродкі, якім аддае перавагу У. Шпадарук, дык, у першую чаргу, давадзецца згадаць "татальны" адухаўленне і метафарызацыю. Так, час "трымае ў руках надзеі лейцы". Ці як вам выраз "у паляванні хлеба"? А шматлікія параўнанні здаюцца часам недарэчнымі. Як вы ўяўляеце "квітнеючыя берагі" справы ці яе ж у выглядзе здані? Некаторыя паўторы ўжыты неапраўдана, і гэта робіць мову вершаў не вобразнай, а таўталагічнай: "белыя аблокі скідалі з неба белыя мяхі", "дзе свет святлей". Акрамя таго, навошта другі раз змяшчаць чатырохрадкоўе ў раздзеле "Карацелькі" як асобны твор, калі чытач з ім як з часткай верша ўжо меў магчымасць пазнаёміцца раней? Рыфма таксама не заўсёды здзіўляе сваёй глыбінёй: справай — напрамак, акрылены — аблокі, сонечным — хочацца... Ці гэта ўплыў сучаснай тэндэнцы да празаізацыі паэзіі, ці рыфма проста псуе натуральную плынь думак аўтара? Але ўжо ніяк нельга вытлумачыць з'яўленне на старонках кнігі русізмаў, накіштальт "убранства" (убранне), "дарованы" (падараваны), "любві" (любаві), калі аўтар сам піша:

*Зневажаючы мову родную,
Мы чужынцы*

ў сваёй краіне.

У паэзіі У. Шпадарука мы не знойдзем фарбаў, пахаў, гукаў. Свет яго твораў — свет нябачны, абстрактны. Але калі падобныя вершы з'явіліся, тым больш, выйшлі асобнаю кнігаю, значыць, гэта некаму патрэбна, як мінімум — самому аўтару.

*У кожнага праўда,
вядома ж, свая
На кожную рэч
ад "А" і да "Я".
З дылемаю гэтай
спрачацца*

*Дарэмная праца.
Вольга ШАКАЛЬ*

Паэт і асветнік

Ніколі не думала, што першы свой артыкул па-беларуску напішу дзякуючы цыгану. Не, ён мяне не загіпнатызаваў. Але цыганскі паэт Вальдэмар Калінін так добра размаўляе па-беларуску, што непрыкметна для сябе і я перайшла на родную мову.

Напрыканцы жніўня ў Віцебскай абласной бібліятэцы імя У. І. Леніна адбылася прэзентацыя дзвюх кніг Вальдэмара Калініна. Першая — даследчая праца «Загадкі балтыйскіх цыган», надрукаваная ў Латвіі. Яна прызначана не толькі для спецыялістаў, але і для ўсіх, хто хоча зразумець гэты загадкавы народ.

Пра другую кнігу пад назвай «Сны цыгану» (надрукавана яна ў Віцебскай друкарні) раскажу больш падрабязна. Сюды ўвайшлі вершы на чатырох мовах: цыганскай, беларускай, румынскай і англійскай. Пісаліся яны на працягу многіх гадоў па-цыганску, а на беларускую мову творы перакладалі: Рыгор Бардулін, Уладзімір Папковіч, Анатоль Канапелька, Пятро Ламан, Навум Гальпяровіч, Барыс Беляжэнка, Якуб Лапатка, Яўгенія Мальчэўская і Лявон Баршчэўскі.

«Я пішу ад самага маленства, — распавядае Вальдэмар Калінін. — Першы мой верш выйшаў па-беларуску ў «Піянеры Беларусі», калі мне было 12 гадоў. А гэта кніжка — зборнік маіх вершаў: аб чым баліць мае сэрца, аб чым я мару, што я жадаю свайму народу».

У кнізе ёсць аўтарскі артыкул «Аб паэзіі», у якім паэт кажа, што ў «Снах...» спрабуе «...прадставіць цыгану тэзісамі, якія яны ёсць, каб людзі не памыляліся ў сваіх адносінах да цыгану, безразважліва не ацэньвалі іх незвычайнае жыццё, паводзіны... Тых, хто шукае ў цыганах толькі незямное, незвычайнае, блазенскае, «вядзьмарскае», гэта кніжка не зацікавіць».

Колькі ў яго вершах тугі аб цыганскіх лёсах і жыцці вольным, як вешер:

*Праляцела жыццё, жыў нібыта няблага,
Дом панельны напханы чужымі людзьмі...*

А ці ўспомню, як травы расяняныя пахнуць?

*Ці пачую, як коней куюць кавалі?
Маладосць мая — поўня няясных жаданняў.*

*Маладосць мая — вецер ды конь вараны.
Дождж і снег, дні і ночы ляцелі,
як здані,*

А цяпер скразнякі ад сцяны да сцяны...
(«Я так апрануты», пераклаў П. Ламан)

Хто ж такі гэты Вальдэмар Калінін, ці, як клічуць яго сябры — ромалэ, Вальдо?

Нарадзіўся ён, як сам кажа, «пасля вайны, у маі, на ўсходзе Віцебска». Калі, дакладней — 30 мая 1946 года. З'явіўся на свет дзякуючы сустрэчы яго маці-беларускі Еўдакіі Зайцавай і бацькі-цыгана Ільі Калініна. Напэўна, менавіта паходжанне пакінула адбітак на светапогляд Вальдэмара

Ільіча і на ўвесь яго жыццёвы шлях.

Дзяцінства Вальдо прайшло ў Віцебску, дзе ў 1964 г. ён скончыў сярэдняю школу. Потым некалькі гадоў жыў у г. Калініне, вучыўся на факультэце замежных моў Калінінскага педінстытута. Пасля таго, як аслужыў у паветрана-дэсантных войсках, у 1970 г. вярнуўся ў Віцебск і працаваў настаўнікам, быў загадчыкам кафедр замежных моў Інстытута ўдасканалення настаўнікаў. Потым стаў вольным перакладчыкам рэлігійнай літаратуры. Талды хрысціянне Ірландыі запрасілі яго трохі падвучыцца тэалогіі. У Белфасце ён скончыў Біблейскі каледж. Мае дыплом выкладчыка рэлігіі, пастара. У Ірландыі зацікавіўся старажытнымі яўрэйскай і грэчаскай мовамі, бо агульнавядома, што Стары Запавет перакладзены з яўрэйскай мовы, а Новы Запавет — з грэчаскай. Давучаўся ў хрысціянскай школе, адкуль яго запрасілі ў Лондан на навуковае пасяджэнне. Выступленне ўсім спадабалася, прапанавалі застацца. Але вярнуўся ў Віцебск. Халзіў у сінагогу вывучаць ідыш. Ужо талды пачаў перакладаць Біблію. Раптоўна пазванілі з Лондана: прыежджай. І ён разам з дачкой Хрысцінай у 1995 г. перасхаў у Лондан, дзе жыве і цяпер. Вальдэмар Калінін — падданы Брытаніі, але захоўвае беларускі пашпарт. «Я не лічу сябе эмігрантам, — тлумачыць Вальдэмар Ільіч, — і я не эмігрант. Я паехаў працаваць... Я ўсюды кажу, што мая Радзіма — Беларусь».

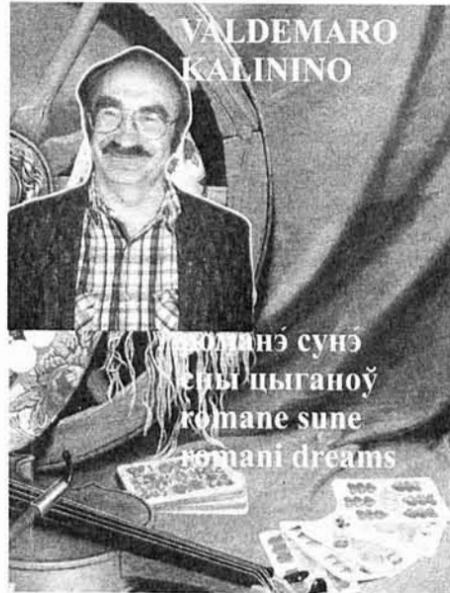
*...О край мой — жыцця вытокі!
Імкнуся да вас здаля,
Найлепшыя ў свеце аблокі,
Найлепшая ў свеце зямля.
Адсюль мой узлёт крылаты,
Тут спрадвечная спадчына,
Буслы над бацькоўскай хатай,
Незабыўная песня матчына.*

(«Майму роднаму месцу», пераклаў А. Канапелька)

Усім вядома, што цыганы не ўяўляюць свайго жыцця без коней, песень, танцаў. Цыганская частка душы Вальдэмара Калініна марыць пра тое, каб яго суродзічы маглі не толькі размаўляць і спяваць па-цыганску, але чытаць і пісаць. Наш зямляк з'яўляецца аўтарам падручнікаў па цыганскай мове «Вучыцеся гаварыць па-цыганску» і «Чытаем разам з дзецьмі», якія выйшлі ў Лондане.

*Памяць ад цыгану засталася,
«Раманэс» — кожны гук яе люб,
Гэтай мове бацькоў цыганяты
Навучаюцца з матчыных губ.*

Алена АЛІМАВА
Фота аўтара

*Хай на словы яна небагата,
Захавала пласты даўніны.
Беларускія словы і гукі
У цыганскай гаворцы чутны.
Каб свяцейшым зрабілася свята,
Дзецям даць трэба мову бацькоў.
І пісьмовай цыганскай мове
Музіць стаць — спадкаему вякоў.*

(«Цыганская мова», пераклаў Р. Бардулін)

У 1990 г. В. Калінін пачаў перакладаць на цыганскую мову Евангелле і завяршыў гэтую працу ў 2001 г. На працягу 11 гадоў выхадзілі з друку ў розных краінах асобныя кнігі Слова Божага ў яго перакладзе на гэту мову.

«У 2002 годзе ў Нямеччыне пяцітысячным накладам выйшла кніжка «Новы Запавет. Псалмы. Прыгчы». Значную частку накладу я прывёз у Беларусь і раздаў беларускім цыганам. Рыхтую да выдання поўны тэкст Бібліі па-цыганску» — усхвалявана расказвае Вальдо.

Вальдэмар Калінін — аўтар многіх артыкулаў пра культуру, мову цыгану, сацыяльныя адносіны паміж імі. Яго публікацыі з'яўляліся ў рускім, англійскім, французскім, індыйскім друку. Сярод іх ёсць пераклады цыганскіх і беларускіх казак на англійскую мову.

У Лондане Вальдэмар Ільіч арганізаваў музычны гурток, дзе можна навучыцца спяваць і танцаваць па-цыганску. Сюды таксама прыходзяць і англічане.

«Вальдэмар Калінін — асветнік, верны, удзячны сын свайго народа. Ён дарагі і блізкі тым беларусам, якія любяць і шануюць сваю родную мову, свой мілы край, родны і любы цыганам, татарам, яўрэям, рускім, украінцам і ўсім, хто знайшоў на Беларусі свой дом», — так пра паэта піша Навум Гальпяровіч.

А Вальдэмар Калінін у вершы «Цыганёнак родны» ў перакладзе таго ж Н. Гальпяровіча, робіць выснову:

*...Мы ўсе на свеце — людзі,
І зямля — агульны дом.*

«Вуць астравы, / Каб мы неслі туды адзіноту»,
«Як сёння не хапае часу, / Каб дзве сустрэліся душы».

Ці воль такія залацінкі: «Толькі зямны наш човен / Ціха плыве між зорак...», «І, нібыта ўспамін аб вечным, / Ціха кроны гарыць бяроз».

У вершы «Я ўсё аддаць гатоў, абы...» змяшчалася амаль уся гісторыя нашай царквы. Паэт узгадвае, што «Ляцелі некалі на дол / Званы й галовы...» «А сёння воль і я прыйшоў / У храм, у новы».

І такая непадробная шчырасць у прызнанні:

*Прыйшоў не каляцца слязой
І не маліцца...
Хаця б нясмелаю рукою
Перахрысціцца.*

Паэту баліць сэрца і за родную мову, якую рэдка пачуеш дома, а ў той час «Афрыканцы на мове маёй размаўлялі у Рыме».

Звяртаючыся да спадарожніцы жыцця, паэт просіць яе прыпомніць, як «Шчасце шукалі з табой, / Абняўшы абсяг васьміковы». І ў той жа час ён звяртае ўвагу на тое,

Дзень беларускага пісьменства штогод адзначаецца ў нашай краіне. Памятаюць пра гэта свята і ў Горацкім краі, дзе пражывае шмат аматараў беларускага літаратурнага слова. Яны і падаравалі жыхарам раёна, неаб'якавым да роднай мовы, новы паэтычны зборнік «Горацкія крыніцы».

*Мо душа ў родным слове?
Колькі б вершаў ты не склаў.
Не скажы на роднай мове —
Аб галюным не скажы.*

Паэзія нараджае цеплыню

Менавіта гэтыя радкі з верша горацкай паэтыцы, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі Ніны Кавалёвай можна назваць тым своеасаблівым дэвізам таленавітых людзей, якія прадставілі свае вершы ў названым зборніку.

Зусім нядаўна выйшаў у свет чарговы паэтычны зборнік горацкіх аматараў літаратурнага слова. Яго аўтары з'яўляюцца членамі двух літаратурных аб'яднанняў, што працуюць у Горках: «Роднае слова» і «Парнас». Тыраж гэтай кнігі невялікі, усяго дзвесце пяцьдзесят асобнікаў, таму пазнаёміцца з творамі горацкіх паэтаў можна толькі ў бібліятэцы.

Аўтары зборніка — людзі рознага ўзросту і розных поглядаў на жыццё, але ўсе яны адлюстроўваюць прыгажосць роднага краю, свае пачуцці, свае мары ў вершах.

Ствараць цудоўнае можа не кожны чалавек. Калі казаць пра людзей, якія пішуць вершы, то здаецца, што гэтыя казачнікі адным толькі словам могуць стварыць усё: ад подзьму першага вясновага ветрыка да мялявага змяркання, ад мілагучнасіці вясёлых рачулак да біцця закаханага сэрца.

Так, напрыклад, Леў Васільеў у адным са сваіх твораў апісвае прыгажосць нашага горада, тую ж тэму закранае ў сваіх вершах і Ніна Кавалёва:

*Сэрцам напісана п'еса,
Што зразумела без слоў.
Пахнуць загадкавым бэзам
Горкі, вясна і любоў.*

Наталля Сяргеева, вершы якой таксама прадстаўлены ў новым зборніку, паспрабавала дапамагчы чытачу зазірнуць у сэрцы нашых жанчын: «Жанчына-паэтка не плача — п'яе...»

Алесь Клачкоў, аўтар чатырох паэтычных зборнікаў, прадставіў чытачам паэму «Сказ пра зубра», дзе, як і Мікола Гусоўскі, апісвае прыгажосць нашай роднай Беларусі.

Зборнік будзе цікавы для навучэнцаў школ, настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры, а таксама для ўсіх аматараў беларускага верша.

Тацяна МАСКАЛЬЦОВА,
навуковы супрацоўнік Горацкага
гісторыка-этнографічнага музея

Ціхі подых вясны

Шчыра прызнаюся: пачынаючы чытаць невялічкую па аб'ёме кніжачку вершаў Аляксандра Быкава «Кветка папараць», я чагосьці незвычайнага ад яе не чакаў. Але па меры заглыблення ў яе змест пачаў адчуваць пяшчотныя павевы свежага вясновага ветрыку і ціхі пошум маладой бярозкі... а непаўторнае харавое прыроды дапоўніўся вобразам прыгожай жанчыны:

*Ціхі подых мы чуем вясны,
Хоць пад снегам палі і лагчыны.
І злятае ў чароўныя сны
Светлы погляд каханай жанчыны.*

Ах, як улюбёна паэт глядзіць на жанчыну, якая спіць у аўтобусе, бо перад ёю, напэўна, няблізкі шлях...

Звяртаючыся да жонкі, паэт заяўляе: «Ды, пэўна, ніколі не стрэну такую, / Якая, прайшоўшы нядало і згубу, / Кахала б за тое адно, што я люблю». І свой зборнічак вершаў

— першы зборнічак! — прысвяціў ёй.

Верш «Раманкавае поле» — гэта ўспамін пра светлае дзяцінства, калі ўсюды і заўсёды побач была маці. У вершы «17-ы кіламетр» паэт, звяртаючыся да матулі, якой ужо няма, гаворыць: «І ты мне даруеш ізноў і ціха абдымеш за плечы».

Аляксандр Быкаў працуе ў рэдакцыі раённай газеты «Нарачанская зара». І, вядома, Нарач прысутнічае ў ягоных вершах як частінка вялікай і малой радзімы:

*Па-над Нараччу чайка ляціць.
Нам, бадай што, ёсць выхад адзіны:
Ўсе пагоркі, узмежкі любіць
На малой і вялікай радзіме.*

У кніжцы «Кветка папараць» ёсць сапраўдныя паэтычныя радкі, напоўненыя глыбокім жыццёвым сэнсам «Жыццёвы сціскаецца круг — (Салодкі і горкі», «Шчасце — (Гэта да шчасця шлях», «Для таго і жы-

што «Збіраецца век на зыход, / І нас не мінаюць маршчыны. / У нашай жыццёвай спружыны / Не скончаны толькі завод».

Так, жыццёвая спружына паэта Аляксандра Быкава мае надзейны завод, гэта той рухавік, які будзе даваць яму новыя сілы ў вандруках і паходах па родным нарочанскім краі, дзе ён збірае неацэнныя скарбы для сваіх новых твораў.

Гаворачы пра даўнія часы і возера Нарач, Аляксандр Быкаў даводзіць:

*Так павялося з даўніны,
І сёння нам раскажыць хвалі,
Як і паненкі, і пані
Тут кветку папараць шукалі.*

Магчыма, і знайшоў паэт на Купалле папараць-кветку — кветку свайго шчасця.

У прадмове да кніжкі Аляксандра Быкава «Кветка папараць» Мікола Шабоўіч зазначае: «Зборнік вершаў «Кветка папараць» — гэта спавядальны маналог неаб'якавага чалавека, які шмат чаго зведаў у жыцці, але захаваў трапяткую павягу і любоў да Радзімы, Мовы, Жанчыны».

Аркадзь НАФРАНОВІЧ

Змігрок МАРОЗАЎ

Позняя восень у Мінску.
Поўнач. Апошні трамвай..
Трызіцца вёска-калыска,
Яблычны спасавы рай.
Цёплага хлеба акрайчык.
Ласка матуліных слоў..
Эх, калі б гэты трамвайчык
Бег са сталіцы дамоў!

Дай мне, Божухна, долі,
Неспатольнасці ў працы,
Каб з будзённай няволі
Змог да зор я падняцца.

Разбудзі маё сэрца,
Што ад крыўд скамянела,
Каб яно звонкім скерца
Над зямлёй завінела.

Дай мне, Божухна, вушы,
Каб не чуць звад і спрэчак..
Продкаў чыстыя душы
Запрашаюць на вечы.

Шчэ вярні твая вочы,
Ясны зрок сакаліны,
Каб завейнаю ноччу
Не згубіў я сцяжыны.

Той сцяжыны да веры,
Да драўлянага храма,
Дзе, як зорка Венера,
Свеціць вобраз твой, мама.

Аб чым пісаць? Каго кахаць?
Усё было. Усё ў мінулым.

Вясельх вёснаў не дагнаць,
Жыццё маланкай прамільгнула.

Ды на парозе немагы
Там, дзе ні пекла, ані раю,
Твой вобраз бачыцца святы,
Ён, толькі ён мяне трымае.

Ёсць музыка вятроў,
Якой ніхто не чуе,
На мову простых слоў
Яе перакладу я.

Маёвы ліставей,
Пачуцці маладыя,
Сцюдзёны снежавей
Ваўком у полі вые.

Арганны, баравы,
Душу лагодзіць вецер,
Ды ветрык палявы
Мілей за ўсіх на свеце.

Над снамі каласоў
Ён ве на світанні..
І непатрэбна слоў,
Каб выказаць жаданні.

Аб нейтаймоўнай радасці жыцця
Спяваюць кроны весняга лісця.
А восень гэткай радасці не знае
І нам лісцё пад ногі атрасае.

Сон

(аповед знаёмага)

Золкай ноччу ў цёмным скверы
Нехта тонка выў і плакаў..
Енкам тым ніхто не верыў.
... "Пэўна, кот, а мо сабака
Па былым цяпле тарнуе
І кляне людзей па-свойму,
Што ніхто яго не чуе", —
Сам сябе я супакойваў,
Чуў я ў енках незнаёмых,
Як маленне, слова "мама"..
Аніхто не выйшаў з дому,
Горад спаў..
І я таксама.
Раніцою ж на асфальце,
Пад сівым ад гора клёнам,
Задубелае дзіцяці
Нам было нямым праклёнам.

Сярод джунгляў чалавечых душ
Я адзін, як той дзікун,
блукваю..
Што шукаю, пэўна не знайду,
А знайду — згублю усё,
што маю:

Чысціню пачуццяў, горды дух,
Ролю, што камусьці толькі сніцца..
Сярод джунгляў чалавечых душ
Вельмі лёгка з трупы долі збіцца.

З паданняў баравых крыніц
І з песень траў саткана
Ты — чараўніца чараўніц,
Што стала мне каханай.

Цябе мне век не разгадаць,
І толькі застаецца:
Пакуль кахаецца — кахаць,
Душой кахаць і сэрцам.

Прызнанне

Я Вас кахаю. Вы — крыніца
З гаючай, чыстаю вадою,
Майго кахання таямніца
Вядома толькі Вам адной.

Я Вас кахаю. Побач з Вамі
Крыляю лёгкім жайруком,
Калі з чароўнымі вачамі
Мой позірк стрэнецца крадком.

Я Вас кахаю. Вецер кружыць
Лістоту клёнаў за акном..
Мо і мяне падхопіць сцюжа,
Спаўне душу зімовым сном?

А Вам квітнецца зімой і летам.
І Вы забудзеце, відаць,
Пра закаханага паэта,
Якога Вам не пакахаць.

Зноў снег на голую траву —
Нядобрая прымета.
Ды я пакуль яшчэ жыву
Цяплом былога лета.

Там ад рамансаў салаўя
Звініць паветра ўранні,
Там шчыра верым ты і я
У вечнае каханне.

адчуць салодкі водар волі,
які шапоча: дзеці, дзеці..
Маленства час акінуць вокам,
гарэзаю пабыць хоць трошкі..
Але пранізвае, бы токам,
усмешка сына-басаножкі..

Калісьці

Мяне пакінула раптоўна
маё юнацтва —

вольны вецер,
бы ў сне блакітна-непаўторным
схаліўшы бэзавую квецень.
Я засталася перад нечым
такім нязведана-багатым.
І толькі з бэзавай далечы
цягнуўся пах

бацькоўскай хаты.

Алена ПАЛЯКОВА

Дажджынка ці кропля
лягла у руку
з вачэй ці з нябёс —
пытанне не ў гэтым.
Яе патрымаю ў далоні крыху
і адпусчу ў прасторы Сусвету.

Люблю ці сумую
па тым, што было,
хачу ці магу
наспрачацца з удачай..
Мне жнівень махнуў
развітальным крылом.
А верасень колькі ўжо дзён
ціха плача.

Малітва

Адпусці мяне, адпусці,
пашкадуй мяне, пашкадуй.
Не магу, не магу хлуціць.
Не сумуй без мяне, не сумуй.
Выбачай мяне, выбачай.
Не віні мяне, не віні.

Падары мне сляпы адчай.
Толькі сам яго абміні.
Чуеш? Сам яго абміні.

Не кідайся словам кахання,
невядома, чым яно стане:
мілагучнай песняй світання
ці звычайным сухім прывітаннем.
Беражы гэта чыстае слова
ў куфэрачку адмысловым,
у скарбонцы сардэчнай замовы
яно знойдзеца выпадкова.

Жнівеньская пара

Упасці ў кветкавае поле,
забыцца аб усім на свеце,

Фота В.КАВАЛЁВА

Зборнік Уладзіміра Касько "Палескі дзівасіл: Беларускія народныя прыказкі, прымаўкі, выслоўі" з'яўляецца арыгінальным выданнем лепшых узораў беларускіх народных прыказак, прымавак, выслоўяў і фразеалагізмаў са скарбніцы знакамітага фалькларыста, этнографа, мовазнаўцы, асветніка А.К.Сержпугоўскага.

У кнізе Януса Мальца "Намінальны людзель" сабраны лірыка-публіцыстычныя, гумарыстычныя і сатырычныя вершаваныя творы, а таксама літаратурныя пародыі. "Чаму менавіта "Намінальны людзель", — піша аўтар у звароце да чытачоў, — пакуль аўтарскі сакрэт з містычным адценнем. З цягам часу таямніца назвы, магчыма, будзе "расакрэчана", але асабліва дапытлівыя чытачы, якія набудуць зборнік, пры настойлівасці знойдуць алказ у адным з вершаў".

Міхаіл ВЛАСЕНКО

МЕЛОЧИ ЖИЗНИ

Кніга юмора і сатыры
провінцыяльнага задры

Зборнік Міхаіла Уласенкі "Мелочи жизни: Книга юмора и сатиры провинциального задры" складаюць сатырычныя чатырохрадкоўі, якія выяўляюць пільны і глыбокі погляд паэта на рэчаіснасць, яго бачанне дня сённяшняга і недалёкай будучыні.

Валяціна Клэчкова — была намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР, член ЦК КПБ, дэпутат Вярхоўнага Савета СССР, БССР, радавы баец партызанскага атрада імя Фрунзе — аўтар кнігі "Мы из XX века: Очерки, рассказы", дзеліцца ўспамінамі пра лепшых людзей мінулага стагоддзя, з якімі працавала і сустракалася.

У сталічным універмагу "Цэнтральны" Фёдар Жураўскі стаяў на другім паверсе ў аддзеле скургалантарэйных тавараў і выбіраў сабе барсетку з чорнай лакараванай скуры. Прадаўшчыца, малалезняя пухлая бландзінка з ямачкамі на ружавеючых шчоках, ахвотна выкладвала на прылавак айчынныя і імпортныя сумачкі, гэтыя міні-партфелі, у якія, акрамя дакументаў, можна пакласці ключы ад кватэры і машыны, калькулятар, нататнік, партманет і іншую драбязу. Фёдар прыдзірліва аглядаў барсеткі, адкрываў іх, закрываў і клаў на прылавак: ніводна з іх яго не задавальняла. Ён ужо збіраўся адыходзіць, калі краем вока ўбачыў справа ад сябе жанчыну. Высокая, амаль з яго ростам, хударлявая, з чорнымі, коротка падстрыжанымі валасамі, у доўгай бардовай сукенцы, яна шпарка падыйшла да яго ўпрытык, рэзка, на імгненне, дакранулася да ягонае рукі, павярнулася на 360 градусаў, застыла і штосьці прашаптала. Твар яе пры гэтым зрабіўся ненатуральна бледным, нежывым. Нейкі час жанчына стаяла нерухома, холадна глядзячы на Жураўскага і адначасова, быццам, міма яго — некуды ўдалеч.

Фёдар адразу адчуў гэты холад, унутрана сцяўся. З холадам навалілася слабасць, а праз імгненне стала гарача. Жураўскі глыбока і шумна ўдыхнуў у сябе паветра, застыў, міжволі прыслухаўся да сэрца. Яно цяжка і сціскалася, нібы Фёдар з вуліцы ўвайшоў у спякотную маленькую парылню, у якой на распаленае каменне вылілі карэц вады і яна імгненна, з шыпеннем, стала пераўтварацца ў пару, што абпальвала цела, распірала нутро.

— Адыдзіце ад мяне! — адхіснуўшыся, хрыплым і вымольным голасам выдыхнуў, нарэшце, Жураўскі жанчыне, якая стаяла на адным месцы, нібы прырасла да падлогі, і, не міргаючы, вялікімі цёмнымі вачыма ўсё глядзела на яго і скрозь яго. Глядзела холадна і адасоблена. — Адыдзіце!..

Фёдар хутчэй інстынктыўна, чым свядома, зрабіў крок убок. Ногі яго дрыжалі. Страх, уедлівы, што пранікаў у самую кроў, у скроні, пачаў перацінаць дыханне. Каб не ўпасці, — а Жураўскі адчуў, што яшчэ хвіліна, другая і можа знепрытомніць, — ён павярнуўся і, з цяжкасцю ступаючы, выйшаў на аслабелых нагах з аддзела "Скургалантарэй". Трымаючыся за парэнчы, паволі спусціўся па свежавымытай слізкай лесвіцы ўніз. Ужо на выхадзе з універмага Фёдар прыхінуўся спінаю да шурпатае сцяны і шырока расшпіліў каўнер сарочкі.

Маленькая пажылая манашка, якая стаяла ля дзвярэй і збірала ахвяраванні на будаўніцтва манастыра, зірнула на Жураўскага, перахрысцілася, падыйшла да яго і ціха спытала:

— Што з вамі?

Фёдар з чырвоным, як быццам набрынялым тварам, неўразумела паглядзеў на манашку.

— Што з вамі? — перапытала яна са спагадаю ў вышвітых, але ясных і пранікнёных вачах.

Жураўскі маўчаў. Набухлыя жылы на ягонай шыі выпіралі падазроннымі вузлякамі. Пасма чорных валасоў, пабітых рэдкай і пакуль ледзь прыкметнай сівізнаю, растрэпана звисала над шырокім ілбом. Манашка тужліва ўздыхнула, дастала са свае сумачкі медны крыжык, што вісеў на такім жа медным, таннім ланцужку, паклала Фёдору ў руку і ласкава сказала:

— Вазьміце крыжык. А гэта нядобра, што яго у вас няма. Надзея на сябе і насіце з Богам. І ў царкву схадыце, пазбаўцеся ад граху...

Яна перажагнала Жураўскага і лагодна ўсміхнулася.

Жураўскі ў знак удзячнасці слаба кінуў, выйшаў на шматлюдны шумны праспект і, горбячыся, цяжка пакрочыў прэч ад універмага. Шпоў не азіраючыся — баяўся, што ўслед ідзе незнаёмая, стрыжаная жанчына, ад якой хацелася як мага хутчэй схавацца, растварыцца ў натоўпе, не бачыць яе больш аніколі.

У прасторным фэе гасцініцы "Мінск" Фёдар цяжкавата апусціўся на чорную скураную канапу і бяссільна адкінуўся на яе пруткую выцёртую спінку. Твар Жураўскага быў барвовы, на лбе дрыжалі буйныя кроплі поту. Сэрца білася трывожна і няроўна: то нібы спынялася, то раптам пачынала трапяталца, бы параненая птушка. Час поўз марудна, надта марудна. Нечакана і жорстка — не перадыхнуць — сціснула горла. Фёдору падалося, што ён памірае. Вочы ягоныя раптоўна расшырыліся, наліліся крывёю. Сіняватыя мяшкі пад імі набухлі. Страх, што апанаваў ва універмагу, скаваў і без таго вялае цела. Жу-

раўскі з цяжкасцю, нібы ўціскаючы ў сябе штосьці аб'ёмнае, жывое і агіднае, праглынуў едкую сліну. Ягоная рука тут жа бездапаможна папаўзла ўніз. Фёдар адлучана, раптам перастаючы адчуваць сваё цела, утаропіўся ў панцямную столь, якая, падалося, пачала падаць...

Жураўскі не памятаў, колькі часу прасядзеў на канапе. Можа, дзесяць хвілін, а мо-

АНАТОЛЬ РАЗАНОВІЧ

Небяспечны транзіт

Старонкі з аповесці

жа, ёй цэлую гадзіну. Вывела яго з гэтага паўнепрытомнага стану гучная гаворка, што нарастаючым рэхам запаўняла ўсё фэе. Паволі вяртаючыся да памяці, Фёдар прызімліў запаленыя вочы і ўбачыў дзвюх маладых жанчын. Апанутыя ў доўгія цёмныя сукні, яны няспешна ішлі да яго. Жураўскі, абавіраючыся рукой аб спінку канапы, адсунуўся на яе край. Жанчыны селі побач. Яны захоплены гаварылі пра нейкага лекара, які прыехаў у Мінск і адразу ж прыцягнуў да сябе ўвагу. Для Фёдара гэтая гучная і бесцырымонная гаворка болей адгукалася ў цяжкай ад тлуму галаве, паколвала ў вушы. І без таго слабы, разбіты, ён, каб суцішыць боль, супакойца і хоць трохі зняць ціск, пачаў расціраць сабе пальцамі скроні. Жанчыны, паглядзеўшы на Жураўскага, нечакана змоўклі. Адна з іх, поўная, шыракатварая, падобная на кітайку, спагядліва спытала:

— Вам блга?

Фёдар нічога не адказаў. У ягоных мутных, шэраватых вачах няўлоўным ценем гайдаюўся спалох.

— Вам блга, — ужо сцвярдзальна прамовіла скуластая жанчына. — Святлана, — звярнулася яна да сяброўкі, хударлявай, нязграбна складзенай, з кідкай радзімкай на левай шчаці, — схады, калі ласка, прынясі вады.

Худасочная жанчына жвава, без слоў, паднялася і пакіравала да дзвярэй кавярні. Вярнулася з поўнай шклянкай мінералкі, падала Жураўскаму.

— Выпейце.

Фёдар паволі, быццам у цемры, узяў шклянку. Заплюшчыўшы вочы, удыхнуў паболей паветра і моўчкі, разліваючы сабе на падбародак, пачаў піць. Зубы ягоныя пры гэтым пастуквалі па краёчку шклянкі. Выпіўшы ваду, ён стомлена прамовіў:

— Дзякую.

Яму зрабілася крышачку лягчэй: гул у галаве пацішэў, боль у вушах таксама паменшаў.

— Мы правядзём вас у ваш нумар, — прапанавала скуластая жанчына.

Адмаўляць нечаканым памочніцам пасля іх спагядлівых да яго адносін Жураўскаму было няёмка, а заставацца аднаму — боязна. Ды і небяспечна.

— Праводзіце, калі вам няцяжка, — ледзь чутна пагадзіўся ён. — Я жыву на чацвёртым паверсе... Невысока...

Фёдар, абавіраючыся рукамі на падлакотнік канапы, падняўся і, з цяжкасцю пераступаючы анямелымі нагамі, накіраваўся да ліфта. За ім зацкалі абцасамі незнаёмыя жанчыны.

У двухмесным нумары, які здымаў Жураўскі за адсутнасцю аднамеснага, стаялі два акуратна засланяныя ложка, канапа, часопісны сталец, пісьмовы стол з фатэлем. У куце, на тумбачцы, узвышаўся тэлевізар, а ў другім куце — лядоўна.

— Сядзіце, — запрасіў Фёдар. — Можна

на ложка, бо фатэль, як бачыце, адзін.

Жанчыны, аглядзеўшы нумар, перазірнуліся, прыселі.

Жураўскі падыйшоў да акна і рэзка, з усё сілы рвануўшы ручку на сябе, адчыніў раму. З вуліцы, разам з гарадскім шумам, уварвалася халаднаватае жнівеньскае паветра. Фёдар прагна ўдыхнуў яго і закашыўся. Пасля засяроджана і няспешна расшпіліў пінжак, зняў яго і, пахістаючыся, пайшоў у ванны пакой. Памыўшыся халаднай вадою, доўга расціраў сабе твар, грудзі. Гэтая працэдура трохі ажывіла Жураўскага, але слабасць і страх пакідаў яго не спыняліся. Фёдар выцерся, павесіў ручнік і, ледзь не паслізнуўшыся на гладкай, бліскучай плітцы, выйшаў з ваннага пакоя.

— Прабачце.

Скуластая жанчына ўздыхнула і, уважліва глядзячы на ўспацелы лоб Жураўскага, ветліва спытала:

— Галава не кружыцца?

Кружэнне адчувалася. Крыху блажыла. Але прызнацца ў гэтым каму-небудзь, а тым больш незнаёмым жанчынам, Фёдар не хацеў.

— Ужо ўсё нармальна, — выціснуў ён і паспрабаваў усміхнуцца. Але ўсмішка выйшла

— Гм... — Фёдар не чакаў такога павароту ў размове. — Свет цесны...

Яму, нягледзячы на прыгнечаны стан, было прыемна: ягоныя матэрыялы маюць поспех...

— Святлана, — тэатральна прыўзнятым голасам, амаль урачыста прамовіла скуластая, глядзячы на худасочную, — табе давядзецца схадыць па шампанскае. — Яна шматзначна паглядзела на Жураўскага. — Зрэшты, лепш будзе каньяк... Такі выпадак...

Фёдар насцярожыўся: яму і без спіртнага было млосна, таму з недаўменнем паглядзеў на жанчын.

— Вып'ем і зробіцца лягчэй, — супакальна ўсміхнулася скуластая. — Па сабе ведаю. Света!..

— Зараз, — падхапілася худасочная і хуценька выйшла з нумара.

Жураўскі маўчаў: сапраўды, варта было лячыцца. І ад галаўнога болю, і ад цяжару ва ўсім целе, і ад страху, які патаемна нагадваў аб сабе. А каньяк — добрыя лекі. Праўда, у разумных дозах...

Фёдар і скуластая жанчына засталіся ў нумары адны. Сядзелі моўчкі. Было чуваць, як па пакой лятаў камар, назойліва свідруючы прастору сваім піскам. Жураўскі глядзеў долу,

крывой і ненатуральнай.

Скуластая адвела пагляд убок, быццам хацела яшчэ раз аглядзець пакой. Куточкі яе вуснаў здрыгануліся. Здавалася, жанчына вось-вось іранічна ўсміхнецца. Але яна не перамянілася з твару. Толькі, як падалося Жураўскаму, нервова сціснула свае пульхныя, пафарбаваныя ў цёмна-бардовы колер вусны.

— Усё нармальна, — паўтарыў Фёдар і ацырожна апусціўся ў фатэль.

— Можна, мы пазнаёмімся? — з нацяжкаю ўсміхнулася худасочная. — А то некая няёмка: навязліся, прыйшлі...

Яна схіліла галаву, паказаўшы шырокі няроўны прабор рэдкіх валасоў.

— І праўда, — падхапіла прапанову скуластая. — Трэба пазнаёміцца, а то і сапраўды няёмка... М'яне завуць Аленай.

— А я — Святлана.

Жураўскаму хацелася пабыць аднаму. Тым не менш, правілы прыстойнасці давалася захаваць.

— А я — Фёдар, — памарудзіўшы, прамовіў ён.

Няўклонна абавіраючыся рукамі на падлакотнікі фатэля, Жураўскі прыпадняўся.

— Вось і пазнаёміліся, — дзелавіта і нібы сама сабе сказала скуластая.

Яна выразна паглядзела на худасочную і, ледзь заўважна ўсміхнуўшыся, няпоўна прамовіла:

— Ну...

Худасочная, глядзячы ў вочы скуластай, прамовіла.

У паводзінах гэтых жанчын, іхніх тварах і словах праглядвалася нейкая недамоўленасць. Гэта насцярожвала Фёдара, але не больш за тое: ён быў такі слабы і падаўлены, што аналізаваць сітуацыю не мог.

— Самі вы адкуль будзеце? — спытала худасочная, выставіўшы ўперад востры падбародак.

— З Брэста, — ціха адказаў Жураўскі.

— Значыць, у камандзіроўцы.

— Але.

— А чым, калі не сакрэт, займаецеся?

Жанчына глядзела пільна і вывучальна, бы строгая настаўніца на новага вучня.

— Працюю ў абласной газеце, прыехаў па рабоце...

— А прозвішча ваша? — скуластая, падаўшы ўперад, з паказною ўвагаю ўтаропілася ў Фёдара.

Ён паглядзеў на яе, памаўчаў, думаючы, гаварыць ці не, і нарэшце сказаў:

— Жураўскі... Фёдар Жураўскі.

Жанчыны зноў пераглынуліся. Гэтым разам іхнія пагляды трохі задоўжыліся.

— А мы вас, здаецца, ведаем, — ці то збянтэжана, ці то хітра, не зразумеў, усміхнулася скуластая. — Папраўдзе, чыталі... Вашы матэрыялы пра экстрасенсаў, лекараў, людзей з надзвычайнымі здольнасцямі. Вы яшчэ такі малады, а ўжо... Гэта цікава.

Яна кінула на свежую газету "Неверагоднае, ды відавочнае", што ляжала на тэлевізары.

жанчына — на яго. Яе пагляд быў калочы і аджужаны. Зусім не такі, якім быў яшчэ хвілін пяць таму. Калі б Фёдар зірнуў на яе, дык пэўна ўбачыў бы гэтую змену і, магчыма, больш уважліва прыглядзеўся б да сваіх гасціні. Але ён сядзеў, не палымаючы цяжкае галавы: прыслухоўваўся да глухога стуку сэрца.

Праз хвілін дзесяць худасочная вярнулася. У руках у яе быў невялікі цэлафанавы пакет, з якога вытыраліся дзве доўгія пляшкі малдаўскага каньяку "Белы бусел".

Фёдар міжволі пракаўтнуў густую сліну: яму раптам захацелася выпіць.

— Такое знаёмства, пагадзіцеся, трэба адзначыць, — калыхнуўшы поўным целам, з найграняю ветлівасцю прамовіла скуластая, — а то калі яшчэ зможам вас пабачыць... Ды ці і пабачым?..

Апошнім словам Жураўскі не надаў значэння.

Худасочная паставіла пакет на часопісны сталец і ціха, загадкава прыклаўшы палец да сваіх тонкіх невыразных вуснаў, прамовіла:

— Мы адначым наша знаёмства, але толькі пасля маленькай умовы. Добра?

Яна, не міргаючы, утаропілася ў Фёдара.

Ён хутчэй машынальна, чым усвядомлена, кінуў:

— Добра.

— У нас да вас невялікая просьба будзе. — Худасочная прыслала на ложка і, бязвінна глядзячы ў вочы Жураўскаму, папрасіла: — Прыганіце нашай сяброўцы машыну.

Фёдар такога зусім не чакаў.

"Машыну? Чаго раптам? — ён на хвіліну задумаўся. — Як гэта разумець?.."

— Я не ганяю машыны, — з нейкай шкадобнай усмішкай прамовіў Жураўскі, адчуваючы, як сэрца зноў зацяжэла.

— Так, машыну, — настойліва і сур'ёзна паўтарыла худасочная. — БМВ пятай мадэлі. З Польшчы. Няблага заробіце. Што скажаце?

Каб не працягваць гэтую гаворку, Фёдар кінуў:

— Добра, я падумаю...

— Значыць, дамовіліся, — з палёгкаю ўсміхнулася скуластая, стоячы ля адчыненага акна. — Мы адразу пабачымі, што вы добры чалавек... Добры...

Яна падыйшла да часопіснага сталіка, адкаркавала пляшчу каньяку, дзелавіта наліла ў гладкія двухсотграмовыя шклянкі, усім па палове.

— Ну, за знаёмства.

Выпілі. Жураўскі — прагавіта, да дна. Жанчыны па глытку — другому.

Стала веселей і нібы ўтульней. Страх і слабасць, што сядзелі ў Фёдору, пакрысе пачалі адыходзіць. Да ягонага бледнага твару падступіла чырвань. Цела пачыналася захацелася яшчэ большага. Пакуль няўцямнага, неўсвядомленага, але — большага.

— Так нягожа, — глядзячы на недапіты каньяк у шклянках жанчын, папракнуў Фёдар. — Давайце да дна. Піць дык піць...

У ягоных словах і пакуль яшчэ скупых ру-

Арт-пацеркі

Паводле добрай і ўжо даўняй традыцыі І кастрычніка, у Міжнародны дзень музыкі, афіцыйна адкрываецца сезон у Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Сёлета ў праграме ўрачыстага адкрыцця было выступленне Нацыянальнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Беларусі пад кіраўніцтвам маэстра Аляксандра Анісімава.

11 кастрычніка паказам спектакля «Кармэн» адкрые свой чарговы сезон Нацыянальны акадэмічны тэатр оперы Беларусі. Як вядома, у сувязі з капітальным рамонтам і рэканструкцыяй будынка Вялікага тэатра оперная трупа будзе выступаць на сцэне Цэнтральнага дома афіцэраў. На старонках «ЛіМа» яшчэ адбудзецца гаворка пра звязаныя з гэтым складанасці ды праблемы. А пакуль — пра творчыя набыткі ды планы тэатра оперы. Як вядома, гэтым летам ён двойчы пабыў на гастролі па Германіі. Выступленні прымяркоўваліся да Міжнароднага музычнага фестывалю «Open air-2005» і праходзілі на адкрытых пляцоўках у гістарычных мясцінах, побач са старажытнымі архітэктурнымі помнікамі. Апроч ужо згаданай «Кармэн» Ж.Бізе, беларускія артысты з поспехам прадставілі сцэнічную кантату К.Орфа «Карміна Бурана» і оперу Д.Вердзі «Набука». Цяпер дзевяці тэатру адаптаваць вылікі класічных оперных спектакляў да, можна сказаць, камерных умоў Дома афіцэраў. Але каб не страціць багаты разнастайны рэпертуар і захаваць добрую творчую форму, трупа на чале з мастацкім кіраўніком Маргарытай Ізворскай будзе скарыстоўваць кожную магчымасць для выступлення перад публікай. Ёсць, напрыклад, пагадненне з Беларускай дзяржаўнай філармоніяй, адпаведна якому салісты, хор і аркестр тэатра змогуць даваць канцэрты ў Малой зале імя Рыгора Шырмы і нават ладзіць паказы цэлых опер на сцэне Вялікай залы — зразумела ж, у канцэртным выкананні. Планаюцца гастрольныя выступленні ў абласных цэнтрах нашай краіны. А яшчэ — ёсць план работ над новымі пастаноўкамі. Адпаведна яму ў гэтым сезоне будзе рэалізаваны праект «Класіка і сучаснасць», і мы пабачым два вечары оперных прэм'ер. У першы такі вечар пойдучы малавядомая камічная опера Г.Даніэлі «Рыга, або Пірацкі трохкутнік» і новы твор беларускага кампазітара Вячаслава Кузняцова паводле «Запісак вар'ята» М.Гоголя. Цыкл прэм'ер працягне яшчэ адзін цікавы тэатральны вечар, у якім будуць прадстаўлены папулярны ў сваім жанры твор Д. Пучыні «Джані Скікі» ды камічная опера нашага земляка Віктара Капыцько «Ігоныя жонкі».

Дні культуры Беларусі, што праходзілі ў Арменіі з 29 верасня, урачыста завяршыліся на пачатку тыдня. Адпаведна іх праграме адбыліся выступленні вядомых дзяржаўных ансамбляў — «Песняры», «Харошкі», салістаў нашага Нацыянальнага акадэмічнага тэатра оперы, вядучых музыкантаў-інструменталістаў — лаўрэатаў міжнародных конкурсаў. Таксама была прадстаўлена экспазіцыя з фондаў Музея старажытнабеларускай культуры Нацыянальнай акадэміі навук РБ. А ў кінапраграму Дзён увайшлі лепшыя стужкі, створаныя на «Беларусьфільме» за апошнія гады: «Анастасія Слуцкая», «Дунечка», «Глыбокая плынь», «Маленькія ўцекачы». Акцыя ў адказ — Дні культуры Арменіі ў нашай краіне — плануецца на 2006 год.

С.ВЕТКА

Што супольнага ў культурах Японіі і Беларусі? Якім чынам звязана імя Францішка Скарыны з імёнамі японкі Масакі Тацумі і беларуса Зміцера Вайццюшкевіча? Цікаўнасць ды жаданне атрымаць адказы на гэтыя пытанні, пачуць нешта незвычайнае прывялі 22 верасня ў Малую залу КЗ «Мінск» аматараў добрай музыкі.

СОНЦА І МЕСЯЦ, або Японія вачамі беларуса

Дзень прэзентацыі музычнага альбома «Месяці і сонца» быў абраны невыпадкова — напярэдадні 23 верасня, надыходу воснянскага раўнадзенства, што ў Японіі адзначаецца як нацыянальнае свята. Нечаканай навіной стала тое, што сінатура беларускага першадрукара — «сонца маладзіковае», — змешчаная на вокладцы новага дыска, не толькі шчыльна звязаная з нашай культурай, але і добра зразумелая жыхарам Краіны ўзыходзячага сонца. Пра гэта і іншае кожны ўдалаліся кружэлікі мог даведацца з прадмовы да яе, якую арыгінальна напісаў Міхал Анемпаўстаў.

Для таго, каб слухачы маглі лепш зразумець падабенства і рознасць дзвюх краін, на двух экраннах змяняліся адзін за адным японскія і беларускія краявіды. Але калі знесіце яны былі і не вельмі падобныя, то спевы, хача былі і японскія, гучалі па-беларуску цалкам натуральна, і не верылася, што зусім блізкай нашай душы вершы напісалі людзі, якія жывуць так далёка. Нават калі гаворка ішла пра экзатычную для нас справу — збіранне чайнага лісця або пра далёкае мора, слухачкае ўяўленне з лёгкасцю малявала жанчын у жытнёвым полі ці беларускія вочы-азёры. Але ўсё ж большасць вершаў, удала аздобленая музыкай «WZ-аркестры», шчыра і пяшчотна распавядала пра такія знаёмныя кожнаму беларусу рэчы: святло поўні, надыход вечара, змены параў года, замілаванне прыгажосцю роднага краю... Адзінае, што было нязвыклым, — усходні падыход да гэтых з'яў, іх глыбіннае асэнсаванне. Вершы-разважання Адама Глобуса між спевамі наладвалі вечарыне яшчэ больш задумлены і засяроджаны настроі. Ды разам з тым хапала і сапраўднай вяселі: чаго каштавала толькі ўдалае рэзаванне Аляксандра Памідорава ды спевы разам са слухачамі!

Так, прэзентацыя праекта ўдалася. Каб лепш зразумець сутнасць новага альбома, «зазірнуць» у працэс яго стварэння, паразважаць пра дачыненні Японіі і Беларусі, я пагутарыла са Зміцерам Вайццюшкевічам яшчэ напярэдадні канцэрта.

— Апошнім часам назіраецца пэўная «мода» на японскую культуру, кухню, філасофію. Згадайма хача б апошні альбом «Neuro Dubel» — «Танкі», кніжкі Муракамі ці японскія рэстараны, што карыстаюцца вялікім пошптам. Чаму звярнуліся да Краіны ўзыходзячага сонца вы?

— З японскімі матывамі я маю стасункі на працягу амаль ужо двух гадоў. Менавіта столькі часу прайшло з таго моманту, як мне прапанавалі зрабіць такі праект. А ўвасабляцца ён пачаў на пачатку гэтага года. Нарадзілася такая ідэя ў японкі Масакі Тацумі, якая скончыла на Беларусі ўніверсітэт, выйшла тут замуж і цяпер працуе ў Інфармацыйным цэнтры японскай культуры. Адразу не было зразумела, як падступіцца да такой прапановы. Нейкі час спатрэбіўся, каб маральна падрыхтавацца, і ўжо толькі потым распачаць працу. А што датычыць моды... Гэты праект — арыгінальны, японскі. Гэта не мае ўяўленне Японіі, а мае ўспрыманне яе культуры, музыкі. Шмат кампазіцый атрымалася вельмі мажорных, светлых, чыстых. Я буду вельмі задаволены, калі альбом знойдзе волгук у сэрцах многіх слухачоў, будзе запатрабаваны, «модны». Кожны спеў у ім мае сваю асобную гісторыю, свой век існавання: напрыклад, спеву «Сакура» каля 1000 гадоў. Усе яны вельмі вядомыя ў Японіі, адлюстроўваюць менталітэт, душу гэтага народа. Іх можна параўнаць з «Купалінкай» для беларусаў.

— А як вы пазнаёмліце з Масакі Тацумі? — Адбылося гэта выпадкова ў офісе Юрыя Цыбіна, прадзюсера «Рок-каранацый». У той час мы разам з ім рабілі «Поры года». Ён і прапанаваў увасобіць незвычайную ідэю, а я сказаў: «Чаму не? Гэта цікава».

— Часта сёрапейцу складана зразумець гэтую загалмавую, нават дагэтуль у поўным сэнсе закрытую для чужых вачэй краіну. Як гэта рабілі вы?

— Пазнаваў Японію я збольшага эмацыйна: распытваў сяброў, якія пабывалі там ці займаліся тамтэйшай філасофіяй. Веды гэтыя датычыліся ў асноўным даўніны: гэта і самураі з іх звычаямі ды прыныцямі, і старажытны жыццёвы дзе карціны маляваліся за адзін раз. Калі ты ўжо ўзяў у рукі пэндзік, то мусіш давесці працу да канца і да апошняга моманту быць у гармоніі з сабой і наваколлем.

У альбоме ж Японія атрымалася розная: і сучасная, індустрыяльная, і традыцыйная, са сваім асаблівым стаўленнем да гісторыі і культуры. Апошняя, у адзінненне, напрыклад, ад нашай краіны, займае ў Японіі вельмі пажважнае і сур'ёзнае месца, як, напрыклад, навука. Гэта не нейкая забава, а неад'емная частка штодзённага жыцця.

— Якім жа чынам вы спалучылі Беларусь з та-

кой далёкай і не падобнай да нас Японіяй? — Асноўнае і адзінае — гэта, безумоўна, мова. Тут трэба дзякаваць майму шанюўнаму сябру Алясею Камоцкаму. На аснове рускага перакладу спеваў у выкананні Масакі Тацумі ён зрабіў іх вельмі ўдалую беларускамоўную паэтычную версію, пры гэтым захаваўшы ідэю арыгінальных японскіх вершаў. Разам з тым, я вельмі люблю простую, шчырую паэзію, меладычнасць у музыцы. А японскія вершы і спевы менавіта такія. Нельга сказаць, што яны прымітыўныя, яны — іншыя. Наша паэзія, як мне падаецца, вымагае супрацьпастаўлення, нейкай барацьбы. Вельмі часта ў ёй існуюць дзве супрацьлегласці, паміж якімі нараджаецца канфлікт. У японцаў жа наадварот: заўсёды прысутнічае ламінанта, адна галоўная ідэя. Усё астатняе — тваё асаблівае ўспрыманне, успаміны, пачуцці, звязаныя з той ці іншай з'явай рэчаіснасці. Можна проста глядзець, напрыклад, на месці і радавацца жыццю, суладзю духоўнага стану і наваколя. Гэта можна заўважыць і на канцэрце, калі параўнаць вершы Адама Глобуса і японскія спевы.

Іншая ж рэч — японцы, як мне цяпер падаецца,

па, больш эмацыйнальна, у адзінненне ад нас, паставіліся б да свайго матэрыялу на беларускай мове. Яны ведаюць свае карані, свой радавод, свае традыцыі і адносяцца да гэтага з вялікаю пашанай. Зноў жа, на конт рознасці дзвюх краін. Для іх культура — важная частка жыцця кожнага нармальнага чалавека. І не істотна, якой прафесіяй ён займаецца ці якую паслугу займае. У іх немагчыма дзяленне на фізікаў і лірыкаў, на тых, хто займаецца выключна духоўнымі справамі, або — выключна матэрыяльнымі.

— У адным з інтэр'ю вы казалі, што спрабавалі ўявіць сабе, як гэтыя спевы павінны гучаць у сённяшніх умовах, і так гэта паказаць, каб не пакрыўдзіць японскіх кампазітараў. Ці складаная была задача?

— Я ўвогуле ў гэтым праекце займаю ролю толькі інтэрпрэтатара. Галоўным для мяне ад самага пачатку быў аўтарскі матэрыял і пажаданні Масакі Тацумі. Асноўнай жа мэтай было паказаць Японію вачамі беларуса. Выконваць жа яго ролю выпала мне. Падаецца, што беларуска-японскі кантэкст гэтага альбома атрымаўся вельмі выразны. Бо выкарыстоўваўся найперш іхні, японскі, матэрыял і падаваўся наш, беларускі, погляд на яго.

Што ж датычыць японскай музыкі, то пазнаёміўся з ёю праз касету з арыгінальнымі запісамі, зробленымі даволі даўно. І, шчыра кажучы, яна здалася мне вельмі прастай. Але зноў жа, можна прыкласці фантазію, асэнсаваць гэтую музыку па-свойму. Да таго ж, такая прастата — натуральны стан рэчаў. Немагчыма ўвесь час змагацца з нечым, вырашаць нейкія жыццёвыя праблемы, як гэта часта адбываецца ў мастацтве нашай краіны. На простыя рэчы трэба глядзець з адкрытымі вачамі і сэрцам, а не з «гары» і з пэўнай доляй цыннізму. Часам гэта даволі няпростая справа.

— Асноўная ідэя альбома — якая? Можна, пры стварэнні кружэлікі ўзнікаў яе пэўны вобраз-увабленне?

— Ад самага пачатку працы да яе прэзентацыі праходзіць зазвычай даволі шмат часу. Гэты працэс можна параўнаць з будаўніцтвам дома: кожная цагляна — гэта песня, яна мае свой адметны вобраз. Мне проста хацелася зрабіць сваю справу прыгожа.

Важкай справай гэтага альбома стала стварэнне культурнага кантэксту Беларусь—Японія. Цяпер кожны беларус, калі яму дзевяціцца паехаць у Краіну ўзыходзячага сонца, можа захапіць з сабой дыск «Месяці і сонца». Хто ведае, магчыма, кружэлка знойдзе сваю аўдыторыю таксама і ў Японіі.

— Апошнім часам вы ствараеце шмат міжнародных праектаў: італьянскі, расійскі, японскі, часта выступаеце ў Польшчы. Адкуль гэты інтэрнацыяналізм і які духоўны плён ён прыносіць?

— Тут мала што залежыць ад мяне. Наш калектыў мае назву «Усход-Заход аркестр», якой адпавядае ідэя нашай творчасці, бо мы, наша Беларусь, знаходзімся на скрыжаванні гэтых дзвюх частак свету. І «WZ-аркестр» збольшага беларускамоўны праект. Музыка на вершы Маякоўскага ў гэтым сэнсе выключэнне. Тым больш, калі мы разумеем рускую мову і можам вольна гутарыць на ёй, то чаму б гэта не выкарыстаць? Разам з тым, было б цудоўна, калі б нейкі расійскі хлопец узяў бы вершы нашага Купалы і заспяваў іх на сваёй роднай мове. Або японец пераклаў нашу «Купалінку», «Бывайце здаровы!» ці іншую народную беларускую песню.

Калі ж казаць пра тое, што асабіста я

ЗОРКІ ЗАЗЫЯЛІ ў «Падземцы»

Зайсёды ведаў, што сучасная моладзь здатная выдумаць такі від творчай дзейнасці, якім яшчэ ніхто не займаўся. Выстава «малюнкаў» віцебскага дызайнера Максіма Осіпава толькі пераканала мяне ў гэтым: я, напрыклад, ніколі не бачыў будаўнічыя матэрыялы ў якасці сродкаў мастацтва.

атрымліваю ад гэтых праектаў, дык магу з упэўненасцю спаведчыць: яны мяне выкшталцоўваюць. Я спазнаю для сябе нешта новае, паглыбляюся, напрыклад, у беларускую паэзію, калі раблю музыку на вершы нашых творцаў. Паэтычнае слова сучаснаму чалавеку ўспрыняць даволі цяжка, бо ён прывычыўся да больш простых, зразумелых тэкстаў, над якімі не трэба шмат разважаць.

— Для такой безліччэ праектаў і творчай няўрымлівасці патрэбная крыніца, з якой можна чэрпаць натхненне. Што для вас з'яўляецца такой крыніцай?

— Гэта мае шпоздэннае жыццё: сустрэчы з цікавымі людзьмі, інтэр'ер, выпадак у грамадскім транспарце... Іншая справа, я лічу, што праца павінна прыносіць асалоду, нават калі працуеш паводле замаўлення. Я сам сабе гаспадар і мяне ніхто не абавязвае рабіць нешта пад прымусам. Адзінае, што я магу, — гэта рабіць тое, што ў мяне добра атрымліваецца. У творчай прафесіі немагчыма працаваць пэўную колькасць гадзін, з 9 да 17. Я адчуваю, якім чынам павінен зрабіць патрэбную справу, у розны час. І хацеў бы навучыцца рабіць яе так, каб і глядач паверыў мне, маім пачуццям. Безумоўна, дапамагае ўжо і сякі-такі вопыт. Нейкія рэчы я цяпер раблю хутчэй, бо ўжо маю свае сакрэты майстэрства. Але я не мушу ўвесь час быць аднолькавым, хаця гэта бывае вельмі выгодна. Трэба мяняцца, рухацца далей. Зноў жа, мяне найперш натхняюць на такі рух стасункі з людзьмі, якія працуюць са мной. Без іх, музыкантаў, сяброў, сааўтараў — Камоцкага, Барадуліна, Маякоўскага, Караткевіча, Русака, Дранько-Майсюка, Глобуса, без беларускага і японскага народаў, было б немагчыма стварыць тое, што ёсць. А калі ўжо ствараць нешта, то рабіць сваю справу адказна і сумленна, нават калі існуюць перашкоды. Гэта натуральна, гэта жыццёвы шлях.

Кожны ваш праект карыстаецца папулярнасцю...

— Так, хаця мне падаецца, што для такой музыкі не трэба шмат слухачоў. Іх колькасць можа быць даволі значная, але толькі калі ты ўжо 20 ці 30 гадоў займаешся сваёй справай і цябе проста ведаюць, паважаюць, прыслухоўваюцца да тваіх меркаванняў. Але тут не ідзе гаворка пра нейкі «шлях на музычны «Парнас». Думаю, задача такой музыкі — выкшталцоўваць лепшых, каб яны потым ужо неслі гэта далей і шырэй. Каб гэта не ўспрымалася аж занадта пафасна, скажу так: чалавек сам сабе ставіць нейкія планкі, імкнецца дасягнуць пэўнай мэты. Я магу зрабіць зусім іншы праект, але ён таксама павінен мець адпаведны прафесійны ўзровень. Часам гэта даводзіць да такога творчага «самагубства», калі ўвесь час мусіш шукаць даляглыды. Неабавязкова, што наступны альбом будзе лепшы за папярэдні — займаючыся такой справай, проста неабходна гэта ўсведамляць.

Наконт папулярнасці... Сёння ў мяне хапае музыкі, каб кожны, хто прыйшоў на канцэрт, пачуў нешта сваё. А калі ён першы раз трапляе на маё выступленне, то можа прасачыць шлях творчага развіцця як Вайцшош-кевіча, так і кожнага з удзельнікаў «WZ-аркестры». Адзін можа убачыць эвалюцыю, другі — дэградацыю, кожны мае сваё меркаванне.

Безумоўна, я вельмі рады, што ў мяне ёсць слухачы. І нават не таму, што яны купляюць квіткі і ходзяць на канцэрты. Мы проста адно без аднаго не можам. Я працую для іх, для іх дзяцей і родзічаў, якія не змаглі трапіць на канцэрт, для іх сяброў і родных па-за межамі Беларусі, каб там яны маглі паслухаць дыскі.

І на заканчэнне размовы: чаго можна чакаць нашым прыхільнікам у бліжэйшы час?

— У гэтым годзе, я спадзяюся, пабачыць свет дыск са спевамі на вершы Уладзіміра Някляева. Ужо запісана каля 80 ацоткаў кружэлкі. Яна атрымалася вельмі шчыра, лірычная. Апроч спеваў там ёсць і танга, і чытанне вершаў пад музыку. Рыхтуюся паступова да польскага праекта, актыўна чытаю тамгэйшых паэтаў, адбіраю, спрабую зразумець, з якой асобай я хачу працаваць, якім чынам гэта лепш зрабіць. Таму што ствараць нешта проста па-польску — гэта нецікава. А калі нецікава мне, то гэта не спадабаецца і слухачу.

Неаднойчы казаў я пра задуму напісаць музыку на вершы беларускіх габрэйскіх паэтаў, таму таксама пачынаю думаць, як увавобіць і гэта. Ужо ёсць пэўная падборка вершаў. Напэўна, праект будзе чатырохмоўны, як напамін таго, што падчас беларусізацыі ў БССР было чатыры дзяржаўныя мовы: беларуская, руская, польская і габрэйская. Было б цудоўна, калі б ён, як і рускі праект на вершы Маякоўскага, як і гэты японскі, быў запатрабаваны не толькі на Беларусі, але і за мяжой. Каб людзі ведалі, што ёсць такая краіна са сваёй культурай ды гісторыяй, што тут жывуць розныя людзі, якія робяць сваю справу. І, самае галоўнае, робяць яе добра!..

Ларыса ДАРАШЭНКА

Фота забяспечана Ж. Малевіч і аўтарам

Выстава пад назвай «Вага зоркі» размясцілася ў мінскай краме «Падземка». Неафіцыйна яна прысвечана 25-годдзю аўтара. Дарэчы, ўсе, хто прысутнічаў на адкрыцці, таксама былі не пенсійнага ўзросту.

«Вага зоркі» — гэта сем работ, блізкіх паводле фармату і падобных стылем. Яны ўяўляюць сабой серыю партрэтаў, пабудаваных паводле аднаго кампазіцыйнага прыняцця, — калі, канечне, прадстаўленыя рэчы можна аднесці да гэтага жанру. Наконт тэхнікі нічога сказаць не магу. Між іншым, аўтар таксама.

Ад аўтара я даведаўся пра іншую цікавую рэч. Максім сказаў, што для стварэння гэтых работ ён карыстаўся цэментом, шпатлёўкай, мантажнай пенай, штучным футрам, акварэллю і многімі іншымі матэрыяламі. Дзіўна, як яшчэ ўдалося пазбегнуць выкарыстання бетонных блокаў...

Спачатку я думаў, што ўсё будзе шэра і манатонна. Але насамрэч гэта — калярова, рэльефна і проста прыгожа. У цэнтры кожнай карціны — фота, а па баках — розныя аўтарскія ўзоры. На верхняй частцы кожнага партрэта пачэплены пэўныя колькасць зорак.

«Зоры і іх колькасць нічога не сімвалізуюць апроч таго, што ўсе гэтыя людзі — «зоркі» нашай гісторыі», — так Максім Осіпаў пракаментаваў асаблівасць выяў.

Цяпер — пра персаналіі з партрэтаў. Выбар «ахвяраў» меў даволі спантанны характар. Адзіны абавязковы фактар, вызначаны

пэўнай доляй патрыятызму аўтара, — непасрэдная прыналежнасць яго герояў да гісторыі і культуры нашай радзімы. Асновай выявы Марка Шагала стаўся адзін з ягоных аўтапартрэтаў. У праект ён трапіў як святая даніна гораду, дзе прайшло творчае станнаўленне мастака. Помнік Леніну быў проста сфатаграфаваны на сталічнай плошчы Незалежнасці. Сучасны музыка і ўладальнік харызмы Іван Кірчук проста не мог не трапіць у праект, да таго ж, абраны фотаздымак цудоўна «лёг у фармат». Ахвяра вялікага каханні і злоснай свекрыві Барбара Радзівіл таксама трапіла ў праект толькі з

прычыны «фарматнасці» свайго партрэта. Як раскажу мне аўтар незвычайных работ, сваю дзейнасць ён пачаў у 2002 годзе, і партрэтная серыя яшчэ не закончана. «Вага зоркі» — яго першая выстава ў Мінску; у Віцебску ён ужо «святціўся». Дарэчы, праз год у сталіцы, у Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва плануецца экспазіцыя праекта «Мексіка» — малюнкаў Максіма Осіпава і яшчэ чатырох мастакоў. Гэты праект меў поспех у Віцебску. Мабыць, спадабаецца і ў Мінску?

Алесь КРЫКОВІЧ
Фота аўтара

Пэўна, такога наплыву знакамітых гасцей у Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва не было даўно. Але ж і нагода надарылася адпаведная!

Знаны скульптар Іван Міско падрыхтаваў для сваіх прыхільнікаў падарунак, які для многіх стаў прыемнай нечаканасцю.

Іван Якімавіч, ненадоўга адклаўшы ўбок разцы, узвёў за фотаапарат. Што з гэтага атрымалася, адлюстравала выстаўка «Час і людзі», адкрыццё якой адбылося пры канцы верасня.

Зрэшты, называць такую творчую метамарфозу выпадковасцю нельга. У экспазіцыі больш як 160 прац, і гэта толькі частка асабістага фотаархіва скульптара, што сведчыць пра сталасць і сур'ёзнасць яго захаплення. Чалавек павінен быць мастаком у сваёй сваёй справе — такою думкай, як мне падалося, з'яднаныя ўсе прадстаўленыя работы. Побач з выявамі скульптараў і спевакоў, графікаў і рэжысёраў нямаюць іншых, звычайных людзей: вайскоўцаў, настаўнікаў, матуль... І кожны — пры сваім месцы, ва ўласнай «майстэрні». Гэтак, здаецца, і павінна быць у жыцці.

Прывітальнае слова прамаяўлялі на вернісажы намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Валерый Гедройц, старшыня Беларускага саюза мастакоў Уладзімір Басалыга, блізкія сябры і калегі Івана Міско...

Пакуль віноўнік урачыстасці прымаў віншаванні, прычым не толькі прасаічныя, але і вершаваныя, я пагутарыла з вядомым нашым скульптарам Анатолем Арцімовічам. Яго партрэт, дарэчы, таксама прадстаўлены ў экспазіцыі.

— Хутчэй за ўсё, калі рабіўся гэты фотаздымак, вы і ўявіць сабе не маглі, што станеце героем выставы?

— Увогуле, у экспазіцыі ёсць дзве фатаграфіі, звязаныя са мной. Адна зроблена,

КОЖНАМУ — СВАЯ АРБІТА

калі я пачынаў працу над помнікам, прысвечаным гістарычнай падзеі 1812 года на Беразіне. Другі фотаздымак з'явіўся падчас нашага знаходжання ў Нацыянальным банку ў якасці ўдзельнікаў экспертнага савета. Там вельмі цікавы інтэр'ер. Памятаю, упершыню паглядзеўшы на гэтае фота, я быццам зірнуў на сябе з іншага боку. Яшчэ і падумаў тады: «Як усё ж такі інтэр'ер «робіць» асобу!»

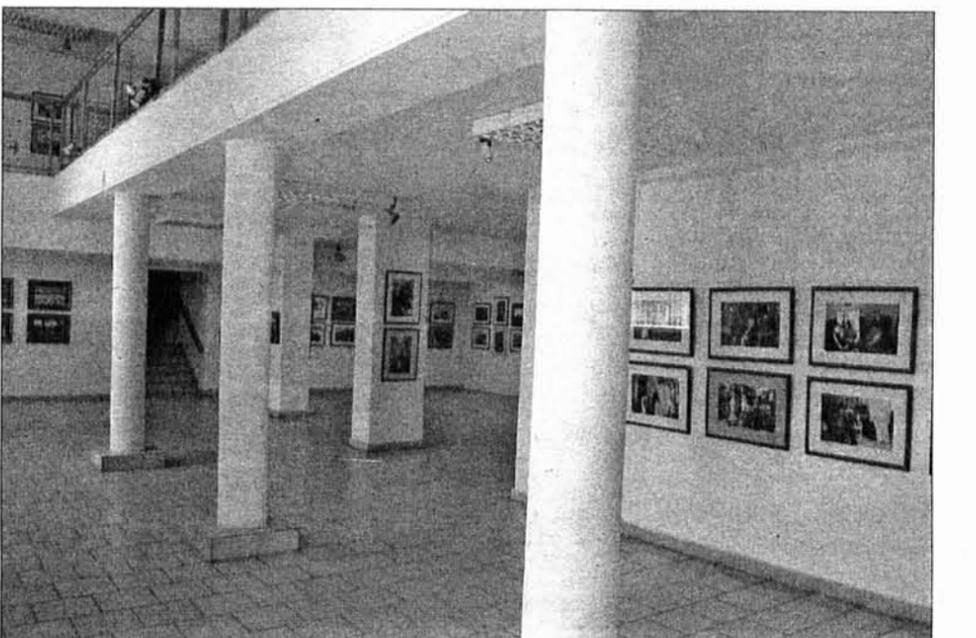
— А сам вы, часам, не займаецеся, апрача скульптуры, яшчэ якім-небудзь відам мастацтва?

— Адораны чалавек таленавіты ва ўсім — такое выслоўе мае падставу. Кожнаму патрэбны якіясьці занятак — «адхланне». Асабліва, калі ты ў застоі, не прадаюцца работы альбо няма заказаў. А ў нашай прафесіі можа здарыцца і так, што перыяд незапатраба-

ванасці цягваецца на некалькі гадоў. Што датычыць мяне, то я ўжо сорок гадоў пішу вершы. Не ведаю, як да гэтага паставіцца: як да хобі альбо як да нечага сур'эзнага. Вынесці іх на агульны агляд не наважваюся. Гэта здаецца не менш складаным, як прызнацца ў каханні. Хаця з узростам разумею: час наслепу.

Фотавыстава Івана Міско ў многім перагукваецца з касмічнай тэматыкай яго скульптуры. Толькі гэтым разам атрымалася свосаабліва галактыка людскіх характараў, дзе кожнай планеце — свая арбіта, а мастацтва быць чалавекам — найвышэйшая каштоўнасць.

Святлана САЎКО
Фота В. КАВАЛЁВА

«АДЧУВАЮ СЯБЕ СІРАТОЮ...»

— *Максім Яўгенавіч, дзесяць гадоў прайшло пасля смерці вашага бацькі, народнага паэта Беларусі Максіма Танка. Якімі былі для вас гэтыя гады? Якой асоба бацькі вам бачыцца сёння?*

— Гэта быў вельмі нялёгка, супярэчлівы час, час пералому, перабудовы ўсяго жыцця. Памерлі маці і бацька, і я застаўся сіратою. Сіратою адчуваю сябе і па сённяшні дзень... Бацька быў для мяне ўсім: і сябрам, і дарадцам... Да яго заўсёды можна было прыхінуцца. А цяпер да каго прыхінецца?.. Тут словы не вельмі выкажаш...

— *Ваши бацька і маці ў адным годзе нарадзіліся — у 1912, у адным і памерлі — у 1995. Чым яны вызначаліся, што было самым галоўным у іх характарах?*

— Я вам скажу, яны былі як адно цэлае. І бацька меў мяккі характар, і маці. Каханне вялікае жыло паміж імі. Яны вельмі паважалі аднаго, клапаціліся, перажывалі, каб чаго кепскага не здарылася, калі хто захварэе. Адным словам, абое былі вельмі чулівыя.

— *Але ж нечым яны і адрозніваліся...*

— Ну, я не скажу бы, што нечым істотным адрозніваліся. Іх сэрцы поўніліся бязмернай дабрывіняю — да людзей наогул, сваіх знаёмых, сяброў, дзяцей. Маці яшчэ неяк адрознівала людзей, якія да нас прыходзілі. Маючы на ўвазе нечый характэрны паводзіны, яна часам казалі: гэта ня добры чалавек, дарэмна ты, Жэня, з ім адкрыта гаворыш. А ў бацькі заўсёды ўсе былі добрыя. Ну, а калі ў некага ёсць якія недахопы, дык яны ва ўсіх ёсць. Такая ў яго была пазіцыя.

— *Ці ўсведамлялі вы пры жыцці бацькі значнасць, каларытнасць яго асобы, ці адчувалі, што гэта чалавек рэдкі, унікальны?*

Дзесяць гадоў мінула пасля беззваротнага адыходу выдатнага беларускага паэта і грамадскага дзеяча Максіма Танка. Многае змянілася ў нашай свядомасці, сацыяльнай рэчаіснасці і мастацка-творчай прасторы, але напружаныя духоўна-эстэтычныя пошукі гэтага надзвычай яркага і самабытнага чалавека і майстра нацыянальнай літаратуры па-ранейшаму хваляюць шматлікія чытацкія душы і сэрцы, цікавяць шырокае грамадскае асяроддзе. Сведчаннем таму — успаміны, артыкулы, кнігі, цэлыя навуковыя канферэнцыі, прысвечаныя асэнсаванню яго багатай і разнастайнай мастацкай спадчыны. Жыццёвы і творчы вопыт паэта мае неацэнную каштоўнасць для нацыянальнай духоўнасці і культуры. Да яго яшчэ доўга будуць звяртацца сталыя майстры слова, на ім будуць вучыцца маладая літаратурная змена, абавірацца, вырашаючы свае праблемы, не адно пакаленне беларусаў. Гэта і многае іншае пацвярджае наша гутарка з сынам паэта — кандыдатам хімічных навук, вучоным сакратаром Інстытута біяарганічнай хіміі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Максімам Яўгенавічам СКУРКО.

— Ведаецца, я заўсёды вельмі любіў паэзію. Я аддаю перавагу не прозе, а менавіта паэзіі, чытаю і перачытваю многіх беларускіх паэтаў. Цяпер, пасля смерці бацькі, калі мне сумна ці нешта на душу нойдзе, заўсёды бяру яго зборнік і чытаю вершы не такога палітычнага ці ідэалагічнага характару, а пра зямлю, прыроду, чалавека. І мне нібы яго душа адкрываецца, я бачу яго самога. Бывае, перад сном два-тры вершы пачытаеш, і паляпшаецца настрой, цяплей і ўтульнай становіцца жыццё. Паўтараю, менавіта вершы пра прыроду, родны край, асабліва Пількаўшчыну. Калі іх чытаю, бачу яго юнацтва, маладыя гады...

Мне здаецца, што яго паэзія самая лепшая, самая адметная. Яна мае свой каларыт, музыку, інтанацыю, чаго не скажаш пра

ён ездзіў — у Пількаўшчыну, на Нарач. Для яго галоўным было хутчэй даехаць, дабрацца да патрэбнага месца. Бацька не вельмі баяўся парушыць правілы руху, бо пасля гэтага парушэння падыходзіў міліцыянер, правяраў у яго дакументы і рады быў з ім пазнаёміцца. Бо з правамі ён падаваў і пасведчанне дэпутата Вярхоўнага Савета. Развіталіся яны абодва ў добрым настроі.

— *А як да М.Танка ставіліся шараговыя жыхары Мядзельшчыны?*

— Мы з'езджалі з асноўнай дарогі, ехалі па вёсках, а следам ляцела вестка — у Пількаўшчыну паехаў Максім Танк. Звычайна паўгадзіны пасядзім — і пайшлі хадакі. У аднаго, як яму здавалася, сына несправядліва засудзілі, у другога хата згарэла, у трэцяга — праблемы з пенсіяй і г.д. Бацька ўсіх сустрэ-

— *Максім Яўгенавіч, усё пасляваеннае жыццё бацькі разгортвалася на вашых вачах. Вы бачылі, як Танк становіўся Танкам, выдатнаю, каларытнаю асобаю — спачатку галоўным рэдактарам часопіса «Польмя», пасля старшынёй Саюза пісьменнікаў, дэпутатам, старшынёй Вярхоўнага Савета БССР, Героем Сацыялістычнай Працы, акадэмікам і г.д. Як ён успрымаў усё гэтыя пасады і званні, якія сведчылі пра яго паспяховае грамадскае і творчае дзейнасць?*

— Ён вельмі спакойна да гэтага ставіўся, і калі б тое было магчыма, ад усіх гэтых пасадаў адмовіўся б. Каб вы ведалі, колькі яго ўгаворвалі пайсці на пасаду старшынёй Саюза пісьменнікаў або старшынёй Вярхоўнага Савета БССР. У нас жа як: калі ты заваяваў вядомасць і аўтарытэт, а то і славу сваім талентам і працаю (у дадзеным выпадку паэтычнай дзейнасцю), то табе пачынаюць прышпільваць і многае іншае. Таленавітага хірурга, напрыклад, абавязкова намагаюцца зрабіць міністрам аховы здароўя.

Бацька гэтых пасадаў і званняў нават саромеўся. Ніколі ні ў сям'і, ні сярод сваякоў, ні дзе-небудзь яшчэ ён не сказаў, што з'яўляецца дэпутатам ці старшынёй Вярхоўнага Савета, Героем Сацыялістычнай Працы і г.д. Ён ніколі не насіў ордэнаў, планаў, хіба толькі ў сувязі з нейкімі вельмі вялікімі ўрачыстасцямі. І то, адзене іх і саромеўся. У такіх выпадках ён меў выгляд дзіцяці, якое апанулі ў нязвыклае адзенне.

— *Гэта, я вам скажу, зусім не падобна да многіх нашых амбіцыйных сучаснікаў — літаратараў, палітыкаў, якія дзеля пасады і званняў, асабістай выгады здольныя на вельмі непрыяўныя ўчынкi. Вы гаварылі, што бацька, будучы старшынёй Вярхоўнага Савета БССР, саромеўся нават машыну выклікаць...*

— Так, саромеўся. А калі выклікаў, дык ніколі шафёр яго не чакаў, наадварот, ён загадзя выходзіў. Бацька наогул пэўны час не мог прывыкнуць да дзіржаўнай машыны, ды шафёру за кожную паездку грошы прапаноўваў, як таксісту, — яго здзіўляла, што нехта на яго працуе.

У бацькі была слабая памяць на твары і тэлефонныя нумары (дарэчы, і ў мяне таксама). Калі ён жыў у гэтым доме па вуліцы Кульман, бывала, ідзём разам, а насустрач — мужчына. Бацька пачынае вітацца з ім. Я пытаю: «Хто гэта?» А ён у адказ: «Мабыць, вялікі чалавек, калі ў гэтым доме жыўе...» Ну, што ты скажаш...

Дасціпнасцю, гумарам ён валодаў. Большага гумарыста я не сустракаў. Кожную вострую сітуацыю мог змякчыць жартам, анекдотам, смехам.

Шмат хто з пісьменнікаў мне раскажываў: ідзе нейкае важнае пасяджэнне, абмяркоўваюцца складаныя праблемы, прыходзіць ці ўмешваецца Танк, і ўсё робіцца зразумелым і вырашальным. Ён умеў згладжваць вузлы, прыглушаць супярэчнасці, знаходзіць кампрамісы, вырашаць складаныя праблемы.

Вы ведаеце, бацька любіў бываць на базарах, гаварыць там са сталага веку людзьмі. Ён неаднойчы казаў: калі яму трэба даведацца пра жыццё народа, ён у першую чаргу ідзе на базар. Пасля гэтага, маўляў, многае становіцца зразумелым: цэны на рэчы, прадукты і паслугі, адносіны паміж людзьмі, сам каларыт, атмасфера грамадскага асяроддзя і інш.

Калі мы прыезджалі ў Паставы або Міхалішкі, ён спачатку заходзіў на базар — дзеля цікавасці, каб даведацца, адкуль той ці іншы чалавек, з якой мясцовасці, вёскі, што прывёз прадаваць, папытацца ў яго, як ураджай, зямля, начальства. Пагаворыць-пага-

творчасць многіх іншых нашых аўтараў.

— *Я ведаю, Максім Танк дастаткова часта бываў у Пількаўшчыне.*

— Так, часта. Справа ў тым, што ён жа ўвесь час са мной ездзіў, у нас мелася машына, якую я вадзіў. Праўда, нейкі перыяд і бацька вадзіў машыну (дзесці і правы ў мяне захаваліся), але так ужо быў не прыстасаваны да механізма, тэхнікі... Добра, калі машына едзе, але калі сапеўца, зломіцца, то ўсё, катастрофа. Калі я знаходзіўся ў арміі,

каў, выслухоўваў, нешта маўкліва запісваў. Дзверы для ўсіх заўсёды былі адчынены. Ніколі не здаралася такога, што вось ён заняты, працуе, піша або, наадварот, спіць, адпачывае, прыходзіць, маўляў, наступным разам. Кожны завітваў талы, калі хацеў, і размаўляў з ім столькі, колькі хацеў. Так было і на Нарачы, і ў Мінску.

Там, у Пількаўшчыне, бацьку літаральна абагаўлялі, бо ён, як мог, дапамагаў і мясцовым жыхарам, і тамтэйшаму калгасу. Я памятаю, напрыклад, — старшыня прасіў яго дапамагчы нейкую тэхніку ў Мінску атрымаць, электрычнасць, святло ў аддаленыя вёскі правесці, дарогу адрамантаваць.

І яшчэ. Звычайна, калі ехалі на Нарач ці ў тую ж Пількаўшчыну, ён не адводзіў вачэй ад палёў, навакольных краявідаў. Вось тут, казаў, нічога не вырасце — высахла ці вымакла ўсё, а вась там будзе някепскі ўраджай. Раўнадушным, абьякавым да працы на зямлі і яе выпікаў я яго ніколі не бачыў.

А калі трапляў у Пількаўшчыну — гэта трэба было бачыць — як дзіця вярталася ў сваю калыску. Вельмі доўга, літаральна гадзінамі, хадзіў па навакольных мясцінах — пацікавіцца тым, аглядзець гэта, ледзь не кожнае дрэўца паглядзіць. Да лазні падыдзе: вась тут мы стрэльбу хавалі. А там у бярвяне мелася выдзеўбаная адмыслова адтуліна, дзе можна было і стрэльбу, і нешта іншае пакласці. Прыязджаючы на хутар, ён дарэшты змяняўся, лагаднеў душою.

Я ж таксама там усё ведаў, бо ў дзяцінстве праводзіў там кожнае лета. Пасля таго, як у бацькоў з'явілася двойня — нарадзіліся Ірына і Вера, на летнія канікулы яны выпраўлялі мяне да дзядулі і бабулі.

ворыць і, глядзіш, нешта купіць. Відашь, удзячнасьць да яго адчуваў, ці што.

Дарэчы, малако вельмі любіў. Адночы заходзіць на базар у Паставах, цікавіцца ў бабулькі малаком, а тая кажа: малако, сыноч, прадам, але без слоіка, мне слоік патрэбны. (Ведаеце, у тых часы ў вёсках са слоікамі праблемы меліся.) Нічога, кажа бацька, узяў трохлітровік, перакуліў яго, выпіў малака, разлучыўся і пайшоў далей.

— **А што яшчэ ён любіў?**

— У ежы ён вельмі пераборлівы быў. Ну, гэта, я думаю, у яго звязана з рэвалюцыйнай, падпольнай дзейнасьцю, калі даводзілася часта перажываць і голад, і холад. Асноўнай ежай для бацькі (аж да самай смерці) была бульба. Любіў таксама сала, цыбулю, часнок (купляў на базары). У нас на кухні звычайна стаяла талерка з парэзаным салам, цыбуляй або часнаком. Ён папіша-папіша, зойдзе, пару кавалачкаў з'есць — зноў працаваць. Любіў кіслае малака, іменна прастаквашу. Як толькі мы прыязджалі ў Пількаўшчыну, бабуля адразу на стол ставіла міску цэльнай прастаквашы.

Грыбы вельмі любіў — і збіраць, і гатаваць. Калі іх прыносіў, дык ужо і пачысціць, а то і прыгатуе, падасць на стол.

— **А чаму Танк аддаваў перавагу ў адзенні?**

У вопратцы ён таксама быў пераборлівы. Калі памёр, дык мы ледзь выбралі касцюм для пахавання. Да вопраткі ён адносіўся абякава, але чамусьці вельмі любіў галышткі, прычым не так націць, як купляць. Адночы паехаў у ЗША на сесію Генеральнай асамблеі Арганізацыі Аб'яднаных Нацый і прывёз адтуль аж сто галыштукаў. Такія прыгожыя, кожны ў асобнай упакоўцы. Там яны каштавалі ўсяго па трыццаць цэнтаў. І амаль усе раздарыў пісьменнікам, усю рэдакцыю "Польмя" ў іх апраунуў.

Асаблівае стаўленне ў яго было да аўтарчак. Паколькі гуляў у карты, дык іх любіў купляць — у кватэры заўсёды ляжала некалькі калод карт. Бацька галіўся бяспечнай брыгвай, дык лезы любіў купляць. У яго быў такі прымітыўны, дарэнны сцёрты, яшчэ з фронту станок. Перавагу бацька аддаваў яму, хоць побач ляжала некалькі новыхкіх станкоў.

Але лезы ён купляў за мяжою ўжо самыя лепшыя. Пасля яго смерці іх засталася штук сто, не меней.

— **М.Танк заўсёды быў апраунуты вельмі хараша, выглядаў вельмі добра.**

— Ну, гэта ўжо маці глядзела — касцюм, кашуля, чаравікі. Бывае, кажа яму: Жэня, у цябе касцюм так вынасіўся, што сорамна хадзіць, ідзі ў майстэрню (пры Саўміне была) і закажы сабе, а заадно і Максіму. Помню, аднойчы і з ім хадзіў.

— **А як ваш бацька адносіўся да паперы, на якой пісаў?**

— О, вельмі скупулёзна. Як правіла, пісаў і на адным, і на другім баку аркуша. Я

калі ўбачыў гэта, падумаў: ну, няўжо ў Саюзе пісьменнікаў паперы няма... А наш інстытут размяшчаўся тады побач з друкарняй Акадэміі навук, дзе за бутэльку гарэлкі табе цэлюю "бухту" паперы маглі даць. Белай, як снег, французскай паперы. І я пачаў прыносіць яму паперу. Кажу: ну, што ты на гэтых абрыўках пішаць, пішы на нармальнай паперы. Праўда, самі вершы ён любіў пісаць у вялікіх агульных сшытках. Напіша, пераробіць, праз некаторы час зноў пераробіць...

— **А як М.Танк выхоўваў сваіх дзяцей і ўнукаў? Ці былі выпадкі з яго боку незадаволеных ушчуванняў, папрокаў?**

— Ну, калі ў школе атрымаеш кепскую адзнаку, то была і незадаволенасць.

Неяк я за няведанне канстытуцыі СССР двойку атрымаў. Бацька даведаўся і кажа: калі тэрмінова не выправіш, я з цябе скуру спущу. А я яму адказваю: а па канстытуцыі нельга скуру спускаць. Ён расмяяўся, і ўсё для мяне закончылася.

За пэўныя ўчынкi я, канечне, ад яго атрымліваў. Але на нейкае ўзорнае выхаванне ў яго проста часу не было. За тым, як зроблены ўрокі, звычайна сачыла маці.

— **Ці баяліся вы бацькі?**

— Можна, па-дзіцячы і баяўся. Але калі стаў больш дарослым, дык клапаціўся пра тое, каб не трапіць у якую-небудзь непрыемную гісторыю, каб не падвесіць, не засмуціць яго. Калі што дзе і здаралася, то гэта мы ў асноўным абмяркоўвалі з маці, каб яго лішне не хвалілі. Літаральна дамаўляліся: тое будзем яму гаварыць, а гэта — не.

— **Ці бачылі вы бацьку неярлівым, первым, узбуджаным, прыгнечаным, разгубленым і г.д.?**

— Не, ніколі. Разгубленым ён, можа, калі і быў, але гэтага не паказваў. Звычайна яго ратавалі гумар, жарты, смех.

— **А што паэта ў жыцці ў лодзях асабліва засмучала?**

Найперш, відаць, штучнасць, фанабэрыстасць, абмежаванасць, глупства. Калі чалавек адрываўся ад асяроддзя, якое яго выгадала...

— **Што б вы маглі сказаць пра стасункі Максіма Танка з бльымі ўдзельнікамі заходнебеларускага народна-вызваленчага руху? З кім ён пасля вайны падтрымліваў адносіны, сустракаўся, каму і чым дапамагаў?**

Ён сябраваў з Рыгорам Раманавічам Шырмам. Гэта было вельмі моцнае, сапраўднае сяброўства. І Шырма прыходзіў да нас, і мы да яго (ён тады жыў на цяперашняй плошчы Незалежнасці).

З Польшчы да бацькі прыязджаў Рыгор Смоляр, які пасля выехаў у Ізраіль і ўзначаліў там ці то правае, ці то левае крыло камуністычнай партыі. Прыязджала таксама яго жонка Валянціна Найдус, якая рабіла мастацкі фільм "Ленін у Польшчы". Яны жылі ў Варшаве ў асабняку, у іх два сыны былі, якія таксама займаліся палітыкай. Некалі я ў іх цэлы месяц жыў, падчас студэнцтва.

— **Як гэта атрымалася?**

— Справа ў тым, што бацьку тады, памойму, Дзяржаўную прэмію Польшчы прысудзілі і ўзнагародзілі Залатым Крыжам. Дарэчы, такую ўзнагароду ў розныя часы атрымала толькі чалавек пяць. І ён усе грошы з прэміі перадаў на адбудову Варшавы, якая пацярпела ў вайну. Пра гэта і ў прэсе пісалася. Яму паралі так зрабіць. І вось паяцік, каб неяк аддзячыць бацьку, праз Смоляра звярнуліся з тым, каб ён прыслаў пазнаёміцца з Польшчай сына. Яны вазілі мяне па розных гістарычных мясцінах, у Асвенцім і інш.

Ну, а Рыгор Смоляр працаваў тады загадчыкам аддзела ЦК Польскай аб'яднанай рабочай партыі, узначальваў галоўную яўрэйскую газету ў Польшчы. Я ездзіў якраз тады, калі ў Польшчу прыязджаў першы сакратар ЦК КПСС Хрушчоў, і падчас яго прыёму ў Варшаве мне давялося разам з усёй рэдакцыяй гэтай яўрэйскай газеты ўскладаць кветкі да помніка Невядомаму салдату.

Дарэчы, вельмі цікавая гісторыя была. Неяк у заходнім друку з'явілася інфармацыя, што Танка прыцягнуць, напрыклад,

забараняюць выязджаць за мяжу і г.д. Маўраў выклікаў яго і кажа, што трэба прадэманстраваць адваротнае: маўляў, заўтра на самалёт, Яўгеній Іванавіч, і ў Атаву (там была вялікая беларуская дыяспара). Бацька хварэў, арытмія, дык апошні ўкол зрабілі яму літаральна на трапе.

А ў Атаве яму такую прыгожую сустрэчу наладзілі! Прыязджае ён, а там паўсюль аб'явы: у такім-та рэстаране адбудзецца выступленне Максіма Танка, новыя вершы чытае сам аўтар, уваходныя білеты каштуюць столькі і столькі... Ён нават вымушаны быў званіць у пасольства, раіцца, што рабіць у сувязі з такой актыўнасцю.

А ў самім рэстаране да бацькі падыходзіць чалавек, прадстаўляецца і кажа, што ў 1936 годзе на адной з падпольных явак ён павінен быў яго застрэліць. Але бацька па нейкіх прычынах не з'явіўся, і гэтага не адбылося...

— **Максім Яўгенавіч, наколькі вы адчуваеце духоўную прысутнасць Танка ў нашым сённяшнім грамадскім жыцці?**

— Духоўную прысутнасць?.. Вось я слухаю і гляджу многія перадачы — пра паэтаў, пра заікаў, драматургаў: называюць Броўку, Шамякіна, Лужаніна, іншых — Танка няма... Як быццам яго і не было зусім. Проста дзіва дзіўнае... Некалькі дзён нараджэння прапусцілі. Ну, скажыце, хто дзе ўзгадаў Танка ў дзень яго 90-годдзя, 17 верасня 2002 года?..

— **Што б вы маглі сказаць пра ўшанаванне памяці бацькі?**

— Ушанаваннем памяці бацькі я задаволены. Вы ведаеце, яго імя надалася адной з салідных вышэйшых навучальных устаноў — педуніверсітэту, адной з цэнтральных вуліц Мінска і інш. Разам з тым, ці знойдзеце вы сёння ў мінскіх кнігарнях хоць бы адну кнігу Танка? Дзесяць гадоў прайшло пасля смерці бацькі, а што з яго твораў выдалася на ці перавыдалася?

Выдавецтва "Мастацкая літаратура" выпусціла кнігу лірыкі бацькі на рускай мове "Мне пару крыў дало юнацтва" (вось дагавор, заключаны ў 2003 годзе). Дзесяць праз год я сціпла звярнуўся туды, каб пацікавіцца ганарарам. З вялікімі цяжкасцямі мне выплацілі 150 тысяч рублёў ды яшчэ і аблялі. Скажыце, як я да гэтага павінен адносіцца?..

Не вам жа казаць, Танк доўгі час быў старшынёй Саюза пісьменнікаў. І вось ён, Саюз пісьменнікаў, на яго 90-годдзе нават творчага вечара не арганізаваў... Хоць бы які маленькі вечарок памяці правілі дзесяць у ДOME літаратара, дык не. І гэта — кіраўнікі Саюза пісьменнікаў... Чым яны там займаюцца...

У Акадэміі навук рыхтаваўся да выдання шматтомны збор твораў Танка. Прыходзілі сюды супрацоўнікі, я туды хадзіў, здымкі браў, пытанні мне задалі, і ўсё сціхла. Дзе той збор твораў?..

— **З кім М.Танк на розных этапах свайго жыцця і творчасці сябраваў? Пра каго ён выказаўся з цёплых і сімпатыяў, каму асабліва давяраў?**

— Наколькі я памятаю, цёплыя адносіны ў яго былі з Прытыцкім. Праўда, яны ўтрох сябравалі — Прытыцкі, Танк і Лынькоў. Прытыцкі неаднойчы і на Нарач прыязджаў (ён тады ўзначальваў Маладзечанскі абкам партыі). Яго Танк вельмі паважаў. Я вам скажу, гэта была дужа каларытная, сімпатычная фігура. Ён мне нечым нагадваў Маўрава.

Сяброўскія стасункі былі ў Танка з Піменам Панчанкам, Янкам Брылём. І, канечне, з Міхасём Лыньковым. З ім ён часта на Нарачы рыбу лавіў. Калі ты ўжо пяць гадзін сядзіш побач у адной лодцы, то ўсё перагаворыш, і ніхто не падслухае...

З Куляшовым асабліва цёплых адносін не мелася, але затое з ім ён у карты гуляў. З Крапівой таксама і некаторымі іншымі пісьменнікамі. Я вам скажу: грошы там круціліся вялікія. Танк быў неафіцыйным чэмпіёнам Беларусі па прэферансе. Маці яшчэ яму казалі: "Жэня, кідай гэтае пісанне, ты такія грошы прыносіш..."

Трэба сказаць, ён заўсёды з вялікай цёплых адносін да рэдакцыі часопіса "Польмя", вельмі любіў хлопцаў, якія там працавалі. Дарэчы, захапляўся Законнікавым, які падчас хваробы бываў у яго. Звычайна, пасядзіць, пагаворыць, пагуляе...

— **Скажыце, калі ласка, што вы адчувалі, калі вывучалі ў школе жыццё і творчасць бацькі?**

— Ну, гэта ж дзіця, падлетак, школьнік. Была проста гордасць, што ў мяне такі бацька, ды і ўсё. Нічога болей значнага тады не ўсведамлялася.

Я вам скажу, у нас была вельмі добрая настаўніца беларускай мовы і літаратуры. Па яе просьбе бацька неаднойчы прыходзіў у школу, браў удзел у прывечаных яму творчых вечарах. Збіраліся вучні старэйшых класаў, ён расказваў пра літаратуру, чытаў вершы, адказваў на пытанні.

Ён і ў армію да мяне прыязджаў, у Баранавічы. Камандзіры ўжо так дапяклі: няхай

прыедзе і ўсё тут. Я і напісаў яму...

Дарэчы, у арміі да мяне ставіліся так, як і да ўсіх, ніякіх пабляжак не рабілі. І на "губе" давялося пасядзець...

— **Ці расказваў бацька пра тое, як яго "пацягнула" ў паэзію, чаму ён узяўся за літаратурную працу?**

— Не, ніколі. Таксама як і пра псеўданім. Гэтыя пытанні яму задалі ледзь не на кожнай сустрэчы з чытачамі. Адказваючы на іх, ён заўсёды аджартоўваўся, нічога канкрэтнага не гаварыў.

— **Максім Яўгенавіч, ці былі ў вас з бацькам гутаркі пра асаблівае напісанне вершаў? Што ён лічыў галоўным у творчасці?**

— Ведаеце, некаторыя з маіх сяброў, якія пісалі вершы, час ад часу прапаноўвалі мне свае творы дзеля таго, каб я іх паказаў бацьку. Напрыклад, Запольскі, кандыдат фізіка-матэматычных навук, які вельмі добра іграў на фартэпіяна і быў даволі таленавітым чалавекам. Яго вершы мне падабаліся, але калі я іх паказаў бацьку, ён заўсёды надпісаў на палях сшытка: Твардоўскі, Ясенін, Пушкін... Маўляў, няма свайго, аўтарскага. Адночы я кажу яму: ты мне надакучыў, пайшла да нас, і вы пагаворыце. Ды і бацька неаднойчы прапаноўваў: прывядзі яго сюды, я яму растлумачу, калі ты не можаш. (А яны абодва якраз прачыталі ў часопісе

"Юность" паэму Бэлы Ахмадулінай "Рамэо і Джульета"). Пасля доўгай палемікі Запольскі пытае: "Яўген Іванавіч, ну, а тут што, у гэтай паэме, што тут цікавага?" Бацька бярэ тэкст твора і паказвае: вось, паглядзіце радкі, так да яе яшчэ ніхто не пісаў — раскавана, арыгінальна, самабытна. У паэтычным творы павінны быць раскрыты ўнутраны свет аўтара, яго адчуванні, мысленне, душа... А яны ў кожнага свае...

— **На вашу думку, як бы Максім Танк паводзіў сябе, калі б дажыў, у сённяшніх грамадска-сацыяльных умовах: якія б пазіцыі адстойваў, на якія ідэі і прынцыпы арыентаваўся б сам і арыентаваў сваіх чытачоў?**

— Я рады, што ён не бачыў і не бачыць таго, што адбывалася і адбываецца цяпер у нашым літаратурным і грамадскім жыцці. Якія б ідэі і пазіцыі ён адстойваў, як бы да каго адносіўся — я не магу сказаць, бо не ведаю. А гадаць не хачу.

— **Ці робіцца якія захады па стварэнні музея Максіма Танка?**

— Адносна стварэння музея пакуль ніхто размовы не вядзе. Я некалі пісаў у Адміністрацыю Прэзідэнта наконт помніка Танку, абгрунтаваў ідэю, што з дач Танка, Лынькова і Куляшова на Нарачы можна зрабіць своеасаблівы куток беларускай літаратуры. Там ёсць кавалек вольнай плошчы, якую можна прыстасаваць для правядзення дзён беларускай літаратуры ці паэзіі. Раз на год ці ў некалькі гадоў. А тым самым туды можна было б і турыстаў прыцягваць. Разумеете, з гэтых трох домікаў, пабудаваных пяцідзсят гадоў таму, можна зрабіць тры невялікія музеі. Гэта ж досыць рэдкі выпадак — тры народныя пісьменнікі ў адным месцы...

Я б, можа, не пісаў, але мяне ўвесь час падбіваў скульптар Арцімовіч: нам трэба думаць пра добры помнік Танку... Ён нават макет помніка падрыхтаваў...

Мяне выклікалі ў Адміністрацыю Прэзідэнта, але канчатковага рашэння па гэтых пытаннях пакуль не прынялі.

— **Вялікі дзякуй, Максім Яўгенавіч, за шчырую і змястоўную гутарку.**

Гутарыў Мікола МІКУЛІЧ
Здымкі забяспечаны аўтарам.

Адшкадавала лета-лецейка не так і шмат гарачых дзянёчкаў, але акурат на жніво і хапіла. Як ні палохалі маланак сполахі ды грывомы, а зерне амаль усё ў засеках. А што да майстроў-саломапляцельшчыкаў, то яны парупіліся, паспяшаліся нажаць жыта раней за ўсіх.

Саламянае «ЗОЛАТА»

Як вядома, красуе яно напрыканцы чэрвеня — у ліпені. Крыху пазней, калі зерне стане, як кажуць, малочна-васковай спеласці, калі жгнёвае поле пачынае шаптацца-шапацець вусатымі каласкамі, майстрыхі пачынаюць выстрыгаць, зжынаць спачатку ўзбочныя, пагоркі жгнёвай поўні на сваіх дачах-леішчах, бо пазней, калі залатое поле са спелымі каласамі схіляецца перад жнеямі і камбайнамі, саломка ўжо непрыдатная для пляцення, бо робіцца цвёрдай і непаслухмянай.

Жыта — слова аднакарэннае са словамі жыць, жыццё, пожня, жніво. Яно асацыюецца з такімі паняццямі як сонца, зямля, хлеб. Можна, таму і вырабы з саломкі такія цёплыя, сонечныя, светлыя, бо жывіліся яны светлымі росамі, цёплым дожджыкам, грэліся пад ясным сонейкам. А яшчэ працавітыя рукі майстра шмат разоў аблашчылі, пагладзілі кожную саломінуку.

Сярод міфалагічных паганскіх багоў быў Жыцень, які ахоўваў, зберагаў хлеб і жгнёвыя палеткі і лічыўся адным з галоўных багоў у старажытных славян.

Трэба сказаць, што работа з саломкай не такая і лёгкая. Раней найперш мужчыны валодалі гэтым рамяством: з саламяных жгутуў, змацаваных лазаю ці льяным шнурком, плялі каравы для збожжа і іншых гаспадарчых патрэб. З часам гэтая пасудзіна станавілася такою шчыльнаю, што нават алей у ёй можна было захоўваць.

А жанчыны зімовымі вечарамі выраблялі саламянага «павука», які быў упрыгожаннем хаты — лёгкі, толькі ад подыху паветра ён пачынаў кружыцца, заваражваючы незвычайнымі спалучэннямі геаметрычных канструкцый. Кажуць, што ў самой канструкцыі «павука» захаваны цэлы сусвет.

Ці даводзілася вам бачыць «царскую браму», вырабленую,

выплеценую з саломкі? Хіба толькі ў выдатным выданні «Іканісіс Беларусі» ды яшчэ ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі. Гэта копія, арыгінал жа знаходзіцца ў Раўбічах, у філіяле Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі.

Некалі ўбачыўшы ў музеі саламянага зубра, магутнага і рахманага, выштуканага арнаментам з бабулінага ручніка, ды іншыя працы, дакладней, сапраўдныя творы мастацтва, створаныя майстрыхаю Верай Салдатавай, я назаўжды засталася зачараванаю золатам саломы.

Мне думаецца, што гэта тое «залатое руно», невывярпаўнае багацце, якое ёсць адметным, вызначальным ці знакавым для Беларусі, па чым нас адразу паміж іншых вылучаюць на міжнародных кірмашах, выставах, фестывалях.

Пазней я адшукала майстрыху, пазнаёмілася з Верай Яўгенаўнай. Якраз тады згуртаваліся ля яе больш чым паўсотні аматараў саломапляцення, пераважна жанчын, большасць з якіх сталі, як і сама настаўніца, членамі Беларускага саюза майстроў народнай творчасці.

Для вучобы тэхніцы саломапляцення патрэбна была саломка, а ўвосень адкуль яе возьмеш? Вось і дзялілася з намі настаўніца, вазіла на заняткі свае летнія нарыхтоўкі, а потым найбольш цяжкіх і ўпартаў да сябе запрашала.

Мы едзем з калыжанкай позняй восенню ў перапоўненнай электрыцы з вёскі Зазеркі, што пад Асіповічамі, атрымаўшы ад Веры Салдатавай найкаштоўнейшыя падарункі — па дзесятку снопкікаў жгнёнай саломы. Гэтыя нашы конусападобныя, паўтараметровай вышыні, шчыльна абгорнутыя посцілкамі і моцна-моцна ўвязаныя спрактыкаванай Верай пакункі, што пахнуць летам і травастоем, прыцягваюць увагу цікаўнага вясёлага дзядзькі, які на падпітку вяртаецца ад пеш-

чы. Яму абавязкова трэба ведаць, што ж гэта такое вязуць маладзья кабеты? І не адчапіўся, пакуль не дазнаўся, што саломка, а потым шчыра дзівіўся: «Ну, усякае бачыў, вязуць людзі з-пад Асіповічаў сала ці каўбасы, хай сабе бульбу ці буракі, але каб салому?! А мае вы жанчынкі, дык я ж вам ад камбайна пэлы барабан саломы прывязу!»

І сапраўды, здаецца, што ў XXI стагоддзі ўсё ўжо механізавана, камп'ютэрызавана. Нават на сялянскі падворак, дзе жыта ці пшаніца дзеля сезаварту пасеяны, пад'едзе калгасны механізатар і сажне-змалоціць людзям збожжа. Аднак майстры дагэтуль жнуць уручную, і ніякі барабан пакаменчанай камбайнам саломы непрыдатны для пляцення. Праўда, замежныя майстры купляюць гатовую, нарзаную саломку ў фермераў і некаторыя нават не ведаюць, як выглядае зялёнае жыта. Напэўна, падобны бізнес хуткім часам можа мець месца і ў нас.

Вера Салдатава родам з Гомельшчыны. Успамінаючы дзяцінства, распавядала, што матуля казала ёй: «Не вырываўся, дзіцятка, наперад, бо сярод натоўпу, як у тым статку, першай кароўцы па рагах перападае, а апошняю па хвасце б'юць. Найлепш быць пасярэдзіне».

Аднак залатая сярэдзіна — гэта такое ціхае балота! А чалавеку творчаму ніяк нельга сядзець у балотнай завадзі. Вось і вырываецца няўрымсліва фантазія Веры Салдатавай наперад, хоць ні раз прыпынілі ды стрымлівалі яе.

Не так даўно яна стварыла незвычайныя паветрана-ажурныя выявы анёлаў з той жа вечнай саломкі. Надзвычайныя вытанчаныя і вырабленыя ёю аклады да абразоў.

Гэта сапраўды няўрымслівы, непаседлівы чалавек. Яна лёгка і проста можа вырвацца з замкнёнай прасторы, з жыццёвых складанасцей, змяніць не толькі стыль і мастацкі кірунак, але і адарвацца ад наседжанага месца. Вось і зараз яна з'ехала, перабралася на Гродзеншчыну, у найпрыгажэйшыя мясціны непдалёк ад возера Свіцязь. Жыла спачатку на аддаленым хутары, зараз прыдбала сваю хату ў вёсцы Трасейкі Карэліцкага раёна, выштукавала і прыўкрасіла жылло, аздобіўшы яго так, што, як у музей, завітваюць да майстрыхі замежныя госці.

Вера Яўгенаўна сама жне-нарыхтоўвае салому: штогод — не меней двухсот снапоў. Яна абавязкова засявае свой палетак, бо не кожны сорт жыта падыходзіць для мастачкі. Патрэбна ёй мяккая жгнёная саломка, высакарослая, якая ў калгасах паціху зводзіцца, бо зручней жаць камбайнам нізенькую трыцікалі, якая не палягае пасля дажджоў-навальніц.

У гарачы час жніва майстрыха не адмаўляецца, калі просіць, дапамагчы на калгасных палетках. Яна мае вучню, паслядоўнікаў, выдатна пляце саломку яе сын. Вера Яўгенаўна — пастаянная ўдзельніца мастацкіх выставак і шматлікіх фестываляў народнага мастацтва.

У вакне-вітрыне мастацкай галерэі «Славуцасць» красуецца-гарцуе крылаты саламяны конь — Пегас Веры Салдатавай. А гэта значыць — узлёт толькі пачынаецца.

Галіна СУША

Небяспечны транзіт

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 9)

хах адчувалася ажыўленне. Жанчыны таксама пачуваліся смялейшымі, хоць і дагэтуль паводзілі сябе досыць вольна. Амаль у адзін голас яны падтрымалі Жураўскага:

— Давайце.

— Мы не супраць.

Адначасова пацягнуўшыся да адкаркаванай пляшкі, яны сутыкнуліся рукамі і гуліва гучна засмяяліся.

Фёдар, усміхнуўшыся, сам пачаў наліваць каньяк. Рука ягоная здрыганулася. Рыльца пляшкі звонка дзынькнула аб край шклянкі. Жураўскі міжволі сцяўся, зірнуў на прыціхлыя жанчын і мацней сціснуў пляшку.

— За паразумеласць, — падняў ён, нарэшце, больш чым напалову налітую шклянку.

— За ўзаемную паразумеласць, — удакладніўшы, пагадзіліся жанчыны.

Гэтым разам яны выпілі да дна.

Нейкі час кабеты сядзелі моўчкі, пераглядваліся. Пасля прапанавалі выпіць трэці тост — за каханне.

— Гэта — святое, — заблішчаў запаленымі вачыма Фёдар і пачаў наліваць каньяк...

Яго неўзабаве размарыла. Ён на хвіліну, бы ў сябе дома, прылёг на ложак і з палёгкаю змружыў аяжэлыя павекі. А праз імгненне ўжо спаў...

Калі прачнуўся, жанчын у нумары не было. У дрыготкім шызым паўзмроку холадна бялела газета на тэлевізары ды месечнай цымянай жаўцізнай блішчэў у шклянцы недапіты каньяк. Жураўскі пацягнуўся да яго, шумна ўздыхнуў і паволі выпіў. Нейкі час ён

глядзеў на пустую пляшку, потым рэзка схвапіў яе і, не цямячы, што робіць, з усяе сілы шпурнуў ёю ў цёмную і, выдавала, пагрозлівую — бы насоўвалася на яго — сцяну. Начная цішыня ў адзін момант з гулкім звонам раскалолася на драбніткі аскепкі.

На шум прыбегла дзяжурная па паверсе.

Шырокая, цяжкацелая, яна шумна дыхала.

Жураўскі паглядзеў на яе неўразумела і ваража: ён ужо кепска цяміў, што адбываецца...

Назаўтра, дзённым цягніком, Фёдар выехаў у Брэст. У купэ ён знаходзіўся адзін: буднім днём пасажыраў было мала. Жураўскі сядзеў за столікам і тупа глядзеў у акно. За запыленым шклом няспешна праплывалі ўжо скошаныя ў поймах рэк лугі з вялікімі прыземістымі стагамі сена, чарнелі тлустым чарназём узараныя пад новы ўраджай шырокія палеткі, на якіх яшчэ нядаўна каласілася жыта, мільгалі невялікія нападўраўляныя гарадкі і вёскі, вабныя садовай прахалодай, праскаквалі чыгуначныя станцыі, падобныя адна на адну як сёстры-блізняты.

Перад вачыма рознакаляровай і няроўнай паласою пралятала будзённае знаёмае жыццё. У галаве самі па сабе ўсплывлі першыя два радкі Коласавай паэмы, якую праходзілі калісьці ў школе:

*Мой родны кут,
Як ты мне мілы...
Далей нічога прыгадаць не змог.
«Забьў... Гэта ўжо склероз...»*

Настрой у Фёдара пасля неспакойнае начы быў прыгнечаны — хоць плач. Да ўсяго, страшэнна балела галава. Асабліва патыліца, у якую, здавалася, упіліся сотні іголак.

«Хоць бы піва папіць...»

Ускулаціўшы дрыготкімі пальцамі вала-сы, Жураўскі падумаў пра гэта з нейкай уедлівай і даўняй тугою. Ён прыклаў гарачы лоб да аконнага шкла, але яно было цёплае.

«Ліха на яго!..»

Выпрастаўся, правёў потнай далонню па зямлістым твары і, ледзь варушачы ў роце сухім языком, праглынуў горкую сіліну.

«Што ж гэта я так?..»

Фёдар не адказаў на сваё пытанне. Абмацаўшы кішэні, знайшоў дзве апошнія тысячарублёвыя паперкі.

«Хопіць...»

Адну пакінуў на таксі, а з другой паглеўся да правадніцы, купіў пляшку «Жыгулёўскага». Вярнуўшыся ў купэ, прагавіта выпіў — піва было халоднае, асвятляльнае. Адрозж палягчэла. Жураўскі, паклаўшы пад галаву сумку, з асалодаю выпягнуўся на лежаку і, неўзабаве, пад манатонны стук колаў, заснуў.

Спаў Фёдар неспакойна. Варочаўся, выкрыкваў: «Адыдзі, адыдзі ад мяне!..» Калі прачнуўся, пад Брэстам ужо, успомніў свой сон: дзіўны, незразумелы і адначасова быццам бы напоўнены нейкім таемным сэнсам і які, у дадатак, нібы аб чымсьці папярэдзваў яго...

Снілася Жураўскаму, быццам едзе ён, на возе, у свой невялікі раённы гарадок, які пакінуў гадоў пяццацца таму з адыходам у армію. Едзе сабе і раптам заўважае, што конь

у яго незвычайны — вялікі, чорны, маўклівы: не храпе і не фыркае. Пры хадзе нават цокаць капытоў не чуваць. Ды і воз не рыліць. Быццам ён і не едзе зусім, а ляціць па-над самай зямлёю. Знячэўку на дарозе з'яўляюцца вароты — звычайныя, штыкетныя. Як толькі конь наблізіўся да іх, вароты пачалі ператварацца ў агромністую жывую далоню з растапыранымі і тоўстымі, як бёрны, пальцамі. Далоня гэтая адным канцом, дзе былі бёрны-пальцы, прыўзнялася і пачала рабіць круг, накітавалі вярчэння крылаў ветрака. Конь пачаў уваходзіць у гэтую далоню-кружалку і знікаць. Спачатку знікла ягоная галава, пасля тулава, а за ім — азадак, хвост. Калі жывёлы не стала, далоня спынілася і ў ёй пачала з'яўляцца, спачатку невыразна, а пасля ўсё больш відочна, страшная, насатая бабуля. Зусім старая, маршчыністая, бледна-жоўтая, яна нагадвала самую смерць. Жураўскі ў роспачы спытаў: «Ты хто?» Страхатлівая бабуля скрывілася ва ўхмыльцы, адкрыўшы гнілы зуб-кльк, і прашамкала: «Я — абавязковасць таго, што адбываецца». Трымаючыся адной рукою за нешта невідочнае, другою яна паспрабавала схвапіць Фёдара і пацалаваць. Ёе пачаў адчайна адбівацца і выкрыкнуў:

— Адыдзі, адыдзі ад мяне!..

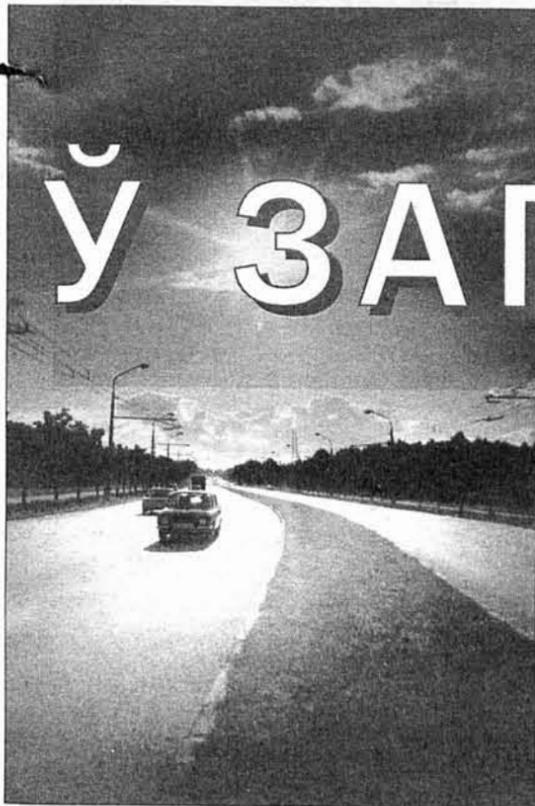
Прачнуўшыся, Жураўскі яшчэ доўга ляжаў з расплюшчанымі вачыма, неўразумела глядзячы ў хісткае столь вагона.

«Што гэта такое?..»

Адказ пазніўся, а запытаць не было ў каго. Ды й каму, дзеля чаго гэта распавядаць?..

Пад уражаннем халівага сну Фёдар ступіў на платформу брэскага вакзала — статора і велічнага будынка, шпіль якога ўсё яшчэ вяччала, нягледзячы на сышоўшае савецкае мінулае, пшаніцавая зорка. Да яе ліпла цымянае чырванаватае святло. Яно ледзь прыкметна дрыжэла, быццам чагосьці страшылася.

СУСТРЭЧА У ЗАПАРОЖЖЫ

Было гэта гадоў дваццаць пяць таму. Я тады працаваў намеснікам дырэктара Бюро прапаганды Саюза пісьменнікаў Беларусі. Чацвёрта прыходзілася абменьвацца вопытам работы з іншымі рэспублікамі. Цікавыя сустрэчы адбыліся і ў Запарожжы, дзе давялося выступаць перад велізарным калектывам «Запарожсталі» і на аўта-заводзе «Запарожжэ». Але сустрэча з педагогамі ў Інстытуце ўдасканалення настаўнікаў засталася ў памяці на ўсё жыццё.

Напярэдадні выступлення карэспандэнт-арганізатар Людміла Сышчанка мяне папярэдзіла, каб быў да крайнасці сабраны: па-першае, у зале будуць адны настаўнікі (!), па-другое, са мной будзе выступаць Пятро Рабро.

— А ён — сакратар Запарожскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Украіны, прытым, чалавек да педантычнасці патрабавальны. І яшчэ: па пецёках, гэта значыць «платна», Пятро Рабро не выступае... Проста захацеў, так сказаць, скласці вам кампанію, ну і адначасова... вас паслухаць...

Ведаў Пятра Рабро па яго творчасці даўно: паэт-гумарыст высокай пробы! Крыху захваліваўся. Праўда, у мяне таксама была цудоўная гумарыстычная праграма, правараная, адшліфаваная. А што ў зале былі «адны настаўнікі»... Сам — «спрадвечны» настаўнік. І ўсё ж адчуваў, што цягацца з Пятром мне будзе цяжкавата.

Раніцою ў дзень выступлення старанна адпрацаваў касцюм, да бляску начысціў туфлі, надзеў новую прыгожую куртку, якую можна было дастаць толькі «за бутром». Выглядаў сапраўдным фрэарам! Але адзержынка гэтага надта ж нетрывала. Выпадкова ў дзвярах аўтобуса зачэпіўся і... куртку разарваў...

На пляцоўцы перад інстытутам ужо чакала Людміла Сышчанка. Ля ўваходу на стэндзе красавалася мая вялікая афіша: больш як палова плошчы — партрэт.

Пятро Рабро прыйшоў хвіліна ў хвіліну. Прывітаўся з прахалодай, кінуў погляд на афішу, на мяне — ледзь-ледзь, усміхнуўся: маўляў, глядзі, які прыляцеў стракаты дзяцел...

— Ну, пайшлі... Давайце так: пачну першым, займу хвілін 30, затым вы — хвілін 40. А ў заключэнне зноў я...

І, сказаўшы гэтыя словы, ён хутка стаў паднімацца па прыступках у залу. Мы заспяшаліся за ім.

У прасторнай зале былі заняты ўсе месцы. Сядзелі ў асноўным настаўніцы сярэдняга ўзросту. Заўважалася, што надта стомленыя: сярэдзіна сакавіка — зімовыя канікулы даўно прайшлі, а вясновыя яшчэ не пачыналіся.

Рабро шпарка зайшоў на трыбуну і стаў чытаць. Але яго гумарыстычныя мініяцюры залу не ажывілі, смяшынкі ўспрымаліся слухачамі нейк вядла: па-першае, настаўніцы чакалі сур'ёзнай размовы, а па-другое, Рабро быў «свой». Ён стаў чытаць болей, прытым хутчэй. Гумар — здаровы, цудоўны: слухаў з задавальненнем, а настаўніцы — больш стрымана. Пятро хваліваўся, спяшаўся, кідаў позірк на залу і, як вопытны эстраднік, адчуваў, што «не страляе». Пасля 30-ці хвілін паглядзеў на гадзіннік, на мяне і, спахмурнелы, сеў, ад незадаволеннасці нават прыстукнуў далонню па стале.

Падумалася мне: можа, не тая для гумару аўдыторыя? Можа, трэба штосьці іншае?

Сышчанка раптам дала мне слова і сказала, што я з Беларусі. Зала імгненна ажыла, нібы здрыганулася. Загрэмелі воплескі. І зноў (каторы ўжо раз, бываючы за межамі рэспублікі!) адчуў, якім агромністым аўтарытэтам у свеце карыстаецца беларускі народ і сама Беларусь — краіна-партызанка.

Перадаў прывітанне ад беларускіх настаўнікаў і паёў аповед пра сябе, сваю сям'ю.

— Мой бацька, Браніслаў Вікенцьевіч, быў чалавекам дужым і здаровым. За свае 82 гады ніколі не хварэў. Нарадзіўся ў вёсцы Борці Шчучынскага раёна Гродзенскай вобласці. У маладосці сплаўляў па Нёмане лес. Даходзіў неаднойчы нават да Прусіі. Акурат як пісаў Колас: «Разоў са два схадзіў у Прусы, куды не трапіць беларусы...».

Затым паехаў у Амерыку «шукаць шчасця» (гнала беднасць). Там ажаніўся з зямлячкай-беларускай; нарадзіўся сын. Калі жонка захварэла, урачы парадзілі вяртацца ў Еўропу.

Адпрацаваўшы на адным з заводаў Нью-Йорка восем гадоў, бацька прыехаў на радзіму жонкі, пасля ў Слуцкім раёне атрымаў надзел. На свае амерыканскія зберажэнні пабудаваў хату «на курных ножках»...

У Пуцятках нарадзілася дачка і яшчэ адзін сын. Калі жонка памерла, бацька ажаніўся — з майёй будучай маці, якая не пабаялася пайсці за яго «на трое дзяцей», хаця на 19 гадоў была маладзейшая.

Пачалася калектывізацыя, бацьку «запрасілі» ў калгас, замацавалі за ім пару коней, у тым ліку і ягоную белую кабылку. Але вольны непрыемнасць: Белка не вытрымала калгаснай нагрукі і звергла. Абвінавацілі бацьку і судзілі за «безадказны і злысныя адносіны да калгаснай цяглавай сілы» на шэсць месяцаў «прымуспрацы».

Кожны дзень на працягу паўгода бацька пеша хадзіў у Слуцк за 25 кіламетраў — адпрацоўваць «прымусоўку».

А дома — нас чацвёрэ. У вёсцы — голад, не хапала хлеба, бульбы, пра сала і размова не йшла. Нягледзячы на гэта, бацька быў вялікім патрыятам, адным Савецкай уладзе.

Да вайны старэйшы сын Іван скончыў Палацкі лесатэхнічны тэхнікум. У бацькі з'явілася надзея: вольны працаваў у арміі. Другі сын, Міхаіл, вучыўся ў Ленінградскім рамесным вучылішчы, дачка Алена была замужам за вайскоўцам і жыла ў Омскай вобласці. Бацька не навідзеў фашыстаў і з першых дзён акупацыі чакаў, калі вернуцца нашы і ён сустрэне сваіх дзяцей.

Брат Іван перад вайною быў прызваны ў Чырвоную Армію. Ён вучыўся ў школе малодшых камандзіраў у Запарожжы, вольны тут, у гэтым будынку, дзе да вайны размяшчалася вайсковая школа. Вольны чаму, калі падмаўся па прыступках у залу, падэшвы маіх ног пякло агнём ад балючых успамінаў. Я падаў фотаздымак у залу. На ім — брат у вайсковай форме, на пятліцах — трохкутнікі сяржанта. На адваротным баку — словы: «На добрую памяць брату Віцю! Горад Запарожжа, 1940 год». Фота пайшло па руках. Зала зашумела... Я адчуў, што «зачэпіўся»...

— З першых месяцаў вайны бацька займаў цесную сувязь з партызанамі. Неаднойчы рызыкаваў жыццём. Быў ён чалавекам па-сялянску працалюбівым. Кругом вайна, разбоі, пажары, шыбеніцы, а ён... працаваў. Пабудаваў гумно. На сваіх палосках, якія «падарыў» пан немец, шчыраваў да семага поту. У 44-м годзе там буйна зарадзіла збжына.

— Ну, калі Бог паможа, будзем з хлебам... — сказаў аднойчы бацька, а потым удыхнуў: — Эх, хаця б ніхто не ўбіўся ў гэце багачце...

Бо некаторыя «гаспадары» ў гэты час лайдчылі, захапляліся «свіхай».

У сорок чацвёртым мы дачакаліся вызвалення. Неўзабаве прыйшло пісьмо ад брата Міхаіла. Ён абараняў Ленінград, перанёс блакаду і быў вывезены праз Ладажскае возера. Адмарозіў ногі, але застаўся жывы. Жывой аказалася і сястра. Не было толькі вестак ад старэйшага брата Івана, які калісьці вольны вучыўся. Пачалі афіцыйна яго шукаць. Адказ прыйшоў хутка: «...загінуў смерцю храбрых у 1941-м пад Вінніцай...» Як бацьце, мы з вамі — пабрацімы, чыя дружба замацавана крывёю.

Неўзабаве надыйшло жніво. Вайна пакацілася на захад. Старшыня сельсавета даў каманду абаруліць збжыну і звесці з асабістых палосак у калгас. І ў нас, і ў многіх аднавяскоўцаў быў небыццё ўраджай, а хлеба на стале — ні скарынка. Маці крадком, баючыся, нажала капу жыта, і мы з бацькам нейк надвяхоркам звесці снапы ў сваё гумно.

Але раніцою завітаў міліцыянер, арыштаваў бацьку і пагнаў у сельсавет. Яго пасадзілі ў «халод-

ную», што засталася ад немцаў пры былой камендатуре. Трымаў тыдзень. Потым выпусцілі. Бацька запрог каян, пагрузіў тыя снапы на воз, заплакаў і... завёз у калгас. З той пары мы доўга хлеба не мелі.

...І ўсё ж я закончыў інстытут, стаў працаваць настаўнікам, потым дырэктарам школы, дапамог бацьку пабудаваць новую хату, хлёў, пограб, калодзеж, прыгожа выгарадзіў плот.

А пасля і калгасы акрэплі, састарэлым сталі даваць пенсіі. Мы радаваліся, але радасць была нядоўгай. Неяк раніцою, якраз на Пакровы, бацька выпнаў карову, упаў на двары і памёр. Праз некалькі гадоў памерла і мама. Амаль на тым жа самым месцы. І цяпер, калі прыязджаю дамоў, іду па двары, кожны крок вострым болям аддаецца ў сэрцы.

...Я доўга гаварыў, потым спахапіўся, агледзеў залу: настаўніцы плакалі...

Кінуў позірк на Рабро, які сядзеў за сталом. Пятро Паўлавіч цырпліва чакаў, але нерваваўся. Перадаў яму слова. Але зала загудзела:

— Расказвайце... Рабро яшчэ паслее... Хай беларус гаворыць, — прасілі настаўніцы.

Не ведаў, што і рабіць, зірнуў на Пятра. Той зразумеў абставіны і, зрабіўшы выгляд, што нічога не здарылася, махнуў рукой:

— Нічога, працягвайце...

І я прадоўжыў:

— У мяне ў сям'і ўсе настаўнікі: жонка, тры дачкі і сам. Так што шчыткая давялося правяраць шмат... Дваццаць гадоў працаваў дырэктарам школы, нават два гады пасля таго, як быў прыняты ў Саюз пісьменнікаў. Рабіў звычайна так: у час канікулаў усіх настаўнікаў распускаў па дамах. Праўда, папярэджаў: як толькі з РАНА «шалахнешца» які інспектар, каб усе кулямі ляцелі ў школу. Бо разумей: шараговам настаўніку, асабліва ў вёсцы, канікулы патрэбны не меней, чым вучням. А не будуць вырашаны асабістыя праблемы, не будзе і належнай работы. Таму ў настаўніка абавязкова павінна быць аддушнына. Вольны чаму шкаду вашага часу і заканчваю свой расповед.

Падзякаваў за ўвагу і перадаў слова Пятру Рабро. Але настаўнікі зноў закрывалі, толькі ўжо больш настойліва:

— Гаварыце, калі ласка, вы ж нічога пра Беларусь не казалі.

Далей дык далей.

— Вольны сустрэаемся з вамі тут, дзе калісьці вучыўся мой брат. А далёка адсюль у Беларусі, кіламетраў за 150 ад Мінска, прытулілася каля лесу мая вёска. Быў выпадак, калі ў сваім лесе ў адным месцы я падняў 55 баравікоў. А ў Мінску жыў на вуліцы Каліноўскага...

Расказаў пра Каліноўскага, потым пра нашага нацыянальнага Героя Пятра Міронавіча Машэрава, пра Янку Купалу, пра горад-герой Мінск, пра Брэсцкую крэпасць-герой, пра Хатынь, пра беларускіх пісьменнікаў. Праляцела яшчэ галзіна!

Мне шмат задавалі пытанні. Потым нейк з цяжкасцю ўсё ж перадаў слова Пятру, той паспешліва закончыў сустрэчу.

Мы па прыступках спускаліся ўніз, а за намі ішоў натоўп настаўніц.

Яны не хацелі разыходзіцца, некаторыя сталі разглядаць маю афішу. А калі крыху ўтаймаваліся, Рабро прыблізіўся да мяне:

— Ну, беларусік... ну, маладзец... Скажыце, а дзе вы гэтую куртачку адхапілі?..

— Э... вы там не возьмеце... — усміхнуўся я.

— А вольны парваная на рукаве... трэба залатаць...

— Не, гэта знарок парваў, цяпер так модна... — зноў зірнуў на Пятра з усмешкай.

— Ну, беларусік, ну, маладзец...

Ён гаварыў «беларусік», мусіць, таму, што я крыху ніжэй за яго ростам. А тая настаўніца, што задавала шмат пытанняў, паправіла яго:

— А чаму «беларусік»? Беларусі!

— Так — беларусі! — ужо сур'ёзна кінуў рэпліку і я.

— Ах, так, так... прабачце... прабачце...

...Даўно тое было. Цяпер між намі мяжа, граніца. Кажуць, што яна нейкая празрыстая, але ўсё роўна — граніца. І наўрад ці сустрэну яшчэ калі-небудзь Пятра. А як бы хацелася!

Хай бы ён яшчэ раз пачуў:

— Я — Беларусі!

«Мы без Яе...»

«Калі мы лічым адзін аднаго на пальцах — нас шмат, калі мы лічым адзін аднаго на душах — нас мала: нам яшчэ трэба ўбачыць у іных сябе, у сабе — нябёсы, у нябёсах — сонца, а ў сонцы — сонцалюдзей.»

Алесь РАЗАНЬ

Мне здаецца, што людзі нараджаюцца не толькі з ласкі Божай і бацькоў, яны яшчэ і пасланнікі іншых зорак, іншых Сусветаў. Калі казаць пра Тамару Мікалаеўну Трыпуціну, то яна, канечне ж, ад сонца.

Так хацелася б, каб гэтыя словы-шчырасць, словы-боль, словы-ўдзячнасць гаварыліся з іншай нагоды. Але ж... Няўмольны лёс жахліва карэктіруе наша жыццё.

Ноччу з 3-га на 4-га верасня, у святую нядзелку, перастала біцца сэрца шчырага, сумленнага чалавека, сляннага педагога, таленавітага лінгвіста Тамары Мікалаеўны Трыпуцінай, дацэнта кафедры беларускага мовазнаўства Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка. «Толькі жыццё ідзе кругамі, а смерць прыходзіць нацяныкі». Трагічная вестка незагойна параніла ўсіх, хто ведаў гэтага чалавека.

Тамара Мікалаеўна і... смерць — нешта абсалютна несумяшчальнае. І таму яна ў нашай памяці толькі жывая — светлая, яркая, запамінальная, разумная, далікатная, інтэлігентная...

Яна любіла жыццё. І жыццё адказвала ёй узаемнасцю, дорачы незабўныя сустрэчы, цікавыя паездкі па свеце (гэта і Японія, і Індыя, і Францыя, і Балгарыя...). Але з усіх дарог Тамара Мікалаеўна вярталася ў родную, любую яе сэрцу Беларусь. І шчодра дзялілася з калегамі, вучнямі, сябрамі сваімі ўражаннямі, эмоцыямі, успамінамі пра вандроўкі.

Яна любіла людзей. Аптымістычная натура гэтай жанчыны не аднаго прымусіла глянуць на свет іншымі — святлейшымі — вачыма. Перад Тамарай Мікалаеўнай хацелася раскрыць душу (пра гэта ўспамінаюць і яе выхаванцы, і яе калегі), таму што яна валодала дарам чужой і пачуць. А пачуўшы, дапамагчы. Словам і справай.

Калі патрабавалася некага ці нешта адстойваць, абараняць, Тамара Мікалаеўна рабіла гэта аргументавана, доказна, без лішніх эмоцый. Яе манаграфіі, даклады, артыкулы, лекцыі заўсёды вылучаліся дасведчанасцю, глыбінёй думкі, арыгінальнасцю. Усё, што выносілася на людзі, было самай высокай пробы. Тамара Мікалаеўна не магла інакш. Што сама, а што яшчэ і выхаванне: яна са славаўтай лінгвістычнай школы прафесара Янкоўскага.

Больш як 30 гадоў Тамара Мікалаеўна шчыравала ў сталічным педагагічным універсітэце. Сотні яе вучняў працуюць у беларускіх школах, нехта пайшоў у навуку, сёй-той уладкаваўся на радыё, тэлебачанне — кожны знайшоў сваю дарогу. Тамара Мікалаеўна заўсёды радавалася поспехам сваіх выхаванцаў, перажывала іх няўдачы, была побач і ў радасці, і ў бядзе. Тамара Мікалаеўна жыла. І дапамагала жыць іншым. Падаючы і ўстаючы, плачучы і смеючыся, пам'яляючыся і знаходзячы ісціну, пад зоркамі і сонцам ішоў Чалавек.

Яна і мы. Мы і Яна. Яна без нас. Мы без Яе.

Ніна НЯМКОВІЧ,
дацэнт кафедры беларускага мовазнаўства ўстанова адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт імя Максіма Танка»

Віктар ДАЙЦІДА

Фота забяспечыў Алег МАЛЕВІЧ

Жыццё, падзеленае на тры

Аксана СПРЫНЧАН — паэтка, аўтар кнігі *“Вершы ад А”*. Нарадзілася ў 1973 годзе ў Лунінцы. У 1995 годзе скончыла філалагічны факультэт БДУ. З 1998 працуе ў выдавецтве *“Беларуская Энцыклапедыя імя Пётруся Броўкі”*. Член Саюза пісьменнікаў Беларусі, сябра суполкі *“Літаратурнае прадмесце”*.

— Аксана, што для цябе паэзія: занятак у вольны час, другая праца, магчымасць перанесціся ў паралельны свет, нешта іншае?

— Творчасць дае мне магчымасць лавіць сеткай з перакрэсленых радкоў пшасце свабоды і, пакідаючы неперакрэсленыя радкі, даваць гэта пшасце іншым, калі яны скрыжуюць сябе і мяне.

— Як нарадзіліся першыя вершы?

— Відаць, да пэўнага моманту збіралася энергія ад сустрэч з людзьмі, прыродай, роздумаў над жыццём, і аднойчы яна вылілася ў вершы. Думаю, яшчэ наклала адбітак і адчуванне несвабоды, якое з’явілася пасля таго, як я пайшла на працу, пры гэтым, трэба адзначыць адразу, — любімую, выйшла замуж — па каханні. Але нават любімае заганяе цябе ў пэўныя рамкі часу і месца. І душы хочацца вырвацца... Вось яна і вырвалася 13 красавіка 2000 года па дарозе на працу ў вагоне метро.

— Ты пішаш ужо пяць гадоў, шмат дзе друкавалася, выдала кнігу. Гэтаму дапамагае мэтанакіраванасць ці выпадковасць?

— Нельга сказаць, што я не мэтанакіраваны чалавек, але так здарылася, што мае першыя публікацыі былі выпадковымі і не вельмі сур’ёзнымі. Лера Сом стала выдаваць газету *“Сафійская крыніца”*, абвясціла конкурс на лепшы верш, прысвечаны Новаму (году, стагоддзю, тысячагоддзю). Я паслала свае творы пад псеўданімам, заняла 2-е і 3-е месцы. Лера надрукавала адразу 42 вершы пад сапраўдным імем і прозвішчам. Мікола Шабовіч пісаў для энцыклапедыі *“Тэатральная Беларусь”* артыкул *“Мінскі абласны драматычны тэатр”*, убачыў на маім сталі нізку *“Вершы ад А”*, загарэўся раскрыць таямніцу і завёз іх у *“ЛіМ”*. Серж Мінкевіч аднёс мае творы ў *“Першацвет”*. Так што з рэдакцыямі я пазнаёмілася нашмат пазней, чым пачала друкавацца.

— І пра другую кнігу. Ведаю, што ты яе ўжо рыхтуеш. Цяжэй, чым з першай? Што арыгінальнага падарыш чытачу?

— Першая кніга, як і першыя публікацыі, у пэўным сэнсе атрымалася ў мяне выпадковай і нечаканай. Рыхтавала першы варыянт кнігі, рыхтавала другі, трэці і г. д., думала выдаць яе ў першым, другім... восьмым выдавецтвах, пакуль *“Мастацкая літаратура”* не паглынула яе дзевятым валам. Было і лёгка, і цяжка. Падрыхтоўчы другой кнігі яшчэ 5 тыдняў, але, думаю, сэрца яе пачало біцца. Нічога больш арыгінальнага, чым імгненні, якія я выхапіла хоць на нейкі час з нябыту, падарыць чытачу не змагу. Сама спадзяюся, што чытач мяне падарыць арыгінальнае прачытанне.

— Ты яшчэ і калекцыянерка жабак. Ці адбіваецца тваё захапленне на творчасці?

— Захапленне адбіваецца на творчасці (у мяне ўзнікла нізка вершаў *“KVATERRA”* — зямля жабак), на ўспрыманні жыцця (спроба разгледзець у кожным імгненні-жабцы прыгажосць-царэўну), на сустрэчах з людзьмі (дзякуючы майму захапленню мяне знайшоў гурт *“Жаба ў калііне”*, і цяпер у мяне ёсць *“жабы”*, якія пудоўна спяваюць), на ўзнікненні новых праектаў (збіраю *«Анталогію твораў пра жабак»*), на з’яўленні мараў (Музей жабак)...

— Іншыя віды мастацтва: музыка, тэатр, выяўленчае мастацтва... Чым захапляешся?

— Люблю тэатр (болей — драматычны), арганную музыку за адчуванне Вечнасці, бардаўскую песню за любоў да слова і сяброў, да святла зорак і вогнішча... А вось для спорту няма месца ў маім жыцці. Пераканана, што збіранне грыбоў, праполка градак, капанне бульбы больш карысныя і для цела, і для душы.

— Твае вершы ўспрымаю як пашчотную песню каханню і зямлі. Для цябе гэтыя тэмы вельмі блізкія?

— У школе, калі чытала раман Івана Мележа *“Людзі на балоце”*, не любіла Васіля, не разумела, як ён мог памяняць каханне на зямлю. Цяпер разумею, часам узнікае адчуванне, што магла б забіць, абараняючы свой кавалак зямлі. Яна прыцяг-

вае мяне так моцна, што, не маючы сілы адарвацца ад яе палкам пры жыцці, хачу, каб мой прах развеялі над Лысай Гарою. Мая цяга да зямлі зусім не сучасная для XXI стагоддзя, як і каханне. Але і каханне, і зямля — абярэгі душы.

— Аксана, вершы пішуцца ад кахання?

— Вершы пішуцца ад А. Жартую, вершы пішуцца ад кахання. Ад яго пошуку, ад яго з’яўлення, знікнення, ад Любові, якая можа схваць каханне ў сабе і ад Любові, якая мацнейшая за каханне.

— Дзе звычайна прыходзіць натхненне і як часта гасцюе ў цябе?

— Маё натхненне вернае дарозе. А гасцюе настолькі часта, наколькі ў мяне атрымліваецца вырвацца на свабоду ад любімай працы і ад нелюбімага побыту.

— Ці часта цябе крытыкуюць дзед і бацька?

— Мы стварылі роўнабаковы трохкутнік крытыкі, і таму ўмовы для яе аднолькавыя. Кожны з нас можа крытыкаваць дваіх іншых, не забываючы і сябе. Праўда, дзед і бацька не крытыкуюць за тое, чым незадаволены вельмі многія — адсутнасць рыфмы. А я іх у сваю чаргу не крытыкую за адданасць гэтай жанчыне.

— Тваё жыццё падзелена на тры — Мінск, Лунінец і Лысай Гары. З чым звязана кожнае з гэтых месцаў? Які самы яркі ўспамін пра іх?

— Лунінец — месца нараджэння, Лысай Гары — месца пахавання, Мінск — месца жыцця, з якога я пастаянна імкнуся з’ехаць у дзяцінства альбо ў будучае па-за жыццё. Самы яркі ўспамін пра Лунінец — мае нараджэнне — не памятаю. Самы яркі ўспамін пра развіццё папелу на Лысай Гары, калі і ўспомню, не змагу распавесці чытачам *“ЛіМ”*. А Мінск можна было б і не ўспамінаць, калі б ён не быў горадам, пад якім я напісала свой першы верш і над якім усё ж такі лятаюць буслы, хоць і ў выглядзе аблокаў. А ўвогуле, хаця жыццё і падзелена на тры, я спрабую зрабіць так, каб сувязі паміж часткамі не разрываўся. Люблю прачынацца ля Лысай Гары і бачыць праз вокны вішню і грушу, продкі якіх калісьці былі пасаджаныя дзедом Мікалаем у Лунінцы. У лысагорскай зямлі я вырошчваю кветкі дома і на працы. У гэтую восень хачу перавезці з роднага горада дрэва, якое мяне звязвае з дзяцінствам, — вяз. Ён ужо ведае пра сваё новае месца жытця і, па-мойму, не супраць.

— Якіх вышын хачелася б дасягнуць? Што плануеш?

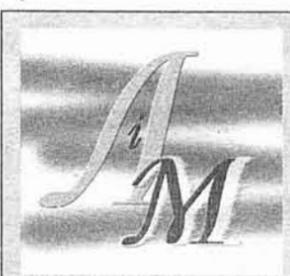
— Хачелася б дасягнуць вышын імкнення да Паэзіі і Чалавечнасці. А планаванне — гэта бессэнсоўнае пазбаўленне сябе свабоды, бо і ў жыцці, і ў смерці планы заўсёды больш арыгінальныя і нечаканыя.

— Ёсць формула дасягнення поспеху?

— Можа быць, падзяліць жыццё на тры, памножыць на свой час, прыбавіць прастору Ра, не аднімаць болю?..

Зміцер АРЦЮХ

Фота забяспечана аўтарам

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР

Анатоль
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Уладзімір ДАВЫДОЎСКІ
(намеснік галоўнага
рэдактара)
Віктар КАВАЛЁЎ
Янка ЛАЙКОЎ
Інеса ПЕТРУСЕВІЧ
Ірына ШАЎЛЯКОВА
Наталія ЯКАВЕНКА

АДРАС РЭДАКЦЫІ:
220005, Мінск,
вул. Захаравы, 19

ТЭЛЕФОНЫ:

галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

АДДЗЕЛЫ:

публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-81-53
паэзіі, літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы — 284-66-73
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-81-53
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на *“ЛіМ”*.
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцензуе.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый.
Набор і вёрстка
камп’ютэрнага цэнтра
РВУ *“Літаратура і Мастацтва”*

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
*“Выдавецтва
“Беларускі Дом друку”*
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79

Індэкс 63856 Наклад 2904
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
5.10.2005 у 11.00

Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь
Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
“Літаратура і Мастацтва”

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 1151

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

**ПРАЦЯГВАЕЦЦА
ПАДПІСКА
НА ІV КВАРТАЛ
2005 ГОДА!**

«Літаратура і мастацтва»

Індывідуальная (індэкс — 63856)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 638562)
на 1 месяц — 4800 руб.
на 3 месяцы — 14400 руб.
Льготная (індэкс — 63880)
на 1 месяц — 3800 руб.
на 6 месяцаў — 22800 руб.

«Малодзь»

Індывідуальная (індэкс — 74957)
на 1 месяц — 3600 руб.
на 3 месяцы — 10800 руб.
Ведамасная (індэкс — 749572)
на 1 месяц — 4800 руб.
на 3 месяцы — 14400 руб.
Льготная (індэкс — 00731)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.

«Польмя»

Індывідуальная (індэкс — 74985)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 749852)
на 1 месяц — 4500 руб.
на 3 месяцы — 13500 руб.
Льготная (індэкс — 00727)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.

«Всемирная литература»

Індывідуальная (індэкс — 74863)
на 2 месяцы — 3800 руб.
на 4 месяцы — 7600 руб.
Ведамасная (індэкс — 748632)
на 2 месяцы — 4800 руб.
на 4 месяцы — 9600 руб.
Льготная (індэкс — 00729)
на 2 месяцы — 4000 руб.
на 6 месяцаў — 12000 руб.

«Нёман»

Індывідуальная (індэкс — 74968)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 749682)
на 1 месяц — 4500 руб.
на 3 месяцы — 13500 руб.
Льготная (індэкс — 00728)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.